DE VENENO
ANIMANTIVM
NATVRALI ET ACQVISITO
TRACTATVS

AVCTORE

DOMINICO BROGIANI
FLORENTINO
IN PISANO ATHENEO
MEDICINAE PROFESSORE

Pietro Raffaelli

FLORENTIAE. MDCCLII.
Ex Typographio ANDREAE BONDVCCI.

PRAESIDVM ADPROBATIONE.

CAESARI AVGVSTISSIMO
FRANCISCO I.
ROMANORVM IMPERATORI
HIERVSALEM ET GERMANIAE REGI
LOTHARINGIAE BARRI &c. DVCI
MAGNO DVCI ETRVRIAE
&c. &c. &c.

DOMINICVS BROGIANIVS
FELICITATEM

I Principum gloria populi felicitate, si populi felicitas scientiarum, artiumque cognitione continetur; probe omnes in-

intelligunt, quanta ſint tua, CAESAR, in Etruriam noſtram merita, quam novis auctam cognitionibus, artibuſque eſſe volueris. Nam ſi ſpectatiſſima eſt quae novo in Orbe, Principis auſpiciis detecto, Regii Fautoris nomine glorioſa inſcribitur memoria; quanto haec illuſtrior, quae ejusdem ſtudio prolatum efferat veritatis imperium, novaque luce conluſtratam in ſubditis gentibus divinae aurae particulam? Quamobrem cui potius literarium opus, quam TIBI nuncupetur, quem & cognitionibus ornatiſſimum admirantur artes, ſcientiaeque, & beneficentiſſimum experiuntur? Quo enim literas animo complectaris, docet luculentiſſime aditus ad TE nunquam Sapientibus interclusus, & glorioſum adhuc memoriâ praeſentiae Tuae Boheraavii Muſeum, quod olim Magnus Hoſpes impleveris, cum mores hominum multorum videns urbeſque, doctorum Hominum domicilia ita convenires, incertum ut relinqueres, majori ne eſſent exteri Sa-

pientes

pientes TIBI, an TV illis admirationi. Docent novis aucta muneribus, quae Tuo geſtiunt Patrocinio, Athenea & Bibliothecae, in quibus conlatam undique cedro dignam ſupellectilem, in auro, purpuraque triumphare juſſiſti, quo de munificentia Tua ſibi gratulentur illuſtres Sapientum Manes, nullique jam ſordeant amplius quae CAESARI placuerunt. Cumque amplioribus Regni incrementis immutatum nil eſſe volueris, niſi ut prodeſſe tantum poſſes, quantum velles; hinc altiſſimum quo emines humani generis faſtigium eamdem literis praeſtitit artibuſque dignitatem. Sine itaque, AVGVSTE CAESAR, Tuo ut Nomine geſtiat Opus hoc meum, quo ſi non propria, Tua ſaltem luce, & beneficis radiis effulgeat. Quantus enim per TE operi meo ſplendor adcedat, effari prohibet Tuorum praeſtantia meritorum, quae ſilentium admirantis extorquet, & celebrata ubicumque terrarum fama moderationis Tuae, quâ magna potius

IPSE perficere, quam de TE praedicari, gloriaris. Neque vero me Majestatis tantae deterruit adspectus, quin haec TIBI tenuissima consecrarem; cum praesertim auspicio beneficentiae Tuae in amplissima Pisani Athenei luce fuerim constitutus, quam egregia viventium Patrum praesens memoria, & mortuorum immortalitati consecrata series illustrat. Faxit interim DEVS Etruriae ut nostrae TE diuturnum servet praesidium, & dulce decus, CONIVGEMQVE AVGVSTAM, REGIAMQVE SOBOLEM, AVSTRIACAE GENTIS & LOTHARINGICAE laudes impleturam.

PRAEFATIO

Paucis te moror, Amice Lector, nonnulla breviter moniturus ad Operis orthographiam pertinentia; de qua quidem cum quot homines, tot ſint ſententiae, cum diverſitate temporis opinionumque diverſo voces plurimae ſcribendi genere exhibitae fuerint, hinc in una eademque voce non eamdem ſemper ſcriptionem ſervavimus, ſed variam, prout libuit, diverſamque. Cumque exponendarum rerum opportunitate plura ſaepe ex aliena fide in medium adducantur, quae legentibus admirationem, vel & non raro dubitationem extorqueant; hinc ea omnia ita expoſuimus, ut non noſtro, ſed alieno efferri teſtimonio moneremus. Hinc frequentes apud nos ſunt voces illae, creditur, fertur, memoratur, *ut e.g. cum pag.* 32. *loquimur de Serpente* Tavernieri, *qui puellam* 18. *annos natam devoraſſe fertur. Sed haec exigui momenti ſunt, nullamque a me curam extorſiſſent,*

ni

ni quae irrepſerunt nonnulla orthographiae vitia fuiſſent hic adnotanda. Ceterum de Operis doctrina & materie, nil habeo quod addam ulterius. Aequum te judicem & benevolum ſupponimus, non malignum cenſorem & invidum. Si primum induis characterem, non meam porro, ſed totius humani generis gratiam tibi tute comparaſti: ſin vero alterum, in te invidia tua tota retorquetur; quantumque a primo illo homine erudiri me corrigique glorior, tantum de cenſoria alterius gravitate ſtrepituque negligens ſum & incurioſus. Vale.

ERRATA.			CORRIGE.
Pag. 3.	*verſ.* 17	in proportione *deeſt*	inverſa
11.	*nota*	*pomptement*	*promptement*
20.	3.	inſecuti	inſecutos
64.	*nota*	1625. Lez. 2	825. Lez. 1.
65.	*verſ.* 26.	oſtendens	ſupponens
70.	*nota*	*occiduit*	*occiderit*
78.	21.	Hottenſotis	Hottentotis
94.	3.	*poſt* Hydrophobos *deeſt*	Hippocratem
120.	*in margine*	*affectum*	*effectum*
129.	*v. penultimo*	obſervabimus	obſervavimus.

DE VENENO ANIMANTIVM NATVRALI.

PARS PRIMA.

Quae aut cibi, aut morſus, puncturaeve, aut contactus, aut halitus vi, minima mole viventi corpori inſerta, ſolidorum tonum, texturam, elaſticitatem, & cohaeſionum motuumque leges in fluidis ità perturbant, ut vel mortem velociſſimè utplurimum, vel graviſſimos excitent morbos, ea per nos venena nuncupantur: diximus minima mole; corpora ſiquidem omninò multa, ſi magna mole ingerantur, venena ſunt. *Veneni definitio.*

Venenorum quorumcumque actionem in tres potiſſimum claſſes dividunt egregii ſcriptores *Jo. Linder & Lindeſtolpius*: in corroſiva ſcilicet, obſtruentia, & narcotica (1), quorum prima claſſis magna ex parte congruat mineralibus, animalibus ſecunda, vegetantibus tertia. At ſi mineralia excipias, quorum ferè omnium vis magna ex parte corroſiva eſt, in *Diviſio venenorum.*

 mini-

(1) *Linder de Venen. in gen. exercit. Lugd. Batav.* 1708. *& Lindeſtolp. de ven.*

minima licet corpuscula divisorum (1), effectus certè qui ex animalium & vegetantium toxico repetuntur, non ad unam duntaxat sed variam diversamque classem referenda sunt, ut ex diversis tum viventium tum morientium historiis edocemur.

Imbecillia ne an robusta corpora veneno magis afficiantur?

Licet autem nulla sit nisi in vivente corpore venenorum autoritas, (quatenus sua veneficis adest partibus vis inertiae vi vitae duntaxat in actionem vocanda) ex eo tamen non ita manifesto consequi putem (quae tamen praestantissimorum scriptorum sententia est) robusta magis a veneno corpora quam debilia labefactari.: Esto enim validior sit vitae vis in robusto corpore, proindeque validior in venena actio; sed & alia in vivente corpore perpendenda vis est, qua corporum actioni contranititur, & reactio nuncupatur; unde in praxi non ita frequenter accidit ut, coeteris paribus, robusta citius ex veneno corpora quam imbecillia deleantur. Eodem innixi principio nonnulli purgantium quoque ampliores in robustis quam imbecillibus vires esse docuerunt. Legesis quae de rusticorum temperamento hac in re protulit Ramazzinus (2). At vero purgantium genus quantitasve, quae molli feminae aut imbecilli homini exhibita plurimas in eorum intestinis turbas concitat, coeteris paribus in rustico nec aridum nec inanem habente ventrem primas vix titillat fibras. Neque vero & multa existere negaverim quae in robusto magis quam imbecilli temperamento vires exerant suas, uti, ex. g. Mercurius, cuius actio cum a gravitate & facili summaque globulorum divisibilitate dependeat, a maiori cordis & arteriarum impellentium

---

(1) *Io. Henrici Schulze Dissert. cui tit. Mors in olla, seu de damnis ex usu metallicorum culinae vasorum.*

(2) *De morb. artific. Cap.* 41.

tium contractione, iuxta Phisicas proiectorum attrituumque leges, maius virium suarum excipiet incrementum, proindeque plus in robusto aget quam imbecilli temperamento. Atqui diversa venenorum conditio est; unde experientia rerum magistra compertum est animantia validiora diutius cum veneno decertare. Sed hisce gaudeant theorici disputationibus, quibus certe nos ea quam nobis ultro demandavimus provincia longius, ut par esset, immorari minime sinit.

Veneni animalium actionem proportionalem esse potius magnitudini quam robori corporum inficiendorum.

Quod ergo veritati maximè consonat illud est, quod scilicet diversa sit in diversis corporibus venenorum vis & facultas; neque enim absoluta illis, uti & medicamentis, inest vis sed relativa. Ac de animalium veneno, cum de eo praecipuè disseramus, id observatum est toxicum illud coeteris paribus agere in proportione magnitudinis tenuitatisve vivi corporis cui admiscetur (1). Cuius rei causam perquirenti nulla occurrit verosimilior, quam quae ex analogica infertur observatione. Id ergo corporibus ferè omnibus, ne veneficis quidem exceptis, commune est, ut iis ampliori fluidi cuiuspiam moli admixtis non solum vires magna ex parte detrahantur, sed & immutentur aliquando, diversaeque fiant. Si itaque latiores in bove, ex. g. canalium diametros exigua occupat veneni gutta proindeque liberaliori fluidorum moli inseritur, iam toxici illius vires aliquatenus infringantur necesse est, & in uberrimo humorum circulo veluti diluantur; secus verò eademque semper proportionum lege in corporibus, quibus, minori mole, minor insit humorum copia.

Nervos veneno animalium primò affici.

Animalium virus, tum molis suae tenuitate, tum pessimorum effectuum numero & velocitate, mi-

 nera-

(1) *V. Magiotti experim. apud Magalott. Epist. fam.*

nerali & vegetabili veneno plurimum antecellit: unde incredibilis in animalium toxico vigeat necesse est partium subtilitas, volatilitas, expedita agendi vis, miscela cum animantium coeterorum liquidis facillima. Tenuissima ergo veneni moles, & exinde subita & in universas corporis partes diffusa eiusdem actio, non parti cuipiam actionive corporis, sed vi vitae toti infensa, docent noxias veneni huiusce qualitates exeri in iis maximè partibus quae ignota & prima vitae instrumenta sunt (1), quorum deinde vitio fiat ut ea fluidis labes comunicetur, quae sub effectuum potius quam causarum numero recensenda sit. Vix enim microscopio ipso detegitur tenuis illa & tantis ansam disceptationibus exhibitura liquidi guttula quam eicit ex. g. scorpius; exinde tamen brevi temporis momento motus omnes, actiones omnes immutantur. Ea ipsa est actio corporum omnium quae in nervos agunt, quæque mole parva maximas easque subitas in corpore convocant tempestates. Et profectò quis distillatam ex. g. lauro-cerasi aquam in nervos agere inficietur, quae convulsionibus excitatis mortem ferè subitam adducat, quin ulla tamen in internis primisque vitae organis, inspecto cadavere, morbi indicia praeferantur (2)? Nostram quoque fulciunt opinionem quae microscopio Meadius observavit minima viperei succi componentia, vagae nimirum in eo succo salinae particulae crystallinam brevi formam induentes, acutae, nodosae, solidissimae, ad mutuum facile contactum adcedentes, nec ullam longo temporis spatio mutationem subeuntes, proindeque verosimillimè adiungendae

---

(1) *Adnotandum haec rabiei toxico non convenire, cuius actio non subita sed lenta est.*

(2) *Physical experiments upon brutes &c. by Browne Langrish.*

dae numero acrium vehementiorum, quae insitae solíditatis praesidio non ità facilè immutanda, damnumque diffusura toti corpori tam lethale tam subitum, actionem ergo suam non in fluidis, ut superius innuimus, sed in iis exerant partibus, ex quibus vis vitae coalescit. Neque enim acidum aut alkalicum est, sed urens acerrimum, palato judice, viperae venenum, ut intrepida notat Meadii Philosophia. Viperae scilicet virus aquâ dilutum vir clariss. degustavit, tentato etiam ab aliis audacter experimento quorum aliquis puro toxico delibato, linguae inflammationem, dolorem, tumorem sensit trium ferme dierum spatio (1).

Cur quę virus eiciunt plura saltem animalium instrumenta curva sint?

Animadvertendum est omnium fere veneficorum animalium dentes, aculeos, coeteraque, quibus illa feriunt, instrumenta aliquantulum curva deprehendi: cuius rei caussa a mechanicis desumenda est, edocentibus vi cunei in curvam desinentis magnam fieri virium adcessionem ob acutiores angulos quos curvae componunt in uno puncto convenientes. Elegantem quoque curvitatis huiusce rationem indicat clariss, Meadius nimirum ut dentis „ apex parti vulnerandae, cum morsum facit vipera, sit perpendicularis, „ aliter non potuisset culpa situs obliqui respectu partis feriendae, & elevationis sui capitis, quam in „ feriendo facit Vipera, vel in tantam profunditatem penetrare.

Effectus a veneno profluentes.

Quae ab animalium veneno profluunt symptomata, pro infectorum animalium diversitate, si agendi spatium excipias, non admodum diversa sunt, & in uno ferme eodemque charactere conspirant: color insuetus, tumor, dolor affectae partis, qui paulatim & vici-

(1) *V. infrà quae de viperei succi sapore senserint alii.*

vicinas adoritur, cordis anxietas, vomitus, sitis, virium resolutio, pustulae lividae, tremores convulsivi, sudores frigidi, vertigo, mors. Ex hac phaenomenon historia viam sibi patefactam crediderunt, nimium fortasse scientiae suae tribuentes, Philosophi ad explicandam veneni agentis theoriam, mortalibus certè oculis non ità facilè conspiciendam. Haec in eam opinionem quosdam adduxerunt ut crederent subitam animalis veneni vim in fluidis potissimum partibus exeri, in quibus ab eius toxici ingressu violenta quaedam humorum concretio exoriretur, non aliter ac ex acidorum quorumdam infusione in venis usuvenire deprehendimus; cum & hisce experimentis convulsione, tremore, frigore, vomitu, lipothymia correpta animantia intereant velocissimè, & mortuorum cadavera concreto sanguine referta observentur (1). At qui delicatiores noverit medicorum theorias, sanguinis densitatem a praeviis causis pluribus tanquam effectum deducet, quin & minus, quam vulgò creditur, frequentem profitebitur (2), & grumos hosce densitatemque sanguinis vel non ità facilè latèque in corporibus animalium toxico extinctis Redii testimonio (3), & Parisiensis Academiae (4) reperiet, vel ibi reperiet ubi in cadaveribus plurimis ea convocant insignia & vetera ampliorum canalium vitia, vel cessans aut imminuta vitae actio. Nam quis a risu sibi temperet qui garrulos quosdam Chirurgos audierit, obicum a pinguedine, menbranulis, fibrae elasticitate &c. profluentium immemores, tam frequenter crassitiem sangui-

Variae opiniones de actione veneni.

Sanguinis coagulatio.

---

(1) *Cours de Chymie par M. Lemery &c.*

(2) *I. A. Goesling de spissitudine sanguinis multis in morbis temere accusata. Gotting.* 1747.

(3) *Osservaz. intorno alle vipere.*

(4) *Memoir. pour l'ann.* 1737.

guinis impunè accuſare, quotieſcumque vel nullus vel difficilis ex inciſa vena ſanguis erumpat, dum tamen eo ipſo momento per infinitos omninò tubulos, eoſque ſuprà omnem fidem tenuiſſimos, ille ipſe ſanguis incredibili facilique velocitate circumfertur?

Diſſolutio. Cum autem vulgari adagio quot homines tot ſint ſententiae, hinc vix illas Medicorum opiniones perceperis qui ex animalium veneno fluida concreſcere denſarique doceant, totidem ex alia parte reperies (quae humanae rationis infelix diſcordia eſt) qui eo ipſo veneno fluida diſſolvi contendant. Quorum documenta ſatis ſuperque ab expoſita phaenomenon hiſtoria refelluntur.

Inflammatio. Neque defuere qui lethalem ſanguinis inflammationem ex animalium veneno, exindeque mortem conſequi docuerunt. Quibus opponitur in plurimis ex ea labe cadaveribus non obſervata phlogoſis, neque trium aut quatuor minutorum ſpatio ſuſcitanda ſubito lethalis inflammatio, neque febris aliquando ullius praeſentia, aliaque huiuſmodi, quae cum non ſemper adſint, dubitandi anſam reliquunt aliquando duntaxat, rarius licet, variaque morbi hiſtoria, neque ab omnibus ſed à quibusdam ſolummodò veneficis animantibus lethalem ex eorum toxico, neque adeò ſubitam inflammationem exindeque mortem conſequi potuiſſe.

Spaſmus ſolidorum. Friderici Hoffmanni Medicina, quae atonia & ſpaſmo tota fermè innititur, veneni huius actionem ad ſpaſmum refert (1); at neque unam a tam diverſis animalibus actionem ſemper exeri manifeſtum eſt, neque infectos omnes per ſpaſmum interire.

Silen-

(1) *Hoffman. medic. ſyſtemat. de venen. eorumq. nat. &c. part.* II. *cap.* I. *edit. Genev.* 1747.

Variae opiniones aliae. Silentio praetermittere nos adhortatur amica brevitas innumera paenè ab autoribus excogitata de veneni actione systemata, a quibus aut subita humorum putredo, aut singularis spirituum in furorem agitatio, aut nescio quae militaris acidi alkalique pugna, aliaque huiusmodi in scenam adducta sunt: quae omnia coeteroquin dictu facillima, & personatae cuiusdam Physicae luxum redolentia, obscuras tamen rerum plurimarum ideas involvunt, & neque explicari facilè possunt, nec animalium veneni phaenomenis omnibus accomodari.

Rei huius obscuritas. Dicendum itaque est, ea quae sapientem decet definitae humanae scientiae memoria, quod cum plurima Physicae phaenomena occupationem hominum pessimam fecerit Deus, tum hanc potissimum alta nocte obrutam veneni actionem (1) in profundo Democriti puteo natura collocaverit. A nobis certè modestam diligentibus Philosophiam faciles non praebentur aures iis qui altisonis vocum terminis dogmaticè tanquam è cathedra definiendo, interpretatione rerum, quae sensus mentisque vires fugiunt, pulmones exonerant, & eruditè delirant. Quod si nihil certi asserendo nullam exindè Philosophicae menti voluptatem conciliari quis obiciat, sciat is amplissimam ex negativis quoque veritatibus menti lucem adcedere, nihilque vel cogitantem vel agentem hominem adeò sustinere, ac difficillima cognitio scientiae simul & ignorantiae suae. Multis quippè tenebris obducta undique veritas est, quas qui noverit sapiens, qui sustulerit verè felix, qui sustulisse iactaverit vel insanus,

---

(1) *Cum venenum dicimus, de animalium veneno loquimur semper: nam ex vegetantibus multa, ex mineralibus ferè omnia actionem praeseferunt facilè intelligendam.*

ſanus, vel cogitantis animae ſuae nimius aeſtimator. Num ergò tenebras haſce profiteri nos pudeat qui ea in re illuſtres exhibere poſſumus duces autoreſque, de quorum laudibus doctrinaque nulla unquam aetas conticeſcet? Neque enim ignorantiae nota deturpatum ſe cenſuit ſincerus ille, & iteratis unicè fidens experimentis Franciſcus Redius dum Magalotto ſuo viperei toxici actionem ignotam ſibi eſſe profitetur (1). Neque meningibus ſuis adeò fidens Baglivius, & in explicandis per oſcillantem fibram vitae mortiſque phaenomenis alibi tam facilis, dum medicos in rei huiuſce perquiſitione detentos vigiliis abſtinere monet ſuis (2). Neque nomini ſuo labem offudit Boheraavius qui venena haec neque explicato effectu aut virtute hactenus bene nota nuncupavit (3). Neque certe venenorum effectus inſpicere, aut vires dignoſcere, cauſaſve perſcrutari facile opus eſt & in tanta rerum Phyſicarum luce velocius expectandum, cum in ſubtiliſſima, libera, volatili, periculoſa materie lateat veneni vis atque pernicies.

Quam fatetur Redius.

Baglivius.

Praeſtat itaque neglecta rei obſcuriſſimae intelligentia vim illam paene ſingularem perpendere, quae a corporibus plurimis coeteroquin innoxiis duntaxat exeritur, ſi per venas ſanguini protinus admiſcentur. Ea nos obſervatio ad infuſoria medicinae experimenta compellet, cum praeſertim & eorumdem morborum comunionem ex morboſi humoris in venis infuſione, & tam diverſorum effectuum hiſtoriam ex infuſis in venas medicamentis agnoverimus, & inutiles nutrientium infuſionum effectus, efficaces purgantium

Quanti habenda ſit infuſoria medicina.

---

(1) *Oſſervazione intorno alle vipere pag.* 42. *ediz. Firenze* 1686.

(2) *Diſſert. de tarant. Cap. XII.*

(3) *Inſtit. Medic. n.* 1144. *ubi de antidot.*

tium (1), & infinita prorſus eſſe corpora quae alias innoxia per venas infuſa venena ſint, in quorum numero & lethalis ille animalium ſuccus reponendus eſt nonniſi per ſubitam ſanguini affuſionem pertimeſcendus. Nullius enim periculi res eſt ſi per ſtomachum & inteſtina viventi corpori inſeratur; nam quae cibi potuſve nomine deſumuntur funeſti exitus venena, a minerali potiſſimum regno & vegetabili deprompta ſunt. Atque a mineralibus quidem, vi acerrima ſolidarum partium ea conſtituentium, ſubita horridaque quod inſurgant ſymptomata nullam fecit admirationem; ſed ea quae ſuprà mineralia ipſa in vegetantibus quibusdam obſervatur nocendi vis, omnium certè fefellit expectationem. Qua in re confirmanda ſi ea duntaxat perpendamus quae de ſimplicis aquae a foliis lauro-ceraſi diſtillatae in Philoſophicis Tranſactionibus exponuntur, in eam facilè ſententiam adducemur exiſtere in vegetantibus nonnullis incredibilis omninò & ſingularis veneni qualitates: nam vel unius horae intervallo vix elapſo eâ per ſtomachum fortuitò deſumpta, homines plurimi, quodque ſingulare eſt, ſine vomitu, ſine purgatione, ſine ulla convulſionis nota perierunt; canes vero, aliaque eiuſmodi animantia extincta vix octo minutorum ſpatio convulſa motuque corporis deſtituta, nullam neque in ventriculo ipſo mortis cauſam diſſecta praetulerunt (2). Omitto quae de ſucco ex arboris innominatae trunco refert Hamiltonus (3), cuius potentes guttae venatorum

Quantum ſit in vegetantibus venenum.

---

(1) *Nouvelle Chirurg. d' Etmuller avec une diſſert. ſur l' infuſion &c.*

(2) *The ſimple laurel-water found to be a dangerous poiſon &c. Trans. Phil. num.* 418. *pag.* 84. *& num.* 420. *pag.* 163.

(3) *Deſcriz. del Regno di Siam.*

torum relevant laſſitudinem ſtomacho deſumptae, venis infuſae mortem cient; nam de oleo tabaci octavâ horae parte belluas quasdam interficientis loquendum non eſt, quum tamen hominum vulneribus impune ſuccus adponitur, quin & remedii loco eſt (1). Quod & de aqua lauro-ceraſi ſupra memorata uſuvenire didicimus. Poſtremò quam virulentos contactu ipſo effectus praeſtent vegetantia docet hiſtoria Ladislai (2), ut plures alias brevitatis gratiâ praetermittam. Et quam-

---

(1) *Eſper. natur. del Redi Firenze* 1686. *pag.* 6.

(2) *Lancellottam vel Laidsl. Regem Neapolit. perdidit puella, quae uncta vagina unguento ex ſucco napelli cum Rege congreſſa eſt: quo unguento mutuum excitari amorem, filiae indicaverat puellae genitor Medicus auro à Florentinis ſeductus: eo unguento & puella obiit. Collenuz. Iſt. Napolit. lib.* 5. *Ammirato &c. Montaigne Eſſais liv.* II. *chap.* 33. *Ladislaus Roy de Naples bon Capitaine courageux &c. ayant rangé par un ſiege bien pourſuivi la Ville de Florence ſi a deſtroit que les habitans etoient apres a compoſer de ſa victoire, il la leur quitta; pourveu qu' ils lui delivraſſent une fille de leur ville, de quoy il avoit ouy parler de beautè excellente. Force fut de garentir la publique ruine par une iniure privée. Elle etoit fille d' un medicin fameux, qui ſe trouvant engagè en ſi vilaine neceſſitè, il lui donna un mouchoir exquis en ſenteur & en ouvrage, du quel elle eut a ſe ſervir en leurs premiers approches....... ce mouchoir empoiſonnè ſelon la capacitè de ſon art, venant a ſe frotter a ces chairs eſmeües & pores ouverts, inſpira ſon venin ſi pomptement, qu' ayant ſoudain changé leur ſueur chaude en froide, ils expirerent entre les bras l' un de l' autre.* Ex quo veroſimilius videtur quod ab hiſtoricis ſupra hauſimus.

vis adeo noxium negent aliqui napelli ſuccum, tamen id aliaque fiunt pro coeli diverſitate. Quod enim in Uplandia ex. g. oritur napellum vix horâ 1. cum dimid. hominem ſuffert Moraei autoritate (1).

Animalium venenum agit duntaxat ingreſſu in ſanguinem.

Sed ad noſtrum revertimur inſtitutum, nullamque aſſumpto per fauces animalium veneno noxam ineſſe confirmaturi, notiſſima omnibus experimenta praetermittimus, neque impavidam eruditorum gulam animalium virus audacter abſorbentem exhibemus, horridum inſipientum oculis ſpectaculum, neque medicos viperae aliorumque eiuſmodi animantium uſus, vel pretioſas ex ſola vipera Nigritarum dapes (2), neque per gelidas Redii experimentorum reliquias Philoſophica liberalitate tutò ſublevatam pauperum famem. Quin & quorumdam ſententia, cum veneno tincti gladii teneras molleſque reddant animantium carnes, hinc in Alpibus gladiis hiſce diſſectae contuſaeque a venatoribus volucres, ad uberiores gulae delicias impunè devorantur (3); niſi fortaſſe quod ex

(1) *Dans les Memoir. de l'Acad. R. des ſciences de Svede &c. Tom. 1. V. & Wepfer. de cicut. aq. & Tranſact. Philoſ. an. 1744. num. 473.*

(2) *Lopes relation du Royaume de Congo.*

(3) *Joh. Jacobi Wepferi cic. aquat hiſt. & Thuan. hiſt. ubi aſſeritur inter Alpinos gallinas volucres &c. cultellis napelli ſucco tinctis ſub alis figi, iiſque ita occiſis carnes reddi molliores, & hoſpitibus impunè comedendas adponi. Vel ergo molliores fiunt vulnere & contuſione carnes, vel ſi aliquid praeſtat venenorum ſuccus, id praeſtat vi volatili & cauſtica, qua morientium volucrum humores agitando, ſolidaque corrodendo atterendoque, ad diſſolutionem diſponit, & putredinem alkalinam. Nihil enim aliud eſt comedendarum*

ex venefico ſucco pretium carnibus adcedit imaginaria duntaxat gulae voluptas eſt, Apicium non habitura conſentientem.

Innoxiam hanc veneni per ſtomachum & inteſtina ſanguinem ingreſſi facultatem veteribus etiam innotuiſſe patet autoritate Celſi aſſerentis ſerpentum venenum non guſtu nocere ſed vulnere (1). Invicto etiam Catoni perſpectum id fuiſſe manifeſtum eſt ex hiſtoria referente Pompeii milites ſiti incredibili correptos, & aquam cui ſerpentes inerant aridis licet faucibus reſpuentes, eius oratione ab eo mentis errore avocatos (2). Cur autem humoribus per aperta canalium orificia inſertum adeo perniciosum ſit animantium virus, quod cibi potuſve forma deſumptum nocentes deſerit qualitates, docent rei medicae ſcriptores. Dentium quippe vi, deindè ventriculi, inteſtinorum, lactearum actione, humorum ubique occurrentium unione multiplici, ità immutantur omnes non ſolum veneni ſed & corporis cuiuſcumque partes, ut diverſam prorſus indolem naturamque ſuſcipiant. Omnibus porrò antiquioris aetatis ſcriptoribus palmam ſuſtuliſſe Galenum reor, & prudenter ea de re cauteque cogitaſſe, qui venena non ſtomacho ſolum, ſed & externae cuti adpoſita ab omni periculi ſuſpicione non abſolvit, licet ab eorumdem ſubito in ſanguinem ingreſſu primum adeſſe periculum fateatur (3). Et ſanè quod animalium venena morſu exitium

Quod veteres non ignorarunt.

Cauta in hanc rem Galeni ſententia.

---

darum carnium, ut aiunt, maceratio, quam prima illa diſpoſitio ad reſolutionem, quam vel temporis ſpatio, vel externa vi partes inter ſe fermenteſcentes concipiunt, legibus liberè relictae ſuis.

(1) *Celſ. lib.* V. *cap.* 7.

(2) *Lucan. Pharſal. lib.* 9.

(3) *De temperam. lib.* 3. *cap.* 2.

tium ferant, tanti non est ut aliis quandoque & singularibus omninò formis nocere non posse arbitremur. Rei huiusce veritatem satis superque confirmat, alia ut exempla sileam, vulgaris illa mulier araneas antè somni horam noctibus singulis tantâ cum voluptate comburens, & a conflagrata cum strepitu in sebacea candela aranea, & dissiliente ad eius oculos & labra venefico halitu pertinaci unius oculi ophthalmia correpta, inflammatione summa linguae, gingivarum, labrorum, vomitu &c. nec nisi post dies plures valetudini restituta (1). Et apud Boyleum Nicolaus Florentinus (2), a Sennerto in rei fidem adductus, de homine quodam refert, qui cum ingentem araneum candelae ardentis igni exposuisset, halitumque naribus attraxisset, in vehementissima animi deliquia prolapsus est, totaque deindè nocte circa praecordia malè affectus, pulsu languido, & comprimentium digitis vix manifesto, neque nisi difficillimè longoque temporis intervallo theriacae, diamosci, & zedoariae beneficio convaluit.

Animalium venena nocere aliquando posse contactu. Neque adeò tutâ fide, ut asserunt quidam, ab erroris nota eos absolverem, qui animalium venenum contactu nocere minimè posse docuerunt. Finge enim nudae cuti veneficus viperae succus apponatur: si hiantes ibi adsunt pori, si absorbentium canalium par sit elasticitas, si vi externi caloris internive rara admodum cutis &c. non mediocris certè periculi res est. Nonne enim, analogico argumento, omnia externae corporis superficiei apposita, quin & contagiosa effluvia eorum facilius humores pervadunt, qui motu corporis aliave de causa patentem sibi cutem effe-

(1) *Dictionaire universel de medecine &c. Tom.* 2. *à Paris* 1746.

(1) *Boyle Op. Tom. I. pag.* 667. *edit. Venet.* 1697.

effecerunt (1)? Nonne multae apud medicos occurrunt hiſtoriae morbi ex contrectata morboſa materie ſuſcepti, cuius tamen ſuſcipiendi diverſa eſſet naturalis comuniſque conditio? Quae de externa cute a me dicta ſunt, & ad internam referri poſſunt; quamvis autem veneficum ſuccum impunè hauſerint nonnulli, & toxico vires detrahantur admixtione humorum in gulae, ventriculi, inteſtinorum ſuperficie emanantium, tamen periculoſae plenum opus aleae eſt ea ſemper innoxia praedicare: ſiquidem non leve detrimentum exoriri poteſt ubicumque abſorbentium venularum hiant oſcula, nec immutatio fit toxici partium in ſanguinem migraturi, quae in primis ſolum viis facilè contingit immutatio (2). De ſana cute ſermonem huc uſque inſtituimus: nam de eâ in qua ulceris, contuſionis, & ſimilium praeſentia continui ſolutionem facit, nulla quaeſtio eſt, cum pateant illic conſumpta venularum orificia, proindeque ſubito virûs ingreſſui expeditum ſit iter, apertumque. Torpedinis etiam hiſtoria in eam nos cognitionem adducit quod exiſtant ſcilicet animalia per ſimplicem contactum venefica. Cognitionis huiuſce incrementum ſuppeditat quod exaggerati fortaſſe portenti nomine de araneâ ſoleas penetrante ex Scaligero refert Boyleus, quodque memoriae poſterorum protulit Piſo de Nhamdù, ingenti ſcilicet in America araneo, qui intuentium oculos, ſi in iis venenum iaculetur, luce privat. Quid quod & in Iavae relatione

---

(1) *V. Rondinelli deſcrizione della peſte di Firenze del* 1633. *pag.* 176.

(2) *V. ubi de rabie per infectae ſalivae contactum conlatâ, & quae ſuprà attulimus incomoda ex delibato ab Anglis Philoſophis vipereo ſucco.*

tione insectum quodpiam describit Salmonius (1) Yakko nuncupatum, tarantulae simile, cuius urina corpori apposita, ni pars illa vel incendatur protinus, vel dissecetur, gangrenam inducit: urina ne illa sit, an alter ex diverso fonte profluens liquor, dubitandi locus est. Quod autem Yakko suum insectum serpentemve nuncupet Salmonius, luculenter indicat malè ab eo cum tarantula comparari, quae araneorum classem occupat, nisi fortasse de vulgari stellione loqui maluit, quem etiam cum serpente nullo modo confunderet naturalis historiae peritus. At nulla pro venefici contactus existentia luculentior historia est, quam quae à Coupleto in Actis Parisiensibus exhibetur (2). Ibi de angue sermo est, cuius vel mortui contactus cutaneos morbos facere dicitur apud Brasilienses. Id ergò inauditum & incredibile, subita timidorum hominum fide receptum iudicans Coupletus, mortuorum anguium audacter instituit anatomiam; at Philosophicae dubitationis poenas dedit, vix tribus à contactu noctibus pustulis undique refertus, quae trium mensium spatio pertinaces obsisterent. Habemus & in vegetantium regno arbusculi cuiusdam in nova Anglia nascentis historiam (3) solo contactu diuturnam coecitatem, incredibilem frigoris sensum, pruritum, inflationem corporis, aliaque non lethalia tamen symptomata concitantis (4). Quid enim

(1) *Storia di tutti i popoli Tom. III.*

(2) *Memoir. de l' Acad. R. pour l' an.* 1700.

(3) *An account of the poison-wood-tre in new England by M. Dudley and by D. William Sherard. Philos. Transact. num.* 367 *pag.* 145. *&* 147.

(4) *Eius arboris genus quodpiam Sherardus esse putat arborem Americanam alatis foliis succo lacteo vene-*

enim de ſingulari herbae illius vi dicendum eſt, quae mirabili ſanè proprietate, de qua ſua ſit unicuique ſententia, conſperſas eius ſucco manus illaeſas relinquit, dum manus alias ab iis contrectatas, & vel corpus aliquod tangentes, vel tabacum naſo propinantes, veneno inficit in corpus totum ſubito tranſituro (1)?

Et comeſtione

Quae huc uſque expoſuimus tanti non ſunt ut animantium detrahant exiſtentiae, quorum & comeſae carnes venena ſint. Id verò naturalis hiſtoriae ſtudio compertum eſt, quod ea ferè omnia quae morſu nocent animantia, in cibum aſſumpta innoxia ſint, quae nocent in cibum aſſumpta, morſu ſint innoxia; nam apud Iaponenſes vitae pertaeſos Furube comeſtio (2)

C vio-

---

venenato: Pluknet. Almag. 45. tab. 145. fig. 1., & in opuſculis Joſephi del Papa, ſopra gli effetti d'una certa vernice d'India.

(1) *V. le voyage a la côte d'Angola en 1738. de M. de la Broſſe, cuius verba adducit clariſs. Buffonius hiſt. nat. general. & partic. tom. 3. pag. 465. . . . . il vint ſept ou huit Negres en Palanquins, qui etoient les principaux de Lowango qui leur (aux Officiers François & Anglois) preſenterent la main pour les ſalüer: ces negres avoient frotté leurs mains avec une herbe, qui eſt un poiſon tres ſubtil, & qui agit dans l'inſtant, lorsque malheureuſement on touche quelque choſe, ou que l'on prend du tabac, ſans s'etre auparavant lavè les mains. Ces negres reuſſirent ſi bien dans leurs mauvais deſſeins, qu'il mourut ſur le champ cinq Capitaines & trois Chirurgiens &c.*

(2) *Il Peſce detto Furube, cioè gonfiatore, perchè tanto ſi gonfia, che ſembra una palla, mangiatoſi non ben nettato, il che è difficiliſſimo, è mortifero. I Giap-*

violentae in ſe ipſos manus loco eſt. Quin Salmonii eiusdem teſtimonio lepram noſtris hiſce temporibus in Hibernia raram, frequentiſſimam olim reddidit Salmonis comeſtio, qui dum ova deponit malè ſe habet, veſiciſque & nigris maculis informem praefert cutem, cuiuſmodi vitio comedentes inficit. Poſtremo ignota nemini ſunt aliquando pernicioſa ex barbi ovis ventris termina, diarrheae, convulſiones.

Quid de Liſteri opinione ſentiendum. Ex quibus deduci poteſt non adeo à veroſimilitudine alienam fuiſſe Liſteri dubitationem (1), qui Senembi ſeu higoanas (2) in exquiſitioribus Americanae gulae deliciis habitas, veluti principem Gallicae luis apud Indos originem accuſavit. Eſto enim, quamvis illius cibi uſu dolores venereos praeſentes augeri aut malè ſopitos vehementer recrudeſcere obſervaverit Conſalvus Fernandez ab Oviedo (3), eſto inquam ad fabulas amandanda ſit opinio illa, cum Europaeos amaram fraudulentae veneris dulcedinem peroſos, higoanis licet benè paſtos, nulla lues invaderet; tamen & analogica animantium cibi loco aſſumptorum, morboſque parientium hiſtoria, & Conſalvi, tenuis licet in hac re comprobanda momenti obſervatio, de ea

---

I Giapponeſi quando ſi uccidono volontariamente ſi cibano di eſſo, e muoiono con vomito e convulſioni. Salmon Iſt. del Giappone.

(1) *Exercit. de lue Vener.*

(2) *Sic apud Indos audit lacertus niger venalis publicè delicatiſſimi cibi nomine: cuius deſcriptionem & figuram vide ſis apud Georgium Margravium de Liebſtad: Hiſt. rer. natur. Braſil. lib. VI. cap. XI. & Albertum Seba ſtellionum diverſi generis fermè 80. deſcriptorem; locuplet. rer. natur. theſauri deſcript. tom. 1.*

(3) *Hiſt. Ind. lib. 13. cap. 3.*

ea Endemii in America morbi origine suspicionem facere jure optimo potuerunt, eoque magis si veritatem redolet quod a nonnullis asseritur, Veneream nempè luem apud Americanos sine ullo infectae mulieris commercio suscitari (1). Eorum itaque improbanda potius est ratiocinatio, qui ut Listerum refellerent, eo innixi principio quod animantia veneno instructa morsu duntaxat noceant, lacertarum serpentum higoanae ipsius inter veneficas bestias habitae carnes, in cibi usum veluti necessariò innoxias traduxerunt, proindeque Americanae lui pariendae impares: cum coeteroquin familiare sit Listero difficilem novorum morborum originem veneficarum bestiolarum comestioni aut morsui tribuere (2).

Caloris necessitas veneno componendo.

Vigente hyeme, quin & sub coelo minus fervido, animalia veneno latent imbecilli diminutoque, quod lentiori per hyemem in brutis hisce fluidorum motui tribuendum est, & inerti languidaeque hyberna tempestate eorum corporis constitutioni, vel inopiae caloris, a quo acriora reddi innoxia etiam corpora quaedam, ostendit Chymica. Ea porrò de causa animalium in furorem actorum toxico novae licet fortasse vires adcedant, fabulam tamen redolere censemus quod nulla sit nisi in irritatis animantibus veneni vis, cum & viperae tranquilla morte extinctae dentes venefico succo perfusi, & alia quaecumque lethali illo liquido consperso corpora, quin & ex eodem succo paratus pulvis eumdem praestet effectum. Neque tamen inficiari volumus plurimas irritatorum animalium succo vires adcedere, cum ex ira caloris motusque fiat incrementum, & ab exponenda alibi rerum serie pateat

Quid de eorum opinione sentiendum, qui in irritatis duntaxat animalibus venenum inesse crediderunt.

(1) *Sydhenam Epist. 11. Respons. Henrico Paman M. D. inscripta*

(2) *Lister Tract. de variol.*

teat atrocissimum rabiei toxicum ab ira duntaxat aliquando exortum fuisse. Quae omnia veteres adduxerunt, eorumque vestigia insecuti recentiores plures, ut in animalium felle virus constituerint, vel ex ea parte ad fauces, imaginario licet tramite, separari crediderint (1).

Quid veneno contribuat fames.

Neque calor, aut ira duntaxat, sed & fames novum animalibus veneni praestat incrementum; unde ieiuna vipera periculosius dicitur iaculari toxicum. Id verò quamvis expositae superius doctrinae opponi videatur, cum minor esse censeatur calor in ieiunis animantibus, tamen mirum est quantò illam confirmet evidentius. Nam ex longiori fame vergunt humores in alkalescentiam volatilem, & roscido chyli recentis appulsu, atque humectatione destituti sales, acriaque omnia, non immutatis fluidis admixta, vehementiorem nanciscuntur actionem. Hisce omnibus addi potest quod cum ieiuna hominis saliva manifesto gulae sensu linguam vellicet violentius, tum in fluido quopiam ex salivalium genere plurimorum animantium virus constituatur.

Quae sine animalibus veneficis terrae sint.

Cum verò tantam veneno componendo ansam caloris praesentiâ suppeditari diximus, hinc quae animantibus huiusmodi destitutae dicuntur terraquei globi partes, vel eo carent adiumento caloris, qui virûs efficiendi capax sit, vel peculiaria bestiis hisce negant alimenta, vel iis abundant effluviis, quae mechanicae illarum constitutioni opponantur. Eo beneficae sortis munere ditatas esse Australes plagas affirmant qui terras illas perlustrarunt (2); si modò eorum-

(1) *Scheuchzer Physique sacrée tom.* 3. 5. *& alibi.*

(2) *V. les aventures de Jaques Sadeur dans la decouverte & le voyage de la terre Australe &c. à Paris* 1692.

rumdem autoritas tutam a nobis extorquet fidem. Hiberniam certe, quae regionum coeterarum ea in re felicissima perhibetur, peculiaris insecti venefici veluti matrem exhibuit Willelmus Molineux. At Ozanam testimonio non veneficae solum, sed neque minoribus noxiae damnis bestiae eo in regno ullae sunt, vulpe excepta lupoque (1). Schetlandiam quoque insulam Scotiae proximam nullas complecti veneficas bestias testatur Prestonius (2). Uti vero terris quibusdam virulentas feras negasse dicitur natura, sic & in aliis veneficas esse iussit, quae alibi innoxiae sunt. Hinc a verosimilitudine alienum non est in Brasilia pisciculos ranasque vivere praeter opinionem venenatas (3).

Infixo sibi veneno suo extingui venefica animalia.

Insitum sibi a natura venenum impune servant animantia: suis tamen sibi caveant a morsibus necesse est, quos si vel irae, vel fortuiti casus culpa susceperint, de eorumdem vita actum est. Docent id a Philosophis observata scorpionum invicem, aut araneorum certamina, & caudisona serpens minutis vix octo extincta, cum dentes in se ipsam suos violenta necessitate converteret (4). At quae animantia naturaliter innoxia, venefici morsus, vel interioris morbi vitio

---

(1) *Ozanam Recreations Mathematiq. & Physiq. tom.* 3. *edit. Paris*. 1741. *pag.* 228. ibi etiam legitur: *il y a prés de Grenoble une vieille tour située sur une montaigne que le comun appelle Tour Saint Verin, pour dire tour sans Venin, ou il ne croit ni serpens ni araignées, ni aucun autre animal venimeux . . . . ceux qu'on y a portez, n'y ont pû vivre long tems.*

(2) *Transf. Philosoph. for the year* 1744. *n.* 473.

(3) *Gugliel. Piso in hist. nat. Brasil. Lugd. Batav.* 1648.

(4) *Transf. Philos.*

vitio venenum adepta ſunt, eiuſmodi nunquam impune geſtant venenum, ut in parte operis altera perſpiciemus.

Cur innoxius aliquando ſit veneficorum animantium morſus.

A ſanguinolento minus, quam a ſicco vulnere pertimeſcendum; qui enim effluit ex laceratis canalibus copioſus ſanguis, infundendo per morſum liquido viam negat, ſecumque in effluxum rapit. Minor etiam aliquando vis ineſt animantibus quam quae ad imprimendos morſus, denteſque altius infigendos requiritur, vel aridi repetito morſu ſiccique dentes ipſi fiunt glandulaeque ſecernentes. Quae omnia tentandis eâ in re experimentis diligenter animadvertenda ſunt. Diſperſus in animantibus multiplici de cauſa veneficus liquor, aliquas poſt horas iterum iis, & ſine nova cibi neceſſitate reſtituitur. Difficillima autem, & in eo effectu conſpirantium cauſarum varietate diverſa facile eſſet obſervatio, quoto horarum, dierumve ſpatio vipera ex. g. novâ fatalis ſucci ſeparatione novas nocendi vires aſſumat. Tardas certe in ea fieri humorum omnium ſecretiones, actioneſque confirmat craſſa viſcoſaque illius textura, qua non ſolum diuturno per octo menſes novemque reſiſtit ieiunio, ſed & in ipſa machina pneumatica difficilius extinguitur, & nocentium humano corpori ſalium vires moderatur (1), ſuccorumque iacturam cohibet ad nutritionem conferentium; unde a nonnullis adeò viperae carnes in medicos uſus efferuntur.

Ex quibus patet primò, quî nam ventoſi circulatores falſis antidotis pretium conciliaturi, ſublato animantium toxico, eorum morſus impune ſuſcipiant, & inſipientiae vulgi admirantis illudant. Patet ſecundò quod actionem remedii cuiuſpiam certò affirmare

non

---

(1) *Eliae Camerar. Diſſert. Taurin. Epiſt. Tubingae* 1712.

non liceat, nisi manifestò constet de infecto per venenum corpore.

Nostri officii non erit in anatomica veneficorum animantium descriptione immorari. Nam ut antiquiores omittam, facem in hac re plurimam praeferunt unicuique Rondeletius, Gesnerus, Raius, Aldovrandus, Mousetus, aliique, ut recentissimos plures omittam. Quid quod ad percipiendam venenorum doctrinam, primae duntaxat necessitatis est anatomica instrumenti toxicum vel separantis, vel eicientis historia. Neque tot quae apud veteres de animalibus hisce fusius occurrunt portenta referemus, venerandae licet antiquitatis cultores nos esse gloriemur, cujus studio & observatione prima nobis ad veritatem, & errorem (quae humanae scientiae singularis concordia est) patuit via. Sed ea omnia vel perpetuo posterorum ad nos usque succedentium experimento confirmata sunt, vel ad securiorem veritatis frugem revocata; quae enim ab observatione profluit scientia longiori saeculorum serie fit accuratior, & orbis huiusce terrarum haec ipsa, in qua vivimus, ulteriusque semper futura aetas senectus appellanda est, nosque ipsi potius antiquiores, si cum iis comparemur qui remotis antea saeculis mundo adolescente vixerunt (1). Neque certe non spernendae sunt veterum de veneficis animantibus historiae, nisi quod alienam facilè praeseferunt fidem, vel tenuem rudis anatomiae doctrinam, vel superstitiosae relligionis vitium, vel Physicorum instrumentorum inopiam, vel insitam perpetuò Philosophis paupertatem; unde Aristoteli saltem vitio vertendum est quod accuratiora multo non exhibuerit, cui in perscrutandis naturae miraculis, doctrinâque hilarius comparanda, splendidam tot talentorum

---

(1) *Fontenelle sur les anciens & les modern.*

torum facem praetulit Alexandro auditore digna liberalitas.

Cur incertum sit Scriptorum varietate tot animalium virus.

Veneficorum animalium historiam pervolventi plura occurrunt apud Scriptores eiusmodi animantium nomina, Stellio, Scolopendra, Bufo, aliaque, quae dubiam nocendi vim sortita sint. Ita ex. g. pulmonibus infensi leporis marini nomine contremisces (1), & elegans affluente caesarie caput Salamandrae contactu repentè calvum admirabere (2). Qua in re animadvertendum damnandos semper eos non esse qui ità senserunt, cum diversa terrarum constitutione fiat, ut alicubi virus exeratur in animantibus, quod alibi nullum est, vel facili variarum rerum aut animantium laesorum opportunitate, si non lethales, tamen non certe innoxii insperatò assurgant effectus; Quod adductae superius exemplo Salamandrae confirmatur, quam velut innoxiam recentiores plurimi jure optimo descripserunt, cum revera sub omni ferme coelo innoxia illa sit. Apud nos tamen in Etruria, in monte, quem Murellum vocant, Salamandrae quaedam sunt rufi coloris

---

(1) *Tozzi de Febrib. mal. pag.* 576. *Fernel. &c.*

(2) *Mercurial. de morb. cutan. lib.* 1. *cap.* 30. *De Salamandra Q. Serenus*

Seu Salamandra potens, nullisque obnoxia flammis,
Eximium capitis tactu deiecit honorem.

At hisce saeculis nullam habuit fidem Salamandrae virus, de quo vide multa & egregia Maupertusii experimenta in Memoriis Acad. R. scientiarum anni 1727. *pag.* 28. *ibiq. oviparas simul eas esse & viviparas: guttas veluti lacteas emanantes a tota superficie Salamandrae flammis iniectae nullum eius mortis velocitati facere obicem, quae vulgaris fuit opinio &c.*

ris, purpurei ſub ventre, quae punctis boum labris mortem ferant. Quod & apud Petraſanctenſes frequens eſſe accepimus.

Quae ex veneficis animantibus percipiuntur magni momenti incomoda, deſumptis ex eorum corpore remediis aliqua ex parte ſublevari, faciles quidam aſſeruere: quibus & me libenti animo ſocium darem, ſi quam certâ ſcientiâ animalium illorum venena operari perſpicimus, eâ & remedia agere noſceremus. Plinio nimirum uni, diversâ licet rerum contemplatione, liceat exclamare: non eſt fateri rerum natura largius mala an remedia genuerit (1). Veneficis eadem lex eſt tum mineralibus, tum vegetantibus, ex quibus uti determinatâ quadam ratione deſumptis corporis pernicies, ita & diversâ ſalus hauriri dicitur. De animalibus itaque locuturi emplaſtrum διὰ σπίδων, ſeu ex aſpidibus parandum, primo exhibemus, tophaceis ſcirroſiſque, Deo annuente, tumoribus diſſolvendis commendatum (2), oleumque aſpidis Geoffroyanum, quod excellens magnique nominis Chimicus ille deſcribit (3). Aranearum carnes, telaeque in febribus, haemorrhagiis, dolore aurium &c. ſummis praedicantur elogiis a Dioſcoride (4), Liſtero, Celſo (5). Adſtringens telarum araneae proprietas multis, iiſque doctiſſimis Petiti Medici confirmatur experimentis (6). Deterſiva, diſſolvens, diuretica pulveris ex bufone

 cal-

---

(1) *Lib.* 8. 35.

(2) *Aetius Tetrab.* IV. *Serm.* 3.

(3) *Geoffroy Junior. obſerv. memoir. de l'Ac. R.* 1716.

(4) *Lib.* 2. *cap.* 68.

(5) *V. Heucher. diſſert. de aranea homini pernicioſa & ſalutari. Rieger Introduct. ad notit. rer. natural. tom.* 1. *pag.* 852.

(6) *Memoir. de l'Ac. R. pour l'an.* 1732 *pag.* 37.

calcinato vis occurrit apud Vanhelmontium, Etmullerum, Vallisnerium. De bufonite lapide, qui veneno praesente, ut ità dixerim, sudare, & colorem variare dicitur, acerrimè decertatum est. Cum verò de illius origine sermo est, incredibile in quantas Medici sententias turbasque distrahantur; nam illi cunas veluti suas, bufonum caput alii tradiderunt, alii unum idemque cum bufonis cranio esse contendunt, alii lapidem fossilem, alii animantium aliorum partes alias. Adeo vel in tenuibus exultat de hominum salute sollicita medicina! quid autem de bupreste dixerim, ad eicienda menstrua, deque iis quae ex stellione, & salamandra parantur imperiosae autoritatis medicamentis (1)? De vipera alibi: nam tot remediorum spectaculo, quod felix faustumque sit, nimis iam aegros homines exhilaramus, imparem certè ostentationi tantae fidem servaturi.

Quid de veneficorum animalium existentia sentiendum?

Si quid autem est quod hominem deprimat suis omnia usibus inservire iactantem, illud profectò est veneficorum animalium existentia. Nam cui tandem hominis vel commodo, vel ornamento ea corpora designentur, quae hominis ipsius vitam periculo metuque faciunt refertissimam? Quae eâ de causa a me dicta sunt ut de animalibus veneno praeditis sermonem instituens, neque disputationem illam omitterem, quae ociosis quibusdam scriptoribus adeo est in deliciis, quem nempe in hoc orbe terrarum usum eiusmodi animalia praestarent? Qui itaque de hominum natura ac dignitate fortasse nimis praeclarè senserunt, venenum in iis nullo pacto constitutum putarunt ut homini noceat, sed sibi ipsis duntaxat servandis alendisque, cui officio minimè sufficerent acuti licet dentes, aliave arma praedam seu animalcula, ex

(1) *V. Lemery Diction. des drog.*

ex quibus vivunt, discindentia, & anatomico examine in hunc usum manifestò constructa, sed & lethalem desiderari succum in praeda ipsa seu animalculis pro subita illorum nece infundendum. Quid enim de Plinio dixerim in humanum genus adeo misericordi, nullam ut existentium venenorum causam verosimiliorem invenerit, quam ut facilius vitae se homines subtrahant si molesta sit? Si ergo terraqueae molis, in qua vivimus, non summa capita, sed partes nos esse meminerimus (1), discedere nos tutò posse sentiemus ab ea quam doctissimus exhibet Muyssius opinione (2), qui omnia vel in hominum scientiam, vel utilitatem, vel & poenam constructa reputans, infensas nobis bestias exoriri voluit in morale documentum, ut nempè Deum & nostrae eumdem felicitatis, & miseriae arbitrum fateremur: cum & sine animalium illorum existentia tot sint, quae in eam nos veritatem vel nolentes perpetuò, facilèque compellant; quin & a Derhamio differemus asserente, ad hominem quod spectat, maximam esse veneficorum animantium utilitatem, ad quosdam praecipuè morbos avertendos (3). Nam neque tenuis illa, & fortasse incerta, & quae aliis etiam tutioribus in re medica praesidiis obtineri possit utilitas, tot homini partis a virulenta bestia damnis comparanda est, neque de

 ani-

(1) *A proprement parler le tout n'a pas etè fait pour les parties, mais les parties pour le tout, & le tout pour le Createur. Cudwort. & les choses qui me nuisent ne sont faites pour moy, mais pour cet Univers. Seneca ex Bayl. pens. tom.* 3.

(2) *Dissertation sur la perfection du Monde corporel & intelligent. a Leyde* 1745.

(3) *Derham, Dimostrazione dell' esistenza di Dio &c. Lib.* IX. *cap.* I.

animantium natura humiliter adeò sentiendum, ut quaecumque in ipsis sunt, hominum potius vel poenae, vel commodo, quam proprio animalium ipsorum usui designentur. Vel itaque, ut egregiè in hac parte docet Derhamius, ad sui defensionem & commodum venenum in animantibus insitum a natura est, vel necessarium quemdam praestat usum mechanicis eorumdem fabricae actionibus perficiendis. At in evidentissima veritatis luce tota res exemplo collocetur. Qui editi a vipera caudisona strepitus cognitionem adeptus est, is profectò utilissimi sonitus necessitatem in humanae salutis gratiam constituet. At nullus admonendo homini in incedente vipera illa sonus est, neque nonnisi suum attrahendis in sinum volucribus sonans cauda concutitur, cum latentis sub arbore serpentis strepitu perterritas cadentesque lethalis gula volucres absorbeat (1). Postremo absit ut in hominis duntaxat commodum exorta esse putes animalia plura, cum vermes videas in intestinis vel viventem corrodentes, quem animantium dominum vocas principemque.

Serpentes. Jam ergo quis inter noxias venenó bestias vel ipsum recenseri putet animal medicinae sacrum, & salutaris artis veluti Symbolon? nimirum hac serpentes dignitate superstitiosa cohonestavit Antiquitas, quae Aesculapium sub ea latentem forma apud Romanos Graecosque descripsit (2), vel iisdem subesse docuit divini furoris in morbo notas, cui sola limites

tes

---

(1) *A mechanical account of poisons in several essais by Richard Mead &c. Lond.* 1745. *quam operis doctissimi edit. ubique sequimur. Vide etiam ubi de torpedine.*

(2) *Ex T. Livio, Val. Max. Ovid. Metamorph. lib.* 25. *V. Salomon. Cellarii Orig. & antiquit. medic.*

tes ponat medicina (1), vel tanquam vitae argumenta Aegyptio more traduxit (2). Neque enim lubet hic inopportuna legentes eruditione defatigare, differendo quam & serpentum merita produxerint sanctae illae caepis devotae gentes, quarum horti nascentibus turmatim diis cunas praestiterunt, quarum & viget adhuc apud barbaros consuetudo, serpentes in deos referens, & aris imponens; quaeve serpentum imagini dignitatis accessio facta fuerit per illustriores antiquitatis interpretes, qui angues caudâ ore detentâ circulum componentes Regis potentissimi notam explicent, & qui toti terrarum orbi dominetur (3), aut aspides Aegyptiorum regum diadema vestientes, quibus vitae mortisque autoritas exhiberetur (4). Quod ergo ad nostram propius spectat provinciam, venefica nocendi vis non omnia serpentum genera complectitur: cum ex iis plurimi, domesticorum animalium more, cum homine vivant, & eius corpori illudendo circumvolvantur (5). Quod a nonnullis minime perspectum ociosos homines tamquam admirandos heroas, & ferociorum bestiarum domitores traduxit. Animus non est hoc loci subnectere minimas serpentum divisiones, quae prostant apud scriptores, neque eorum quoque vix cognitorum, qui veneno infecti perhibentur, & apud Dioscoridem, Nicandrum, aliosque

que

---

(1) *Spanheim de usu numism.*

(2) *Storia del Cielo Tom.* I. *Lami de' serpenti sacri Tom.* IV. *de' Saggi Dissert. Corton. e delle ciste mistiche Tom.* I. *Dissert.* VI.

(3) *Horus lib.* I. *cap.* 56.

(4) *Ælian. hist. lib.* VI. *cap.* 38.

(5) *Psalmanaazaar, description de l' Isle Formose en Asie.*

que formidabili agmine legentem perturbant (1). De Aristotele quid dicendum sit nescio, qui necessariam putavit in serpentibus ἀποδίαν (2), quod ad efferendam longius protracti corporis extensionem nimiis egerent pedibus. Elegans autem est de serpentum visu Academiae Parisiensis observatio, quod scilicet ampliora serpentibus quam homini obiecta facilè exhibeantur, cum anguium humore crystallino lentis loco adhibito ampliora homini videantur corpora (3).

Nimius essem si me in iis occupatum detinerem, quae a remotis orbis partibus tanquam perspecta referuntur, & ad excitandam duntaxat invidiam, vel insanam quamdam in obscuris animis admirationem, ab iis in itinerum historia memorantur, quibus extremos terrae fines peragrantibus facilè licet atque impunè mendacia venditare. Quorum aliquis immane quoddam veluti basilisci genus commentatus est (4) in serpente insularum, quas Philippinas vocant, incola, eâ corporis magnitudine, eo optimae digestionis gulaeque portento, ut cervos, apros, homines ipsos inauspicato ad illum sidere adcedentes, in horrendum stomachum uno ictu detrudat: id autem sceleris nulla alia ratione aggrediatur quam pendens in arbore, (imaginare quam umbrosa immanique!) molesque praetereuntium animalium inspirato aere attrahens. Quod si exaggeratum quidpiam sapit enarratio illa, at Guglielmus Piso (5) serpentem describit Boiguacu, omnium facilè maximum, humani corporis crassitiem aequan-

---

(1) *Owen's an essay towards a natural history of serpents. Lond.* 1743.

(2) *Hist. animal. lib.* 2. *cap.* 17.

(3) *Hist. de l' Ac. R. des scienc. du* 1706. *pag.* 9.

(4) *Gemelli, Giro del mondo Tom.* V. *pag.* 157.

(5) *Hist. Nat. Brasil. Lugd. Batav.* 1648.

aequantem, 20. & amplius pedes longum, super caudam se erigentem suam, & cum hominibus belluisque decertantem, vel ex arbore desilientem fraudulenter in viatores, eosque validissimis cingentem amplexibus, iisque iugulantem. Latentes inter arborum ramos, seseque ab iis eicientes angues acontiae, sive iaculi apud veteres audiebant, quod saltu valerent, & viginti cubitorum spatium, si opus esset, celerrimè transilirent, iique illi sunt qui Kippoz ab Isaia nuncupantur (1), quosque missili volare tormento docuit Plinius, ex arboribus vi maxima turbinatos vibrari asseruit Solinus. Siculo sub coelo frequentes esse perhibentur, eorumque praesens nomen Italum graeco latinoque consonare (2). At hilaritatis amici, & nostra haec legentibus gratissimi nonnulla in eruditae festivitatis gratiam breviter adiungemus de singulari serpentum decantata magnitudine. Cumque plurimo patrium Etruriae coelum amore prosequamur, idcirco primam sibi partem vindicabit Dionis Historia, qui Augusti aetate visum notat in Etruria serpentem bicipitem, pedum 85. longitudine (3), & Strabonis lib. 16. in Coele Syriae campo narrat Posidonius draconem mortuum observatum fuisse 100. pedes longum, talis autem tantaeque ab utroque latere dimensionis, ut adstantes utrimque equites neque se invicem dignoscerent, hiatu gulae tanto ut insidentem equo militem sine ullo ingentium maxillarum damno ac divulsione absorberet, cutis demum suae squammas singulas praeferret scuto latiores. Insigniora

---

(1) *Bochart* ιεροζοικον, *sive de animal. S. Script. Tom.* 11. *lib.* 1. *cap.* XI.

(2) Saettoni, *quod idem est ac graecè* ακοντιον, *latinè jaculum*.

(3) *Lib.* 50.

ra apud alios offendes; nobis enim duo haec in risus gratiam satis. Exindè tamen nemini liceat inficiari, singularis fortasse apud aliquas gentes magnitudinis serpentes existere, quales in Africa praesertim, Asiaque nonnulli deprehenderunt, describitque Tavernierus pedum 25. longitudine, quam ille praeseferebat extensionem qui puellam 18. annos natam devorasse fertur, cuiusque pellis apud Batavos servata spectaculo inservit intuentium. Quin & nimia quorumdam fides, & ultrà mediocritatem aliquando fervida pictorum imaginatio, serpentes exhibuit alatos, cristatos, minaces oculis, dentibusque, flammam eructantes: quae animantium formae naturae licet monstra sint, fervidarum mentium oestro vel originem debent vel incrementum. Eorum historiae contexendae ansam dedit observatio pinnarum quarumdam, aut rugarum diverso modo explicatarum, & volucrum pennas, aliave huiusmodi describentium, eadem omnino ratione qua bestias mitratas, cucullatas, aliisve insolitis corporum formis vitiisque, aut ea saltem vitia mentientibus vixisse testantur naturalis historiae scriptores; ex quibus tamen nullus sanae mentis inferat existere in orbe terrarum peculiarem eorumdem classem, familiamque (1). Cum autem urant veluti faucium veneno, ignea serpentum lingua potuit jure optimo pictoribus exhiberi. Hinc a Graecis angues nonnulli πρηστηρες, & καυσωνες appellati sunt, & ab excitata siti διψαδες; eo ipso pacto quo paludum aquas hyemali tempestate occupantes hydri dicti sunt, qui chersydri aestiva tempestate dicebantur,

(1) *Traitè des dragons & des escarboucles par M. Jean Panthot à Lyon* 1691. *Scheuchzer, Otia aestivalia anni* 1729. *Clarifs. Hans-sloane inscripta, & ab Aut. memorata Phisicae sacrae Tom.* VI.

tur, cum exsiccatis paludibus aridas terras incolerent; vel ab aliorum animantium similitudine titulum eumdem sortiti sunt, ut ex. g. hyaena serpens, quod hyaenae instar variam habeat cutem, & sexum quot annis novum induere censeatur modò mas, modò foemina: undè inconstantiae notam facit.

Deceret hic aliquantulum divagari, & qui philosophicae fidei canones habendi sint portentosa quaedam audienti legentive, fusius exhibere. Sed hanc abstrusioris criticae provinciam aliis demandantes, id unum animadvertimus, neque esse omnibus ità facilè assentiendum, neque & dissentiendum quod admiranda quaedam sint, & consuetas naturae leges effugere videantur. Docet id singularis observatio de ipsa in veterum fabulis notissima, nunc verò puerorum vocibus declamata hydra lerneâ: nonnè enim serpentis novem praediti capitibus sceletum in Vallisnerio describit Artegianius (1)? Eo certè spectaculo Redii deprimeretur admiratio, serpentem bicipitem adeo accuratè describentis rarissimi monstri nomine, & poeticae mentis ecstasi partas esse hydras admonentis. Vti enim ex irradiatorum ovorum contactu, tot exindè nascentium corporum oritur contactus, non in omnibus perfectè partibus nutriendorum, & occurrentibus frequenter monstris originem daturorum in viviparis,

E adeo-

(1) *Opusc. scientific. del P. Calogerà Tom. VI. ibi „la descrizione dello Scheletro esistente nello Studio del Sig. Antonio Rossi Chirurgo Veneziano. Quod vero in Artegianio serpente desideratur cum veteri hydra comune est resectorum capitum nova generatio, quae, licet non in serpentibus, in Trembleianis tamen polypis, & ampliori luxuriantis naturae liberalitate, dicitur usuvenire. Trembley Memoir. pour servir à l' hist. d' un genre des polypes &c. a Leyde* 1744.

adeoque in ſerpentibus, ità idipſum in oviparis aliquando, rarius licet, uſuvenire docent volatilium, & pullorum exempla, bicipites pullos, pedibuſve pluribus inſtructos &c. diſruptis exterioris ovi repagulis vitae proferentia. Quibus animantium formis, ſeu monſtris potius, ſi negare fidem ſine temeritatis notâ minime poſſumus, neque tamen eorum ſemper aſſerta commendabimus, qui alatos dracones, (quod fortaſſe idem eſt ac elatarum pinnarum, ſquammarumve inſigniorum ſerpentes) aliaque eiuſmodi anilium fabularum titulis addiderunt (1). Sciendum quoque eſt, quod accuratiores obſervarunt naturalis hiſtoriae ſcriptores, ſingulares haſce ſerpentum formas, quorum veram olim exiſtentiam comprobare videntur ſceleta, vel aridae unitaeque corporum machinae, quae variis in Muſeis ſervantur, ficititias magna ex parte eſſe, & ex pluribus aliorum animantium partibus ſumma arte conſtitutas. Quod patuit facilè vel anatomica eorumdem diſſectione, vel accurata critici oculi obſervatione. Quae admirationis conciliandae ſtudio pluribus ex alieno corpore depromptis organis elaborata, originem fecerunt deſcriptioni hiſtoricae non exiſtentium animalium. Quod ſi de graviſſimorum autorum fide dubitare nolimus, qui beſtias haſce & viventes deſcripſerint, ex iis certè, ut ſuprà adnotavimus, non determinata ſerpentum quorumdam ſeries deducenda eſt, ſed naturae monſtrum: undè admirationem facit criticus coeteroquin ſcriptor Bochartus, qui in exhibendis draconum notis pluribus, quo ab anguibus coeteris dignoſcantur, adeò deſuda-

(1) *M. Klein of the flying Squirrel, or mus ponticus, or ſcythicus of Geſner, and of the Veſpertilio admirabilis Bontii, & Levini Vincent. Catal. & deſcript. animal.* 1726. *pag.* 8. *centur.* 1.

daverit (1). Cum enim diversissima sit apud diversos eorumdem descriptio, cum ipsae quadrupedum, ipsae volatilium proprietates draconibus adiungantur, hinc non de viso, sed imaginario animali sermo est. Quos autem Musea exhibent dracones, ex Raia praesertim exsiccata componuntur Ionstoni (2), & Rondeletii testimonio (3); quos exhibent historiae vel ad immaniores comunesque serpentes referendi sunt, vel mali alicuius symbola reputanda. Quod criticè animadvertit Baronius de dracone per S. Georgium interfecto, in quo famis bellive synbolon insit, pestisve à qua gentes aliquas heros iste liberaverit. Quin & crocodili ipsi, aliaeque eiusmodi belluae cum draconibus saepe confunduntur (4). Cum vero in tota animantium historia ridiculae, eaeque prorsus innumerae scriptorum fabulae occurrant, tum illae, quae de serpentibus venditantur, adeo singulares lepidaeque sunt, ut delirantium somniis comparentur. Quid quod vel a prima illae serpentum origine, nascendique forma exordium sumunt, & post mortem quoque ipsam cineresque ultimos perseverant. Vti enim insana illa, ac tamdiù confirmata Diis Manibus reverentia, intacta apud veteres hominum cadavera esse voluit, ita & sacra vetustiorum aetatum superstitio, divinique serpentum characteres, & admixti toto corpore veneni credulitas id effecerunt, ut audaciae plenum opus videretur illorum viscera perscrutari, historiamque perquirere, proindèque altissimam ea in re veritatis ignorantiam longo temporum spatio confirmavit.

 Eo

(1) *ιεροζοικον lib.* 3. *de dracon. cap.* 14.
(2) *De Dracon. tit.* 2. *cap.* 1.
(3) *Lib.* X. *cap.* XI. *de piscib.*
(4) *Hiacint. Gimma de fabulosis hominib. & animal. dissert.* 2.

Eo quo ſerpentes reliquas corporis partes offendunt ictu, & patentes hominum fauces aliquando offendere potuiſſe cenſendum eſt, non verò per os in ventriculi cavitatem illapſos, ut in dormientibus quibusdam eveniſſe plurimi retulerunt, quos & producta ſerpentum moles, & mechanica gulae tam facile irritabilis omniaque evomentis fabrica & impediendae reſpirationis difficultas explodit, vermeſque potius eos fuiſſe demonſtrat, quos non e gula duntaxat, ſed renibus, urethra, aliiſque partibus prodiiſſe dixerant, ſerpenteſque facile nuncupaverant, addicti illi portentis hiſtorici (1). Quanta autem, & quam vera ſit ſerpentum varietas, inluſtriores indicant naturalis hiſtoriae ſcriptores, & inſignis Alberti Seba ex toto terrarum ambitu conlatarum raritatum icones repraeſentant, qui & mollioris ſerpentum fabricae abſolutam promit anatomiam, opus ſplendidum, & Boerhaavio laudatore dignum (2).

Serpens caudiſonus. Ne ergo vaſtiſſimâ rerum exponendarum ſerie obruamur, noſtra in hanc rem ſtudia ii maximè angues ſibi vindicent, qui veneno ſuo celebriores perhibentur, quorumque eo titulo principem conſtituemus ſerpentem caudiſonum. Sonitum is caudâ edit tintinnabuli inſtar, quo âb eius occurſu cavere poſſent fauſtis auribus Americani, ni praedae duntaxat abſorbendae ſonitus ille inſerviret (3). *Boicininga* audit

(1) *Garman. de mirac. mortuor. lib.* 3. *Olaus magnus lib.* 13.

(2) *V. etiam quae refert Scheuchzer. dans ſa Phiſique ſacrée plurib. in loc. du cabinet de M. Iean Henri Linke.*

(3) *Quî ſonitum hunc edat docet Georgius Marggravius de Liebſtad in hiſt. rerum natur. Braſil. lib.* 6.

dit in Brasilia, *Rattle-snake* in Anglia, *Serpent a sonnettes* in Gallia (1); duo, quatuor, & quinque pedum longitudine. Vltimam anguis vertebram consequuntur ossicula plura concava, rotunda, laevia, cornuum substantiae similia, liberae articulationis, valideque tendinis vi invicem conspirantia, geminâque concavae superficiei repercussione & contactu sonora (2). Vipera omnium pestilentissima, quae dimidio minuto & vel unius minuti quarta parte canes interficit (3). Societatis Regiae Londinensis studio, ac diligentiae debemus experimenta de veneno serpentis caudisoni, in Carolina meridionali & Virginia maximè observandi, ex quibus constat velocissimam esse eius veneni vim, adeo ut non pullos solum sed & robustos canes uno, tribus, quatuor a morsu minutis sustulerit: quin & serpentem nigrum, cum quo decertavit, minutis octo, deindè & se ipsum, illato per vim sibi vulnere, eodem temporis spatio interemit (4). Eius anatome ab Eduardo Tyson, & Io. Ranby

---

lib. 6. cap. 14. Caudae in extremitate adnatum est corpus parallelogrammum, paullulum compressum, constans quasi hamulis catenaceis, singulari modo invicem aptatis, ut cimbali modo serpens sonum eo edat, & a longinquo audiri possit. Quot annorum serpens, tot partes habet crepitaculum hoc.

(1) *Hist. & description de la nouvelle France par le P. Charlevoix.*

(2) *Alberti Seba Thesaur. hist. rer. natur. vol. 4. in. fol. Amstelod. ibi „ crepitacula haec depicta offendes, quorum unum ex ossiculis 40. componitur. V. & Graevii Museum Regiae Societ. sect. 3. p. 1.*

(3) *An account of Virginia by M. Clayton.*

(4) *Experiments on the effets of the poison of the rattle-snake. Phil. Transf. num. 399. & 401.*

Io. Ranby instituta, singularem in iis anguibus exhibet dentium structuram, a quorum ossea fabrica veluti tubulari, seu foraminibus quibusdam ad extremitates usque dentium pervia, venenum in vulnus effluit. Neque alia sapientum illorum testimonio veneni sunt receptacula, quam dentes ipsi fluidum quoddam subflavum pellucidum manifestò continentes, quod detento in spiritu vini serpente rubrum colorem adipiscitur. Quae vero pars, aut glandula componendi secernendive humoris venefici officio perfungitur, ex aliqua fortasse earum glandularum repetenda est, quae apud eruditos illos viros maxillares sunt, & innoxium liquidum separantes. At accuratâ Nicholls observatione, quae in quacumque vipera venenum secernit glandula sub genis constituta, ea ipsa idem in serpente caudisono praestat officium.

Vipera. Haec de vipera caudisona. At viperae cuiuscumque nomen, funestum nescio quid auribus insonat. Neque horroris tanti alia origo est, quam exigua humoris guttula, qui à caninorum dentium cavitate & vaginis extillat, & separatur in glandula post oculum sita, cujus ductus excretorius abit in sacculum in profundo ipsorum dentium situ constitutum, a quo fertur in dentes vaginasque, iisque compressis per dentes exprimitur. Id verò certis licet experimentis adeò confirmatum, ut in dubium revocari nullo modo posset, oppugnantium tamen numero & autoritate comprobavit, nullam esse in physicis vel historicam veritatem, quae non attentè observanti dubitationem non incutiat. Vt enim de iis sileam experimentis, quibus contrà Redium Charas insurrexit (1), & quae repetita toties experimenta resumere Re-

(1) *Nouvelles experiences sur la vipere par M. Cha-*

Redium ſuaſerunt, inſigni exemplo alienae ſcientiae, quantacumque illa eſſet, cultorem amicumque, contemptorem ſuae, at Melchior Friccius nullo viperas ſucco, ſed nervoſarum membranarum laceratione, & divulſione mortem inferre contenderat (1). Id ergò laudis meritique inluſtribus Redii manibus inficiari nolumus, doctaeque Viri ſapientis incredulitati, iteratis ut ſumma fide experimentis certam de viperarum veneno doctrinam habeamus, alii licet, & inter coeteros loculentiſſimè Thomas Jordanus veſiculas haſce circà dentium radices veneno turgidas duobus fermè ante Redium ſaeculis exhibuerit (2), nonnulla etiam apud veteres reperiantur. Singulare autem eſt de ſucci huiuſce ſapore ſenſuque tam diverſas eſſe relationes. Inſipidum quippè in eo ſenſum deprehendit Redius, ſalivalem & amygdalarum dulcium oleo comparandum. Quod confirmat Acad. R. Pariſienſis (3), quae & addit acrimoniam quamdam ex eo in lingua deponi, quod à ſaliva quoque aliquandò experimur. At Meadii teſtimonio urentem ſenſum acerrimum parit ſuccus ille, licet aqua diluatur, quique purum delibarunt, brevi linguae inflammatione, dolore, tumore correpti ſunt (4).

Anatomica in viperis caninorum dentium inſpectione deprehenſum eſt, diaphanam eorumdem, ſi ſoli exponantur, fabricam cavam eſſe, & tubulis perviam ex quibus lethalis ſuccus egrediatur, acumine dentium

---

Charaſ. à Paris 1694. *ibi demonſtrare nititur Charaſius ab irata duntaxat vipera eſſe pertimeſcendum*.

(1) *Paradox medic.* 7.

(2) *De phenomen. peſt. tract.* 3. *cap.* 9.

(3) *Memoir. du* 1666. *iuſqu' au* 1699. *Tom.* 3. *part.* 2.

(4) *V. Meadiani operis edit. ultimam anni* 1745.

tium prorſus ſolido , acuto , duriſſimoque (1): unde ſimile quidpiam iis ineſſe dicendum eſt ac in aculeo ſcorpionum , dentibuſque ſerpentis caudiſoni, quorum tamen fabrica aliquatenus differt , cum ab ipſo fermè dentium exordio in externa ſuperficie in exiguum laterale foramen derivari cavitas putetur . Neque experimento duntaxat, ſed & rationi conſona eſt lateralium in viperis ſcorpio aliiſque animantibus foraminum conſtitutio , cum ad validam puncturae impreſſionem ſolidi in dente acuminis vis deſideretur, ſuccuſque ab externa dentium ſuperficie diffuſus, immiſſis in vulnere dentibus non interius urgeri ſed ad oras , ſeu labra vulneris facilè commorari repellique poſſit . At ab externo dentium ambitu per gingivas lethalem ſuccum deſudare, non verò ab interna cavitate contendit Redius , licet in eorum anatomica ſtructura non diſſentiat , cumque ea quibus opinionem fulcit ſuam , experimenta , rationeſque , & pro illa ſtent, quae ex cavis tubulis venenum egredi docet , proindeque difficilem , nec tamen ſatis variam, conſtituant veritatem, hinc nonniſi eriſtico inſtructus ſpiritu de literaria in hac re facilè promovenda geſtiet controverſia .

Quos cum coeteris animantibus comunes parit effectus morſus viperae , alter & quidem admirabilis aliquandò conſequitur , icterus ſcilicet . Quod cum viperae morſui non ſemper comune ſit, hinc adſcribendum potius eſt peculiari in venenum actioni corporis, quod veneni ingreſſus infecit , quam actioni veneni ipſius , quo corpus inficitur . Quidquod & quotae ſunt icteri origines ? Quot occurrunt innoxiorum quoque animantium exempla, quae morſu icterum

(1) *Vallisnieri lett. al Rev. D. Ignazio Giorgi. Nicolls apud Meadium &c.*

rum fecerunt (1)? Quae omnia repetenda sunt a diverso immutationis genere, seu diversis effectibus, quos una eademque causa in variis effert corporibus. Fortasse & peculiaris quaedam icteritiae species illa est, neque à bilis aut hepatis vitio ullo profluens, sed ab alia quacumque causa, limphae, humorisve alterius, colorem facilè mutabilem immutante, vel a subita bilis canalium, vehementique contractione repetenda est. Icterum hunc ex veneno ortum describit Avenzoarius (2). Neque ictero minorem facit admirationem aliud, licet non adeò frequens, ex morsu viperae phenomenon, tumor scilicet externae totius corporis superficiei, quo in scrotum desinente, maximamque acris & igneae urinae copiam dissolvente, cohibetur morbus. Quod cuipiam veluti veneni à diversis corporis partibus in scrotum secretioni tribuendum (3), vel ex eo potius derivari dicendum est, quod toxici vi remora quaedam in seri circuitu exoriatur, limphaticique sistematis spasmodica contractio, exindeque in toto cellulosae membranae ambitu quoddam veluit anasarca flatulento-aquosum exsurgat.

Cum tanta sit in viperis efficacia, iis olim violentius decertatum fuisse quam armis novimus, quin & partam exindè victoriam. Ea nimirum ex Livio Annibalis ars fuit, qui proiectis fictilibus *Vasis* plurimis vipereo agmine refertissimis, Pergami Regis classes terrore & caede complevit. Lubet quoque nonnulla hic adnotare de viperarum partu coituque, ut in evidentiori veritatis luce constituatur, quod

F supe-

---

(1) *V. Joseph. Lanzoni observ. de icteritia ex morsu felis, canis venatici &c.*

(2) *Freind hist. medic. pag.* 115. *edit. Venet.* 1735.

(3) *Observations on several poisons by Sir Theod. Mayerne.*

ſuperius aſſeruimus, de ſingulari ſerpentum quorumdam forma differentes, nimirum portentoſa quaedam referenti neque ità facilè conſentiendum eſſe, neque & eo titulo diſſentiendum, quod conſuetas quaedam excedere videantur naturae leges. Per os itaque coire viperas, & parere vulgaris opinio eſt, & amatorium illum furorem, de quo adeò bellè Lucretius lib. IV., in vipera eſſe manifeſtum. Nam ex voluptate libidinis in rabiem verſa caput maris ore ſuſceptum lacerare dicitur (1). Num ergò haec Philoſophorum fidem extorqueant? At revera id aliquando uſuvenire poſſe ex Valliſnerio intelliges (2). Cum enim uterorum oſcula cum inteſtino recto, aliiſque viſceribus in vipera hient in cloacam, ſi intercluſum nanciſcantur exitum viperei foetus, alibique convertantur, occurret recti oſculum, per quod exerent ſeſe inver-

---

(1) *Iſidor. Plin. Elian. Nicand. &c. omnium vero elegantiſſimè Prudentius in Hamartig.*

. . . . moriturum obſcoena maritum
Ore ſitit patulo, caput inſerit ille trilingue
Coniugis in fauces, atque oſcula fervidus intrat
Inſinuans oris coitu genitale venenum:
Nupta voluptatis vi ſaucia, mordicus hauſtum
Scindit amatoris blanda inter gaudia guttur.

(2) *V. Opuſc. ſcientif. del P. Calogerà Tom. I. ibi & doctiſſimi Zanichellii obſervationem offendes de vipereis foetibus* 14. *qui vix nati in ſtatera expoſiti ad exquirendum corporis pondus, poſtquam plures ſine cibo hebdomadas vixerint, molemque tamen auxerint ſuam, iterum in ſtatera expoſiti minus habere ponderis inventi ſunt: undè partium vel membranarum dilatatio potius dicenda illa eſſet quam vera corporis nutritio.*

inversa via continuo ad os usque canali; non aliter ac vermes, foeces, ipsaeque aliquandò purgantes, ut à Medicis vocantur, curae suppositae (1). Quod autem de coitu per os asseritur, id vero nonnisi ad veterum columbarium, aut suaviandi speciem referri debet, deliciasve coitum praeeuntes alibi instituendum.

Cleopatrae historia, ausae asperas tractare serpentes, ne superbo non humilis mulier triumpho deduceretur (2), summum aspidibus famae peperit incrementum. Ex diversis eorumdem generibus, sensere nonnulli, eos maximè Cleopatram selegisse, qui ex inducta per torporem somnumque nece suaviore ὑπναλις voce designabantur, nisi fortasse cum aliis dicendum est (3), vivos aspides nullo pacto à Cleopatra pertractatos fuisse, sed infusum in corpore toxicum venenato quopiam instrumento. Quod enim brachiis, non pectori, quae pictorum omni lege solutorum licentia est, adpositus serpens (4), postquam duas Aegyptiae principis ancillas morsu infecerit, deindè & Reginam ipsam inficere potuerit, adeò incredibile visum est scienti tenuiorum serpentum morsu primo vel secundo toxicum omne diffundi, ut acerrimae inter clariss. viros Lancisium, & Morgagnium controversiae ansam praebuerit. Tantorum hominum titulo, scientiâque decorare me opusculum hoc meum gratulor maximopere, quorum alter adhuc vivens, Itali coeli sidus amplissimum, Academiam Patavinam diffusâ toto orbe magni nominis gloriâ, & rerum inventarum *Aspis.*

 admi-

(1) *Borelli cent.* 1. *observ.* 17. *Sennert. aliiq.*

(2) *Horat. carm. lib.* 1. *Ode* 37.

(3) *V. autorem libri theriacae ad Pisonem, Dionem &c.*

(4) *Plutarc. in Ant. Orosius, Propert. &c.*

admiratione complevit : neque auſim ullo pacto poſt ſacra illa immortalitati nomina, turbulento cenſoriae dignitatis titulo nunquam inflatus, graviſſimae diſputationis iudex aſſurgere ; at de ea breviter diſſerentem Redium exhibebimus (1), & cuicumque ulteriora eius contentionis capita explorata ſibi eſſe cupienti, ſupralaudatorum ea de re ſcriptorum ſciëntia nil deſiderandum relinquet. Aſpidum morſu velociſſimè intereunt animantia, undè apud Aegyptios alioſque aſpidis morſui publicè ſontes exponebantur ; quem adeò certa mors inſequebatur, ut aſpidis morſus vulgari adagio locum dederit, quo conclamatus morbus indicaretur (2). De aſpidibus in India Orientali, & America occurrentibus plurimum ex Alberto Seba inſtrueris (3).

Baſiliſcus; unde portentorum, quae de eo referuntur, origines deducendae ſint.

Serpentum numero & baſiliſcus ſine ulla dubitatione inſerendus eſt. Quamvis autem diverſas eiusdem imagines vel pictura, vel autorum ſcripta repraeſentent, tamen nullo facile differt a coeteris anguibus diſcrimine, quam quibusdam in externo capite additamentis, criſtis ex. g. cornibus, aliiſque regium diadema ſimulantibus, fortaſſe & inſuetis, monſtroſiſque formis, uti docent veterum numiſmata (4); ex quo regiae dignitatis velut inſignibus ornatus, veneni quoque ſui potentia coeteris omnibus antecellere crederetur. Quid quod Plinii, Solinique teſtimonio, non flexu multiplici, ut angues reliqui, corpus impellit, ſed erecto, dimidia corporis mole repens, dimidia arduus, quod tamen ſerpentibus plurimis facile

(1) *Oſſerv. int. alle vipere pag.* 18. *edit. Florent.* 1686.

(2) *δῆγμα ἀσπίδος. V. Eraſm. Proverb.*

(3) *Lib. ſupralaud. Tom.* 2. *pag.* 11. 65. *& alibi.*

(4) *Spanheim de praeſt. numiſm.*

cile & comune est. Vtque amplius portentosae fabulae fieret incrementum, visu ipso nocere diceretur. Quod facilè vulgari quadam exaggerata loquendi forma pervulgatum primò est, qua ut ab ingentibus periculis cauti simus, admonemur vel ab ipso obiecti illius adspectu esse pertimescendum. Fortasse & coruscantes in basilisco, ac veluti fulgurantes oculi fabulae ansam dederunt, iis scilicet totam inesse mortiferae pestis vehementiam, qua non animalia solum, sed & frutices exsiccaret, afflatas herbas exureret, saxa ipsa discinderet. Nova profecto haec est atque inaudita in oculis veneni sedes. Cuius doctrinae originem perquirenti dubitandum occurrit, an illa fortasse profluxerit ex Philosophorum quorumdam documentis in vulgus effusis, qui de visu differentes docuerunt per extramissionem radiorum non per receptionem fieri sensum illum, quem visus nomine designamus (1): quorum obsoleto jam praecepto & recentioribus hisce saeculis nonnulli explicandas susceperunt opiniones quasdam basilisco nescio quid analogum redolentes, cuiusmodi sunt quae efferuntur de amoris contagio, oculorum lippitudine, rubedine, flavedine, vel intuentibus comunicanda, vel in obiectis necessariò conspicienda (2). Licet autem veritati non obstet prodire aliquandò non ex oculis modo, sed ex toto corporis ambitu lucis scintillas (3), quarum ex speculo ustorio reflexione debilis quidam in cor-

(1) *V. Stanleium &c. Brucker hist. philos. critic. Lipsiae* 1724. *&c.*

(2) *Valleriol. observ. medic. lib.* 2. *observ.* 7. *exindè fortasse & veterum fascinationes emanarunt.*

(3) *Bacon. de Verulam. novum organ. scient. Willis exercit. de sang. accens. Cohausen aliique phosphorum script.*

corpore caloris ſenſus excitetur (1), iudicandum tamen non eſt ea ex oculis, non ex obiectis, erumpente lucis vi nyctalopas homines, belluaſve, externa corpora intueri (2), proindeque nec ab oculis aliquid in corpora ipſa perniciosum eici immittive poſſe.

Vt verò intactum nihil relinquamus, annè ex eorum animantium genere baſiliſcus eſt, quae fallaci oculorum luce alia quaedam animantia in fraude adducta ad ſe attrhaendo, oculorum veluti faſcino nocere perhibentur? Talis eſt ex veneficis animantibus ſerpens caudiſonus, belluas quasdam alatas praecipuè oculorum luce ad ſe trhaens, attractaſque iugulans (3). Quod & de aliis ſerpentibus diſſerit Salmonius (4), qui parvas ad ſe alliciunt volucres, lucidorum oculorum fraude circumventas. Avem certè baſiliſco ſupervolantem cadere mortuam veteres tradiderunt, unde halitu volucres abſorberi dicebantur. Neque hic omittenda ad eruendam, diverſe licet intelligendā, baſiliſci hiſtoriam, quae de reſiliente in oculos bufonis urina, aliove humore nonnulli tradiderunt, & quae de animantibus quibusdam, in oculos maximè ſaevientibus, alibi diſſeruimus. Ex quibus ſuſpicandi locus eſſet, non certè intuitu, ſed humoris cuiuspiam eiectione pertimeſcendum fuiſſe baſiliſcum, praeſertim cum multa ſint, quae determinatam in oculos duntaxat vim exerant (5).

At

(1) *Boerhaave Chemiae Tom.* 2. *cap.* VII.

(2) *Cogroſſi de igneo animal. principio.*

(3) *An account of the rattle-ſnake by M. Dubley.*

(4) *Storia di tutti i popoli &c. ubi de Aegypto.*

(5) *Ballon. lib.* 2. *epidem. Ramazzin. de morb. foricariorum. ibi ii qui latrinis expurgandis inſerviunt,*

oculo-

At esto nullam per oculos, num ergo totam halitu labem ingerat basiliscus? Nam quis a solo hyosciami fumo in delirium, vomitum, furorem actos homines quosdam ignorat (1)? Cui perspectum non est & ipsam, veneni praesertim contagiosi vires destruentem, flammam veneficas aliquando qualitates contraxisse? Siquidem inspirato praeeuntis venenatae facis fumo Clementem VII. obiisse testatur Ambrosius Paraeus (2), & agyrtam a socio extinctum odore cariophylli venenatae, Matthiolus. Quid enim de veneficis innoxiarum quoque rerum halitibus dicendum est, in exiguo spatio diù conclusarum (3)? Eam quoque esse exhalantium quorumdam corporum efficaciam, ut subito iugulent, testantur historiae cavernarum quarumdam, & salsi illius putei ab Jesuita Pardies descripti (4), & horrida nigri consessus historia (5). Quin & venena esse posse, quae licet nuspiam con-

---

oculorum morbis & coecitate ipsa facile corripiuntur, illaeso à foetidis effluviis cerebro, pulmonibusque.

(1) *Joh. Caspari pathologia daemoniaca &c. seu observ. circa morbos a fascino ortos daemonibus &c. adscriptos. Lipsiae* 1707.

(2) *Lib.* 21. *de venen. cap.* X.

(3) *Lancisi de subit. mortib. lib.* 1. *cap.* 6. *ibi rustici historia, qui ex diruta quercu, egressoque serpente obiit horis vix duabus.*

(4) *Extrait d' une lettre ecrite par le P. Pardies a M. Payen* 1666.

(5) *Apud Mead de contag. traduct. per clarifs. V. Jo. Gentilium. Della nera assemblea (così la chiamano) adunatasi l' anno* 1577. *nella Fortezza d' Oxford . . . . . si racconta che tanto i giudici, quanto le nobili persone, e quasi tutti quelli che erano presenti,*

conclusa, per simplicem exhalationis vim mortem ferant ex Nicolao Florentino eruitur (1), qui de Francisco Ordelapho sermonem instituens, eum singularis veneni possessorem vocat, quod carbonibus iniectum adstantes interimeret; & „ memini, ait Lindestol-
„ pius (2), me legisse anno 1708. Stokolmiae die 31.
„ Augusti in novellis publicis, advenisse ad Princ.
„ Eugenium ex urbe Ryssellensi, vel insulis Flandri-
„ cis, arctissime tum obsessis, literas quibus portiun-
„ cula quaedam grysei papyri veneno fortissimo pe-
„ runcti inclusa fuerit, quam qui imprudentius atti-
„ gissent, passi sint inde damna non parva, & canis,
„ comune illud experimentorum martyrium, cui per
„ artificium fuit hoc papyri frustulum exhibitum,
„ morte repentina obiverit „. Quid enim volatilem fungi perniciosi farinam memorem, de qua Boerhaavius, ubi de venenis uno ictu specie halitus suffocantibus (3)? Quae longiori oratione complecti voluimus, eorum ut retunderetur inscitia, qui mortem venefico halitu excitatam velut incredibilem traducunt. Neque tamen haec a me dicta sunt, ut singularis basilisci vis tanquam vera comprobetur; sibilo quippe & respiratione, vel ipsa lucis conversione, adeò

---

senti, al numero di 300. *uccise un vapore improvviso, col suo alito venefico, che dalla terra, come supposero alcuni, esalò; ma piuttosto, come assai meglio ha pensato un illustre Filosofo,* (*Verulam. nat. ist. cent.* 10. *num.* 914.) *se l' erano condotto seco tutti i colpevoli dalla carcere al palagio, poichè non a loro soli fu osservato che questa infezione facesse danno. Camden Annali della Reg. Elisabetta.*

(1) *Serm.* 4. *tract.* 3. *cap.* 9.

(2) *De venen. pag.* 739.

(3) *Instit. medic.* 1145.

adeò noxium esse posse serpentem, incredibile videtur, atque omninò singulare. At prolixae de basilisco dissertationi finem imponens, venerandam percunctarer antiquitatem de heroum illorum merito, qui publicam fecerunt serpentis historiam, nulli hominum sine vitae periculo conspiciendi. Quid ni? Cum, nostra ut longius producatur admiratio, incredibilis doctrinae veluti cumulus adcedat consectandi occidendique basilisci lepida prorsus enarratio. Quemadmodum igitur inflicto sibi ipsis veneno suo interfici vidimus animalia omnia, ita ingentibus toto corpore speculis obducti venatores, basiliscum oculos in speculis defigentem, reflexis a vitro veneficis radiis sibi ipsi mortem inferre didicerunt (1). Quae omnia nullâ licet certâ autoritate muniantur, sufficiat memorasse ad ampliorem rerum illarum seriem vastam satis contexendam, quae vulgò & impune referuntur.

Singularis quoque efficaciae est haemorrhous, arenosi coloris variegatique, binis cornibus, ex quibus cultrorum manubria apud Indos Imperatores fieri fama est, quae sudore prodant venenum adpositum (2). Serpentem sanguisugum in haemorrhoo describit Solinus, a quo nimirum violento suctionis genere sanguis adducatur ad cutem. Viperae species is est, morbum quemdam excitans, illi non dissimilem, quem de Omaet Jesuita refert Verheienus (3). Cuiusmodi effectus etiam autorem traducit Ibiracoam anguem Guglielmus Piso, & Georgius Liebstadius (4), qui non bicipitem esse anguem illum docet, quae vulgaris o-

G pinio

(1) *Gasp. Bartholin. Exercit. miscell. varii argum.*
(2) *Ray. Synops. quadrup.* 287.
(3) *Vera hist. de horrendo sang. fluxu ex oculis, ore, aurib. narib. &c. P. Jo. Omaet. Lovanii* 1708.
(4) *Hist. rer. nat. Brasil.*

pinio est, sed capite caudâque vulnus infigentem, cum duae illae partes formâ & amplitudine similes difficilius distinguantur, uti & de amphisbena memoriae mandavit Plinius (1), & recentissimè Tavernierus (2), qui serpentes in Siamensi regno describit pedum 22., binisque ut putat capitibus, quorum alterum in extremitate corporis situm, quae caudae loco est, clauso ore immobilique. Tullus ab haemorrhoo punctus immani spectaculo legentibus exhibetur apud Lucanum (3). Neque vero tanquam incredibile serpentis haemagogi phaenomenon habebit medicus ille, qui noverit ubique sanguini patere effluxum, si quacumque de causa dilatentur vasa illa, quorum diameter globulis sanguineis minor, sanguini ipsi naturaliter transmittendo impar est, quique in scientiae suae magistris offenderit saepissimè, menstrua per poros manus, genarumque erumpentia (4), per capitis verticem (5) per interiorem oculorum canthum, per ductum lachrimalem (6), per totam denique cutis superficiem (7). Qui & analogum in morbis quibusdam effectum deprehenderit, violaceas a cutaneo sanguine maculas in scorbuto, lividas in malignis morbis, cruentas in cute

(1) *Nat. hist. lib.* 8. *cap.* 23.
(2) *Viaggio nella Turchia, Persia, Indie &c. Tom.* 3.
(3) *Pharsal. lib.* 9.

Sanguis erant lachrimae, quaecumque foramina novit
Humor, ab his largus manat cruor, ora redundant,
Et patulae nares, sudor rubet, omnia plenis
Membra fluunt venis, totum est pro vulnere corpus.

(4) *Bartholin. hist.* 13. *cent.* 1.
(5) *Kerkring. observ.* 85. *Verduc de l'usage des part.*
(6) *Bartholin. hist.* 16. *cent.* 1. *&* W*oolhousius*.
(7) *Ruisch &c.*

eute guttulas à Siamensi contagio (1); qui legerit in historiis Carolum IX. Gallorum Regem sanguine per cutis poros effluente consperssum extinctumque (2), qui demum & vegetabile venenum recentissimè depromptum noverit, distillatam lauro-cerasi aquam, fluidissimo sanguine limphaticas venas infarcientem, & inobservata facile anatomicis spectacula detegentem (3). Postremò haemorrhoum Macassaricum eiusmodi effectuum autorem exhibet adhuc Museum Pauli Hermanni (4), qui diuturna Indiarum habitatione de serpentum multorum, quos imaginarios plurimi crediderunt, veritate certior factus, illorum exuvias transtulit, sacram Naturae domum ornaturas.

Araneae. Neque vero postremo veneficas inter bestias loco reponendi sunt aranei, quorum descriptionem accuratissimam, & in varias species divisionem apud Hombergium (5) sis offendes, aliosque rei naturalis interpretes. Quae de araneorum quorumdam toxico dicta sunt adeo pernicioso, ut incautè cum herbis alimentisve devoratum, incommoda plurima, mortemque ipsam accersiverit, diligentius exigit Philosophorum iudicium (6). Neque enim incredibile est animalium virus faucibus assumptum aliquando mortem intulisse, neque & ita facilè ab iis id causis, vel ab alia potius inobservata origine contigisse. At quae novum quoddam & peculiare araneorum virus commendant historiae, eae sunt, quae homines exhibent

(1) *Labat Voyag. ubi de la maladie de Siam.*
(2) *Henriade liv. III.*
(3) *Philos. Transact. num.* 418. *&* 420.
(4) *Mead in praefat. Op. toties laudati pag.* 44.
(5) *Hist. A. R. scient. an.* 1707.
(6) *Borell. cent.* 1. *observ.* 81. *& alibi, aliique apud Lindestolp. de venen. pag.* 190.

bent a combustorum araneorum fumo, halituque deliquiis, & lethali praecordiorum angustia correptos (1). De eo, quo aranea venenum eicit instrumento, multa variaque disceptatio est inter celebriores eius bestiae vel mortuae dissectores vel viventis observatores. Lewenoekius, qui autoritate microscopiorum suorum, coeteris olim silentii legem nescio quam imponentium, libros suos portentosa rerum tenuissimarum descriptione complevit, instrumenta quibus nocent araneae describit, forcipes duos uncos, acutos, tenues, ex ore prodeuntes, & sub apice ad veneficum succum emittendum cavitate instructos; sed in eam opinionem Lewenoekii vel oculos, vel mentem adduxit instrumentorum in coeteris animantibus lethales succos effundentium similis structura, cum revera fissura destituantur forcipes ii, & è tenui quadam proboscide ex ore prodeunte toxicum emittatur, quae eo ipso momento foras extruditur quo sugenda vel ferienda animalia araneae forcipibus constringuntur. Non aeris duntaxat, & primae telluris superficiei, sed & profundiorum terrae viscerum incolae sunt araneae. In fodinis quippè, argentariis potissimum (2), tenuissima latent animantia araneis similia, quae ex Solino lucifugas araneas Agricola nuncupavit. Fortasse tamen nihilo minus a metallicis effluviis, & pernicioso gravissimi aeris afflatu, quam ab araneis hisce mineralium fossori pertimescendum est. Quod enim spectat facetos quosdam, levissimosque daemunculos in nonnullis, Germaniae praesertim, fodinis certo visos permanentesque (3), dicendum certius est suam

eos

(1) *V. supra ubi de act. venen.*

(2) *Ramazzin. de morb. artif. cap. 1. de morb. metall. foss.*

(3) *Kircher Mund. subter. Agricola de re metall. aliique.*

eos alibi ſedem conſtituere, & neque coelo, neque metallo Germanico delectari. Immane ſpectaculum eſt, & diis illis fortaſſe voluptuoſum, qui oblatarum olim virginum ſanguinem delicias fecerunt ſuas, quanto invicem odio furiiſque decertent araneae. Nam ſex aut octo in exiguo veluti carcere, ex. g, ſub ſcypho vitreo detentis, excuſſae ſtatim cutis, membrorumque fragmenta certamen indicant, eò protrhaendum, quo uſque mutuis ſingulae vulneribus cadant, unuſque in proelio ultimus victor inflictis à tota turba, quin & a ſe ipſo ictibus extinguatur. Quae minus noxiae ſunt innumerae propemodum vulgares araneae, puncti animalis ſanguini liquidum quoddam infundunt, non aliter ac veſpae, axilli boum, apes ipſae (1), animalcula ſanguiſuga multa, aliaque, quorum plurima non morſu, quae vulgaris opinio eſt, ſed aculeo, inſtillato ſub cutem liquido, cutem ipſam in tumorem inflammatorium attollunt actione epiſpaſticis medicamentis analoga. Quin & ſimilem ſimili modo praeſtant effectum inſecta gallas in arboribus excitantia, aliave eiuſmodi vitia, tumorum numero claſſique inſerenda, quin & ipſi urticae aculei, quos animantium aculeis agendi modo ſimillimos Phyſici deprehenderunt (2).

Ex aranearum claſſe phalangium in Etruria noſtra ſingularis variique morbi autor eſt. Ab eo punctos violenta phrenitide diebus octo percuſſos vidimus, alios frequentiſſimo diuturnoque vomitu, alios locali gangraena, alios vago cutis exanthemate, raros incer- *Phalangium.*

(1) *Hiſt. naturel. des Abeilles &c. Paris* 1744.

(2) *Hook micrograph. obſerv.* 34. *Valliſnieri lett. al P. Giorgi, ibi . . . . non aculeo laedit urtica, ſed liquore corroſivo ab aculeis expreſſo, & in veſicula quadam contento, quae in ipſis aculeis ſedem habet.*

certâ quoque mortis causâ, obiisse, nisi qui fortasse molliori in parte quapiam, in labris ex. g. phalangii ictus exceperint. De animalibus ab eo insecto punctis, ovibus maximè, plures referuntur lethales historiae. In agro praesertim, campisque fervidioribus, id usuvenire novimus, cum sub profunda tellure lateant phalangia patente ad exteriorem terrae superficiem foramine, facilè a cautioribus rusticis indicando. Multa sunt tum apud veteres, tum apud recentiores exempla hominum qui a veneficis animalibus, araneis praecipuè, puncti ridenti ore hilarique vitam cum morte commutarunt, vel perpetuo fletu lachrymisque liberae voluntatis arbitrio non elicitis. Aranearum & scorpionum genera quaedam, precipuè apud Albanos & Hiberos, homines necant ridendo, flendove, ait Alexander ab Alexandro (1). Ea omnia physicae consonant veritati, quae peculiare quoddam Philosophis revelavit delirii genus cum spasmo cynico affine in morbis a diaphragmatis vitio profluentibus, vel musculorum genis, orique inservientium. Duos praecipuè a phalangio punctos in Etruria nostra libuit observare, quorum alterum in crure, alterum in gena sub ipsum septembris initium male affectos eadem morbi periodus effectusque singulis annis invaserunt, alterum per annos septem, post quos convaluit, alterum per annos quinque, quo demum tempore novo morbo, phtysi nempè succubuit. Quot annis igitur emergebat dolor affectae partis ruborque, diffusus toto corpore pruritus ingens, febris ad quartum vel quintum diem, aliquando & vomitus. Exigui vulneris semper nota superfuit. Adeò abstrusa sunt, neque tamen in dubium revocanda periodicae naturae miracula! nam quis ab admiratione sibi temperet si de paro-

(1) *Genial. dierum lib. 2. cap.* 18.

paroxiſmo apoplectico ſermonem audierit ſingulis diebus dominicis certo tempore tertium recurrente (1)? Si inluſtrem illum, non ſaeculi modo ſui, ſed omnium aetatum genium Baconem Verulamium in deliquia concidentem viderit, quotieſcumque Eclipſi Luna ſuccumberet, quarum plurimas neque ipſe ſciret, neque praevideret (2)? Si apud Liſterum (3) de homine audierit, quem tribus integris annis poſtquam a cane demorſus fuerat bene ſe habentem, ſeptimo die, toto triennio rabies invaſit? Si ſeptimanam, ut illa eſt, febrim integris XVIII. annis periodicam apud Ludolfium offenderit (4)? Si eamdem fermè & apud Plinium? Si denique inſigniora plura, & omnino admiranda periodici curſus portenta ex Meadio mutuetur (5)?

Sed ex araneis nulla Philoſophorum adeò mentem occupavit ac tarantula, in Apuliae praeſertim campis perniciosiſſima, cum alibi translata vix noceat, quaeque montes Apuliae finitimos incolunt tarantulae, quacumque demum tempeſtate pungant, Baglivii teſtimonio innoxiae ſint (6). Ne res longius producatur, tarantulae deſcriptionem, ſtructuramque praeteream alibi *Tarantula.*

(1) *Acad. nat. curioſ. Tom. IV. obſerv.* 75.

(2) *Vie du Chancelier Bacon compoſée par ſon Chapelain.*

(3) *Tract. de hydrophob.*

(4) *Miſcell. Berolinenſ. Tom. VI. pag.* 8. *de febri intermitt. octana* 18. *annos durante.*

(5) *De imp. Solis & Lunae.*

(6) *Ea in re uti & in aliis pluribus (quae hiſtoricè duntaxat & ad antiquae opinionis cognitionem adducimus) Baglivium, alioſque a veritate abſuiſſe egregiè demonſtrat Franciſcus Serao lection. infrà laudandis.*

alibi reperiundam. Recurrentes facilè singulis annis veneni illius effectus sunt, eodemque semper remedio profligandi. Primi revertentem tristis anni periodum sentiunt aegri (1). Nullum verò est tam rarum tam singulare phaenomenon quod in tarantulae historia non offendas; vel enim vario tarantularum genere, vel infectorum corporum diversitate, vel admirationis conciliandae studio factum sit peculiares veneni illius effectus unusquisque pro arbitrio, ut videtur, suo ità descripsit, ut pluribus illuserit (2). At praecipuam sibi vindicat admirationem peculiare quoddam delirii genus, quo tarantati in ridiculas agendi vias deferuntur (3). Admirabilis morbi historiae cumulus adcedit ex admirabili prorsus & remedii historia. Solutos quippe languidosque tantus musicae, diversos diversae, furor occupat, ipsos ut spectatorum oculos velocissimo & diuturno saltationis genere defatigent. Exindè reviviscunt: musicaene, sudorisve, aut choreae merito in ancipiti res est.

Musicarum oscillationum tenuis etiam contemplatio in ea nos opinione confirmat, ut a tremulo illo vibrati aeris impulsu effectus quidam in corpora necessario exerantur. Specula concentuum vi diffracta, resilientia in figulorum officinis vasa, murorum tremores, reboantium locorum historiae, Mersenniani soli notissimus veluti terraemotus, ad eius instrumenti sonum, quod organon vocant, aliaque plurima adeò mani-

(1) *Epist. Dominici Sangeniti apud Misson, Voyage d' Italie Tom. IV. qui hisce utitur verbis. Si accorgono di esser venuto il tempo di pagar il tributo alla loro morsicatrice.*

(2) *Giornal. d' Italia, Ist. della tarant. ex Sanguerdio. Valetta de phalangio Apulo. &c.*

(3) *H. Grube de ictu tarant. Art. 4. Sect. 2.*

manifestam exhibent musicae actionem in corporibus anima destitutis, inutilem ut operam navare me duxerim ea de re disputaturus (1). Quam autem & animantium corpora vis ipsa complectatur, non solum superius adducta ratio confirmat, sed & infinita scriptorum testimonia. Quis enim in vesicae actionem tam singulares musicae effectus deprehendi posse praedixerit? At ne de equis pluribus loquamur, quibus determinati quidam sonitus urinam cient, equitis illius historia cui ex phormingis sonu vesica ad urinam reddendam impellebatur omnium linguas atque ora complevit (2). Validiorem verò in eos esse musicae vim, qui armonico cuidam studio, motuive diutius assueverunt, docent exempla saltatoris (3) lethargo delirioque in acutae febris incremento correpti, & quorumdam, quibus in optimo valetudinis statu maximè fruebatur, concentuum ope in somnum, atque indè in sudorem, & ex eo in pristinam valetudinem restituti, & musici (4) assiduâ febre delirioque laborantis, qui determinato quodam, & ab ipso per naturalem velut instinctum expetito cantus genere convaluit.

Cumque ex optima non corporis solum sed &

 animi

(1) *Histoire de la Musique, & de ses effets depuis son origine iusqu' à present &c. à Paris* 1715.

(2) *Boyle, Saggio degli effetti de' mali &c. ibi lepida additur ex Scaligero historia de homine, qui ut receptae ab altero iniuriae poenam reposceret, convivio accubantem & involuntariam urinam more suo reddentem ex improviso sonu phormingis consultò illuc adductae, convivarum risui & sibilis exposuit. Vide etiam Ephemerid. nat. curios. observ.* 134.

(3) *Acad. Royal. an.* 1708.

(4) *A. R. an.* 1707. *pag.* 8.

animi constitutione profluat valetudo, ad utrumque promptum esse musices auxilium docuerunt Philosophi; nam per sonora instrumenta, quibus obiecti nullius idea coniungitur, quaedam, imperfectae licet, notiones sensusque concitantur gaudii, querelae, furoris &c. utpote quae animalium voces imitentur (1). Atque hinc, si non omnium, quarumdam certè historiarum deducenda veritas est, quas de eorum musica antiquiorum aetatum scriptores efferunt, ac precipuè quod ad morum animique moderationem pertineret, quos inopportunae hic eruditionis titulo praetermittimus (2), nisi fortasse historiarum illarum laus omnis adscribenda est masculo cuipiam nobilioris musicae generi, quae ab emphatico potius vocum & sententiarum concentu quam armonia proflueret. Quod enim propriè musicam, seu vocum & instrumentorum consonam unionem dicimus, tanti non erat apud veteres, quanti ea quae nostris hisce temporibus illecebrarum plena, voluptati duntaxat excitandae destinatur (3). Hinc nonnihil fortasse vel hyperbolici, vel allegorici inesse suspicamur plurimis quae de veteri musica referuntur testimoniis (4). Ac plura certè quae mediocres animi concitarant affectiones, musicae nimis efferendae studio parum accurate in medium adducta sunt, & singulare prorsus rarumque

---

(1) *The Spectator num.416. vol.* VI. *edit. Lond.* 1733.

(2) *Is. Vossius de poemat. cantu & rhytmi virib. Kircher Phonurg. lib. 2. Sect. 1.*

(3) *Oeuvres diverses de Physique & de Mechaniq. de Mrs. C. & P. Perrault Tom. II. &c. quidquid contrà sentiat Calmetius Dissert. de musica vet. Haebreor.*

(4) *The strange effects reported of the ancient Musick examined by D. Wallis.*

que eſt quod de Henrico IV. Daniae Rege protulit Albertus Krantſius (1) qui experimentum in ſe ipſo ſubire cupidus an vera de ſe muſicus quidam praedicaret, qui homines in ſomnum, iram, gaudium &c. quoties libuiſſet adducturum ſe facile gloriabatur, muſicis eiusdem concentibus adeò in furorem, de quo experimentum popoſcerat, actus eſt, ut impotens ſui aulicos quosdam pugnis contuderit, de muſica certe nunquam benè ſenſuros.

Quod verò non uno eodemque muſices genere, ſed diverſo diverſi ad ſaltus impellantur tarantati tenuiſſimae apud medicos nullam ullibi obſcuritatem reperientes negocium fuit difficultatis. Explicando namque rei, ſine ulla dubitatione pervulgatae, effectui lucem ſuppeditarunt pendulorum theoriae, chordarum muſicarum exempla, quae chordis duntaxat uniſonis vel ad octavam in proximo inſtrumento tremorem communicant, muſicis impulſibus immutandae fibrarum tenſiones, poſtremò demum ſingulare illud, a Kirchero, fidei coeteroquin ſuae prodigo, nullo modo receptum Amſtelodamenſis mercatoris phaenomenon, vitreum vas certo vocis ſono diffringentis (2).

Si antiquioris medicinae hiſtoriam pervolvimus, occurrent facilè ſingularium qui muſicae tribuuntur effectuum origines. Ibi morbos quosdam muſicae vi veluti faſcinari ſaepiſſime deprehendemus, & Melampum, Apollinem, Chironem, alioſque tum apud Aegiptios, tum apud Graecos, medicinae ſimul & muſicae ſtudia coniungentes. At qui non purae duntaxat myſticae vocis vi, ſed & armonicae facilius morbi ſuccumberent, ex eorum maxime numero eſſe pu-

---

(1) *Apud M. Baudelot de Bairval liv. de l'utilité des voyages &c. à Paris* 1686.

(2) *Danielis Morhoſii de ſcypho vitreo &c.*

tabantur quos animalium virus fecerat (1). Traducta hinc ad recentiores usque aetates imperiosa veterum sapientum opinio, incredibili autoritatis suae decremento, in solo iam tarantulae toxico commendata. Meadium certe, scriptorem scilicet eruditissimum, sapit elegans observatio, vetustissimum musicae remedium Pythagorae primò adscriptum, Coelii Aureliani testimonio (2), dubitandi ansam exhibere, in iis ne terrae partibus, quae tarantularum patriae sunt, lyceum suum constituerit Pythagoras, quaeque ea tempestate audiebant Graecia magna, ibique eius praxeos fundamenta iecerit, quae & nostris hisce temporibus perpetua observatur, praesertim cum eius vitae scriptor Iamblicus (3) afferat saepè eum musicam in medicina advocasse ad plurimos quidem morbos, sed ad veneficos praecipuè morsus profligandos.

At verò a portentosis tarantulae historiis abripi se non ità facile sinet quicumque noverit, vel eius regionis medicorum testimonio (4) sine tarantulae morsu, melancholicae mentis vi, nonnullos frequentissime in ea ipsa delabi symptomata, quae a tarantulae ictibus illata intuentium ad se rapiunt admirationem, plurimosque non infrequenter sub Apulo, vicinoque coelo tarantulae adscribi effectus a causis omninò diversis manifestò profluentes. Quin si eos qui de tarantula scripserunt attentè pervolvas, tanta eius veneni phaenomena sunt, ut nullum fermè sit cuiuscumque morbi symptoma, quod ab eo veneno non excitetur. Vt ergò constet luculentius quantam de iacta-

(1) *V. Dan. Clerc. aliosq. hist. medicae script.*

(2) *Morb. Chronic. lib.* 5.

(3) *De Vit. Pythagor. cap.* 25.

(4) *Persons supposed to be stung by tarant. by D. Th. Cornelio Phil. Trans. num.* 83.

iactatis hucusque tarantulae prodigiis suspicionem adduxerint ii ipsi qui ea de re tanquam certissima disseruerunt, ostendam ab ipsamet eorumdem historia, doctrinaque argumenta facilè deduci posse quibus rei eiusce veritas vel difficultatibus exponatur plurimis, vel omnino dilabatur. Qua in re Baglivio illustriorem adducam neminem. Is itaque asserit Apuliae non solum incolas, sed & Medicos ipsos malignam saepe febrem, & tarantularum toxici effectus minimè distinguere; aegros proindè musicâ choreisque plenos Orco demandare (1). Secundo mulieres praecipuè, decantatum illud assuetumque portentis animal, dum chlorosi laborant pro tarantatis haberi, & nusquam percipiendos insanientis uteri lusus, & obscoenam furoris uterini famem tarantulae meritis adiungi, & casto musicae saltusque desiderio cohonestari. Quid ultrà? iam vel Baglivium ipsum, in tarantulae miraculis adeo diffusum, deprehendes dubitantem, & quae medici perspicacia est, muliebris astutiae conscium, tarantatos asserentem in mulierum coetu ferè omnes inveniri, & morbum illum saepissimè in musicae choreaeque gratiam simulari: quin & vulgares, tenebrisque plenas animas lepidam tarantatorum turbam digito indicare, & nescio quod à foeminis inventum Bacchanaliorum genus irridere. Asserit tertio scorpionum summum in Apulia toxicum eosdem ferè ac tarantula effectus exhibere, iisdemque remediis, musicâ nimirum saltuque sufferri: undè non pluribus solum morbis, sed & diversorum animantium morsui conferat in Apulia musica, & saltatio. Quartò quod iisdem & Apuli utantur remediis quae primum apud omnes in veneno locum obtinent, profundâ scilicet vulneris incisione, combustioneque, internis antidotis

(1) *Dissert. de tarant. cap.* VII.

tis &c., undè non adeò tutâ fide musicae choreaeque restitutae salutis gloria tribuatur. Quintò quod tarantulam ipsam musica delectari suspicatur, vel si non delectatur mechanicâ tamen necessitate ad musicae sonum subsilire manifestò cogitur (1), idemque & in vespa, & in gallo, aliisque à tarantula punctis animantibus usuvenire; unde eius phalangii vi universus iam animalium coetus saltator fiat. Sexto quod ex Apulia Neapolim translatae tarantulae virus subitum fuerit & lethale, musica non solum inutilis, sed nec ullum saltus indicium in puncto cuniculo excitaverit. Neque quod per translatam tarantulam experimentum factum fuerit asseri potest ideò inutilem fuisse ociosamque musicam, cum eaedem, ut ex historia patet, in veneno vires fuerint, &, quidquid in contrarium de tarantula sentiat Baglivius, venefica animantia omnia ubicumque translata vires nunquam amittant suas. Quibus addi potest experimentum, quod in se ipso tentavit Neapolitanus Medicus (2) qui sibi ultrò parta ex tarantulae puncturis incomoda, & repetitos eorum insultus repetitis duntaxat partis infectae scarificationibus avertit. Septimò quae sub eius dissertationis finem exhibentur historiae, plures sine musica quam per musicam curatos aegros describunt. Octavò demum quod in toto dissertationis cursu alienam magna ex parte relationem traducit Baglivius.

Quae omnia in Baglivii libris occurrentia, aliaque apud alios, in summam me ea de re dubitationem adduxerant, cumque de sincera tarantulae historia curiosè percunctarer ex Apulia reducem P. Antonium Michelium, cuius immatura mors triste omnibus tantae mentis desiderium reliquit, plurimum & ille

(1) *Cap. X.*
(2) *Hist. 8. cap. IX.*

ille in eo morbo, quem observasset, inesse fraudis asseveravit: unde in ipsis quas anno 1737. Pisis edidi thesibus, dubiam exposui morbi huiusce fidem. Optandum itaque erat ut exornandam susciperent provinciam illam sapientes viri plures, iique non doctrinâ solum sed integritate prudentiâque spectatissimi, eorum memores praeceptorum, quae de irrito experimentorum successu tradidit Boylius, neque alienis unquam, sed suis, iisque repetitis fidentes experimentis. Mirum est enim quot undique assurgant impedimenta, cum vetustissimam & omnium linguis & opinione suffultam rei cuiuspiam fidem dubio examini subiicere Philosophi meditentur: quae sint vulgarium animorum odia fabulaeque: quantae in ipsis etiam, veris licet observationibus praeoccupatae menti nubes assurgant. Hanc ergò provinciam doctissimis de tarantula dissertationibus editis implevisse gratulamur Franciscum Serao Neapolitanae Academiae lumen amplissimum. Is virus illud, de quo tot usque adhuc portenta invaluerant, in hypocondriacam affectionem Apulis peculiarem inexpectatâ metamorphosi convertit, & scriptorum ea de re sententiis historico ordine criticoque pervolutis, familiares plurimorum errores diruit, Baglivii praesertim, qui non solum in morbi historia remedioque, sed in anatomica quoque tarantulae doctrina a veritate abfuit non infrequenter. Quin &, converso in hypocondriacum venefici quondam morbi charactere, de ipso quoque tarantulae nomine contendit erudite, quam non a Taranto, sed ab animalculo Tarandos appellatam velit. Quid enim doctas autoris eiusdem dubitationes exponam de hermaphrodito tarantulae sexu? Quid de singulari animalculi huiusce foecunditate (1)? Sed egregiae supralaudati

(1) *In un ovaia o bozzolo tenuto per qualche tem-*

laudati ſcriptoris diſſertationes conſulendae ſunt, ne vel alienam crambem recoquere, vel omiſsâ tot elegantiſſimarum obſervationum ſerie clariſſimo viro detrahere videar, cuius doctrinae comitatiſque dum Florentiae eſſet perennis erit ſemper & iucundiſſima recordatio.

Scorpius. Qui exploſo iam admirabili tarantularum veneno celebrem reddiderunt Apuliam, ii ſimili quoque ſcorpionum toxico celebrari contendunt; nam ſub Apulo coelo, minus licet quam ſub Africano, ſcorpios nocere docent, idemque ac tarantula remedium deſiderare (1). At vero quod ex ſcorpionum genere ſub Italo coelo reliquum eſt, vel tenuiſſimae, vel nullius efficaciae virus obtinuit, licet non deſint pauca quaedam in contrarium apud ſcriptores exempla, ex quibus maximè adnotandum eſt quod ab Joſepho Lanzonio memoratur de Eliſabetha Turſania, quae in ano à ſcorpione puncta lethalis ilei vi occubuit (2). Qui igitur & veneni & corporis amplitudine reliquis antecellunt, Aegiptii ſcorpii ſunt, atque Tunetani. Scorpionum vero omnium cauda, quinque ut plurimum, aut ſex vertebris conſtat, quorum ultima in globulum deſinit, globulus in aculeum recurvum, quo animantium corpora facillimè penetrantur (3). Vti vero notiſſimum eſt eo maxime caudae aculeo virus omne diffundi, ita humanorum ſenſuum imbecillitate ſummae diſputationis fuit, extremam ne aculei partem an latera occuparent foramina veneno eiciendo inſervientia. Vnum ſcilicet eiuſmodi foramen eſſe ſupponitur

---

tempo nell'acquavite, e poi aperto, ſi ritrovarono 1625. *tarantoline ſchiuſe e morte. Lez.* 2.

(1) *Baglivi Diſſert. de tarant.*

(2) *Miſcell. curioſ. decad.* 3.

(3) *Swammerdam hiſt. inſect. pag.* 144.

nitur in extremo caudae apice, Redii, tria in lateribus ſub ipſo apice, Lewenoekii & Vallisnerii ſententiâ, quam inſtitutâ in Academia Bononienſi obſervatione confirmat clariſs. Vir. Ant. Ghedinus (1). Duo haec eſſe duntaxat in extremis aculei lateribus deprehendit Maupertuiſius (2), quae quidem & ſine microſcopio conſpici facilè poſſint compreſſo ſcorpii nodo ampullâve, ex qua compreſſione guttula in extremis lateribus aſſurgant duae. Atque hic adnotandum erraſſe eos qui Redium accuſarunt, unius veluti in extremo caudae apice foraminis adſertorem. Quod quidem nunquam ſe inſpexiſſe more magnorum virorum ſincerè profitetur Redius, ſed ex guttula ſuppoſuiſſe apparente in ſolido quodam corpore, in quod irritatus ſaevierat ſcorpius (3). Quod ſi fortè cauſam ſciſciteris, qua in lateribus potius quam extremo aculeo foramina illa conlocentur, ea videtur veroſimillimè, quod perforatus aculei apex neque acutum neque ſubtilem, ſed debilem redderet aculeum, quique ab ipſa punctae carnis reſiſtentia facilè clauderetur. Quae & de vipera differentes animadvertimus.

Formicas notum eſt inertibus, ocioſiſque exemplo ad expeditè agendum exhiberi, cum illas hiemis veluti timidas frumenta inquirere obſervemus, licet ea de re quaeſtionem nonnullis incuſſerit fortaſſe varia iis oſtendens obſervatio, de qua differant alii. Longo quoque temporum intervallo auſteri Catonis & Stoicorum veluti placitis addictus *αὐτοχειρίαν* docuit legum neſcius ſcorpio. Siquidem carbonibus ſi circum-

 obdu-

(1) *Comment. de Bonon. ſcient. & art. inſtit. Tom.* 1. *pag.* 107.

(2) *Memoir. de l' Ac. R. pour l' ann.* 1731.

(3) *Eſperienze int. agl' inſetti pag.* 54.

obducatur, eius contemptor elogii quod fortius faciat qui esse miser potest, lentae mortis impatiens, aculeum in se vertere creditus est, & animae prodigum suae aculei ipsius aut veneno aut vulnere extingui. Rem vulgi oculis bellam, & a plurimis naturalis historiae scriptoribus confirmatam, gravissimae autoritatis doctrinaeque vir Maupertuisius in dubium revocavit (1), quin & recepti omnibus erroris experimento detexit originem. Neque enim circumfusâ scorpius flammâ aculeum in se infert, sed elatâ duntaxat caudâ conversâque undique furit, quod illi quamcumque sentienti molestiam consuetum & vulgare est.

Cantharides. Vidimus serpentes sacrum arti medicae σύμβολον veneficorum animantium classem occupare: iam vero & alia proferemus animalcula, quorum coeteroquin frequentissimus est in medicina usus, venenis pariter adnumerata. Hirudo ea sunt atque cantharides, & fortasse alia, non dissimili à vegetantibus & mineralibus ratione, quorum nonnulla licet venenorum generi adscripta, in medicos tamen usus efferuntur. Cantharides, foetentium scilicet muscarum vel scarabeorum genus, volatili sale urentis acerrimae indolis (2) canales potissimum urinarios ingenti stimulo contorquens, ipsumque non infrequenter sanguinem ex hisce tubulis educens. Neque id ab interno duntaxat usu contusi pulveris accidisse novimus, sed & a confricatae cutis contactu, ipsisque manu diutius detentis cantharidum carnibus. Quamvis autem absolvendis a veneni culpa cantharidibus favere videatur vulgaris in vesicantibus constituendis formula, tamen & obstant maximè prolata contrà vesicantium ipsorum

rum

---

(1) *Loco suprà citato.*
(2) *Cockburn epist. 70. pag. 236.*

rum effectus iurgia, & medica Saeculi XVI. historia Freindium certè defensorem desiderans (1), & iisdem adversa gravissimorum medicorum testimonia, qui Malpighio duce Monachis patientem Christum diligentibus facetè praescribenda esse monuerint, haeredesque vesicantium patronos testamento privaverint (2), & notissima illa duodecim argumenta, quae cantharidum famae inimicus extulit magni nominis vir Antonius Vallisnerius (3), & Tournefortii autoritas admonentis iisdem in cantharidibus ac in arsenico assumendo cautionibus insistendum (4). Quae omnia suspectas licet reddant cantharides, tamen tanti non sunt ut vesicantium usum penitus excludant, cum & violenta quaedam cautè ac diligenter adhibita convenire aliquando possint, & validiorum remediorum communis ut plurimum fortuna fuerit, ut insigniorum neque indifferentium, quas in corpore suscitant, mutationum vi malè exhibita, funestos pepererint effectus, ex quibus tamen non modò aliquam prudens Philosophus remediorum illorum deprompserit accusationem, quin eo maximè titulo laudanda & vera esse remedia censuerit. Cum vero de cantharidibus duntaxat apud nos quaestio sit, veneficas iisdem inesse qualitates non inficiamur (5), caute licet adhibitas

 inno-

(1) *Nam eo saeculo acerrimae disputationes insurrexerunt contrà cantharides, in quarum laudibus usuque largus est Freindius in hist. medic.*

(2) *Battaglin. Annal. Tom. IV. pag.* 468., *aliiq. plures apud clariss. Janum Plancum Dissert. de vesicant.*

(3) *Op. Tom. III.*

(4) *Mat. medic. lib.* 1. *cap.* 13.

(5) *Pomet. liv.* 11. *il est defendu en France aux apotiquaires de vendre les cantharides, nisi noscant emptorem, aut certò sciant externo illas usui designari.*

innoxium habere titulum ipsa confirmarit antiquitas; easdem exhibens interno apud Hippocratem usu indicatas ciendis mensibus, secundinae expellendae, hydropi, icteritiae fugandae &c. & apud Aretaeum externo usu ad elevandas in cute vesicas. Quid quod & singularia ex iis remedia percipi posse praxis medica demonstravit, cum tritas in pulverem cantharides infantum epilepsiae utilissimas praedicet Mercurialis (1), urinae suppressioni Tournefortius (2), venerei officii impotentibus Platerus, rabidis Freindius, Meadius, Spilembergius &c. ne quid dicam de optimo quod in vesicantibus aliquando praestant beneficio. Nimis quippe nostra in cantharides elogia producerentur, si & amatoriam quam iisdem nonnulli adscripsere vim in medium adducerem, quam aliquando non alia ratione praestant, quam quâ medicamenta omnia aphrodisiaca, orgasmon quemdam, stimulumve in partibus Veneri sacris excitando.

Quod autem cantharides in medicos usus advocentur tanti non est ut eas a veneni pernicie tituloque liberet, cum & venena plurima prudentis cautaeque methodi cuiuspiam praeceptis in medicina adducantur. Vide sis quem de virtute venenorum medica librum edidit Melchior Friccius (3), & antiquiorem materiae medicae apud Florentinos librum, quem

---

(1) *Lib. 2. de morb. infant. cap. 3.*

(2) *Usage des medicamens.*

(3) *Vlmae 1701. V. etiam Nerucci lett. contro il Sig. Bianchi pag. 192., & quae in operibus Vallisnerii extat notitia simplicium quorumdam a Spoleto Prof. Patav. Constantinopoli allatorum, & quomodo arsenicum praeparatum ibidem in usum medicum adhibeatur, praeter ea quae extant in dissert. clariss. Jani Planci contrà vesicant.*

quem vulgò Receptarium vocant, anno 1622. typis editum, in quo vesicantibus componendis arsenicum & sublimatum adiungitur, quod tamen ad ampliorem salutaris scientiae gloriam in ultima eius libri editione sublatum est. At verò in venenorum laudes nimius fortasse est supralaudatus Friccius, dum salutarem medici characterem induens, eximius eo ipso tempore venenorum laudator, arsenico similes ac Kinae cortici vires tribuit, quae tamen & aliorum medicorum fuit sententia, & praestantissimum in eo febris, pestis, putredinum omnium remedium designat. Adeo cum fata volunt & venena iuvant!

Baglivii experimento didicimus cantharidum pulverem animalium venis infusum mortem inferre (1), admixtum educto hominis sanguini sanguinem figere, in tota superficie nigras vesiculas evehere, quae per se dissilientes atram limpham emiserint: longo dein tempore totus sanguis in nigram abiit, & livescentem veluti seri copiam. At immixtus puro & a reliqua substantia secreto sanguinis sero, extrema vasis occupavit pulvis, & colore purius serum naturam induit liquidiorem, neque facilè concrescentem. Ab ea Baglivii observatione differt quam maximè quod accuratis notat experimentis inlustris Bononiae Philosophus Joseph Verattus; nam a cantharidum pulvere (2) sanguinem rara seri secretione concrescere deprehendit; serum vero non liquidius fieri, ut Baglivio visum est, sed densius, & ad ignem subitò concrescens: quod & coetera vesicantium componentia acria, euphorbii succus, sinapi semen &c. praestiterunt. Vndè nullam in eo pulvere vim reperit dissolventem. In quo tamen adnotandum quod tentata in quie-

(1) *De usu & abusu vesicant.*
(2) *Comment. Acad. Bonon. Tom. 2. part. 2.*

quiescente fluido experimenta ad circulantem sanguinem traducenda sunt.

Hirudines. Si inest quidpiam in cantharidibus quod veneni naturam redoleat, at de hirudinibus non idem profecto sentiendum est. Eas primò, si non usu, scriptis saltem in medicina protulit methodicae sectae princeps Themison ille, per quem ridet Juvenalis Satira (1). Quod autem asseruerint aliqui (2) tricuspide, seu triangulari hirudinum aculeo nocentem in vulnus succum emitti, at ex illarum frequentissima molliori- bus etiam corporis partibus adpositione, nullam aegris perniciem insurgere medicinam facientes observant quotidie. Sed esto noxius triangulari aculeo succus emanet, certum tamen est eo ipso momento, quo venenum emittitur, emisso veneno remedium succedere. Nam per subsequentem hirudinis suctionem è laceratis canalibus non contenti solum eliciuntur humores, sed & quidquid à morsu puncturâve animalis infusum est. Hinc non solum in veneni suspicionem adduci non possunt hirudines, quin & veneni potius tanquam remedia commendentur, & Psyllorum Marsorumque apud nos officio succedant. Ampliora in hanc sententiam occurrerent argumenta, si eorum praeceptis insisteremus, qui nullo hirudines aculeo cutem perforare crediderunt, sed vel solidâ quâdam tubâ (3), vel innumeris musculis, quibus interna gulae superficies obducitur, magnâ vi contractis cutem adeò violenter exsugere, ut in ea singularem tenuissimorum canalium excitet lacerationem. At verò quem ex Santorino suprà nominavimus tricuspidem vel triangularem aculeum, accurata in hirudinibus

(1) *Quot Themison aegros Autumno occiderit uno.*

(2) *Santorinus de haemorrhoidib. pag.* 45.

(3) *Pauli Bocconii curiositat. Siciliae &c.*

bus observatio demonstrat. Ab extremo quippe interno ore triplum hirudo eicit instrumentum, quo tria imprimuntur vulnera in molli cute post tres quatuorve ab appositione dies manifesto conspicienda (1). Instrumentum hoc in extremo palato egregie describit Allou Cartusianus, ceu tres dentium semicirculos musculis tribus insistentium, iisdemque rotatorum, quibus cutem secent hirudines (2). Elegantissimam apud eosdem scriptores offendes organi descriptionem, quo dum hirudo sugit, adeoque in aere veluti suspenditur, incredibili vi sugendis corporibus adhaeret. Licet verò aliqui sint de hirudine Poupartii errores, tamen multa illi pro inlustrata hirudinum historia laus iure optimo concedenda est (3). Qua opportunitate plura in erudito autore deprehendes de hermaphrodito hirudinum sexu: penem scilicet eo in loco quo collum situm fuerat in interiori corpore per foramen quoddam ad eiusdem voluntatem reponi, & circa penem spatia conspici, in quibus fortasse deponitur foecundans humor, quo se ipsam multiplicat; quo documento confirmabitur historia locustae hermaphroditae (4), & Hombergii singulares in insecta observationes, ubi vermem sibi ipsi coniungi, patrisque simul matrisque muneri praesto esse demonstrat, & alterius Poupartiani operis veritas fiet evidentior (5), quo

(1) *Morand Memoir. de l'Acad. R. pour l'année* 1739. *pag.* 189. *Dillenius in Ephemer. curios. nat. an.* 1718.

(2) *Ibidem & apud Reaumur Memoir des insect.*

(3) *Histoire Anatomique de la Sangsue par M. F. Poupart.*

(4) *Tom. V. Transact. Philosoph. Italicè versarum.*

(5) *Analyse des vaisseaux prolifiques du limaçon de jardin.*

quo limacem utriusque sexus officio fungi docet ovario simul & testiculo à natura instructum, & insignior celeberrimi Heisteri observatio, qui naturae notat opus in limace eo tempore quo in Venerem fertur, spiculum quoddam durum atque crustaceum efformat, quod deinde per se ipsum decidit (1). Neque ab hisce dissimiles sunt, ab Hombergianis praecipuè vermibus, polypi aquae dulcis, quos etiam paterno materno que muneri inservire ostendit Trembleius (2), aliaque insecta plurima admirabilis viri Reaumur, aliorumque observatione ex se dissectisque partibus, non aliter ac plantae quaedam, novam vitam acquirentia; unde & ipsi intestinorum vermes, non contemnendâ quorumdam sententiâ, ea ipsa methodo perpetuam in animalium corpore suscitare familiam reputantur. Postremo quis hermaphrodito non hirudinum modò sed aliorum quoque animantium sexui fidem neget, qui naturali historiâ edoctus, noverit formicarum, apum &c. genus tribus diversis sexibus instructum? At nimis iam in hirudinum gratiam ab instituto divertimur.

Bupreſtis. Expositae cantharidum doctrinae inserendus quoque aliquo pacto est Buprestis, cui non dissimilem a cantharidibus salem causticum inesse cognovimus. Bubrostem vocat Barnabas Brissonius (3), Bubrestem & Duprestem Joh. Calvinus (4), quo potius Buprestem intelligit, cum ad literam D, nulla sit vox illa. Vul-

---

(1) *Heister. de cochleis.*

(2) *Memoires pour servir à l' histoire d'un genre des polypes &c.*

(3) *De verborum, quae ad Jus pertinent, significatione. Lipsiae* 1721.

(4) *Lexicon Juridicum &c. Coloniae Allobrogum* 1734.

Vulpeſtrem Vegetius (1) Bubliſtem & Buſtavarim alii. Celeberrimi apud Juridicos & Medicos veneni animal, de excitata nimirum boum peſte non infrequenter in ſuſpicionem adductum. Rarum ſub Italo coelo animal, ſcarabaeo ſimillimum, quo à bovibus devorato (2) in furorem aguntur, intumeſcunt, moriuntur. Morſu puncturâve fortaſſe nocet violentius. Neque boves duntaxat, ſed & animantia coetera, homineſque ipſos bupreſtem faucibus abſorbentes eadem invadit lues (3) tanto viventium corporum periculo, ut id beſtiolae propinantes capite, & poenâ legis Corneliae mulctatos aſſerat in Pandectis Budaeus. Qui, ſi non adeo pernicioſam, aliquam tamen Bupreſti noxiam ineſſe qualitatem conſentiunt, eum a crimine illatae bovibus aliquando peſtis abſolvunt; quorum numero adſcribendus eſt egregius bovillae peſtis ſcriptor Jo. M. Lanciſius, qui oblatum Pontifici ſupplicem ab Juriſconſulto libellum, in quo bovinam peſtem Romanae ditionis imperium devaſtantem bupreſti tribuendam putat, plurimis iiſque validiſſimis diruit argumentis (4). Bupreſtis epidemicos morbos inferre crediti contemplatio ad eorum ſententiam expendendam nos adduceret, qui atrocem quamcumque hominum animas abſorbentem peſtilentiam, ab infeſtis animantium quorumdam turbis exoriri putaverunt; cum tamen id generis veneni non naturâ in animantibus ſed contagio comparetur, adeoque inter venena acquiſita locum habeat, alterius Diſſertationis noſtrae partem conſtituet.

K Bu-

(1) *Veterinar. lib. 3. cap. 15.*

(2) *Alexand. ab Alexand. genial. dierum lib. 2. cap. x.*

(3) *Vegetius artis veterin. lib. 3. cap. 78. Jacob. Grevin. de venen. cap. 11.*

(4) *Lanciſius de bovilla peſte part. 3.*

Rubeda. Bufonis quoque, ſeu Rubedae, ignotum nomen non eſt in animalium illorum claſſe, quae veneno inſtructa perhibentur. Licet autem tantus ſit bufonis horror, ut alii in ipſa illius urina (1), alii in ſanguine, ſpuma, morſu, contactu (2), alii in totis carnibus cibo ſumptis venenum ineſſe docuerint, dubia tamen graviſſimis ſcriptoribus toxici huiuſce fides eſt, incerta cognitio. De infante loquitur tamen Redius (3) qui lapides in bufonem eiciens contuſi animalis ſucco reſiliente in labris ſingulari in iis tumore affectus eſt. Neque tamen idcirco veneficos inluſtris autor vocat bufones: cui & conſentit Valliſnerius, qui ex comeſo bufone labra linguam gulam exulcerari docet. At diversè res ſe habere poteſt infusâ per venas bufonis ſalivâ, aliove liquido. Nam licet dentibus bufo, ut aiunt, deſtituatur, tamen gingivarum duritie, & inaequalitate ſalivalem ſuccum ſub cute inicit, non aliter ac humani etiam vermes Raii teſtimonio (4) carunculis quibusdam dentiformibus tunicas lacerant inteſtinorum. Quod autem de maximo ex irritato animali prodeuntis ſalivae alteriuſve liquidi toxico aſſertum eſt (5), id quoque apud neotericos diligenti obſervatione celebres nullam habuit fidem. Vt ergò vel in ipſa Phyſicae hiſtoria, in experientia ipſa dubitationi locus aliquis perpetuo relinquatur, doctiſſimorum hominum exempla paſſim occurrunt, qui herbas, ſalviam praecipue, quam amat maxime bufo, illotam comeſam lethalem fuiſſe aſſeverant, ſub quà deinde bufones inventi, qui urinâ ſuccove quocumque

---

(1) *Joel Oper. medic.*
(2) *Foreſt. Obſerv. medic.*
(3) *Philoſoph. Tranſact. abrig. Tom. 2.*
(4) *Lib. de inſectis.*
(5) *Agricola de animal. ſub terra latentib.*

que illas, aut ſpumâ infecerant (1). Hinc rutam bufonibus inimicam, propè ſalviam, ne ſub ea lateant, diſponere conſueverunt hortorum cultores. Quin aerem ipſum, in quo bufones multi vixerint, pulmonibus infenſum profert Valentinus (2). Quodque omninò ſingulare eſt gonorrheam ab ipſius veneno exoriri docet Ionſtonus (3). Quidquid vero illud ſit, tantus fuit ſemper bufonis horror, ut nulla alia fortaſſe de cauſa quam a diffuſa hac in vulgus opinione factum fuerit ut Joh. Boccaccius, cuius ore Etruſcae loqui Gratiae conſueverunt, luctuoſam amantium duorum ſortem exponat, qui confricatis ſalvia, ſub qua lateret bufo, dentibus, uni ambo eidemque fato ceſſerunt (4). Poſtquam enim lepidiſſimi huiuſce ſcriptoris fabulas ignotâ olim hiſtoriae luce conluſtravit Mannius noſter, cuius elegantes typos propria exercet ſcientia, & fabulae huiuſce veritas naturalibus ſatis ſuperque non conſonat documentis, vel quidpiam in ea diverſitatis ineſſe ſuſpicandum eſt, vel plurimum vulgò receptae opinionis (5).

Singulare eſt quod de genere quodam bufonis aquatici foeminae notat Albertus Seba (6), quod ſci-

 licet

(1) *Rondelet. de piſcib. Schenkius Obſerv. medic. lib. VII. de rubedarum ſeu bufon. virulentia, aliique plures.*

(2) *In Pandectis Medico-legal.*

(3) *De quadrupedib. pag.* 132. *ea eſt & Nicandri opinio in Alex.*

(4) *Decameron. di M. Gio. Boccaccio giorn.* 4. *nov.* 7.

(5) *V. Iſt. del Decamer. del Boccac. ſtampata dal Sig. Manni in Firenze* 1742. *cap.* 40. *pag.* 294. *ibi, il parere ſopra queſta novella del Sig. Dottore Gio. Targioni.*

(6) *Locuplet. rer. natur. theſaur. Tom. I.*

licet prolis ſuae generationem raro exemplo in cute dorſoque componat, nulluſque maris ſemini pateat aditus quam per dorſum, quo peculiaribus poris pellem inter & perioſtium inſeratur. Neque ſingulare minus eſt quod de bufone vivo arbori per annos plures incluſo duplex exhibet monumentum Regia ſcientiarum Academia (1). Conſtat ex primo bufonem in ulmo diuturno tempore viventem extitiſſe, nullo prorſus aditu per exteriorem arboris corticem patefacto. Ex ſecundo bufonem ſine externo aere ciboque per 80. & 100. annos media in quercu in ſecretiore trunci parte latuiſſe, nullo uſpiam patente exitu ingreſſu nullo. Quae quidem de longaeva bufonum vita nos admonerent. Veneficos maximè deſcribit bufones ſupralaudatus Seba (2), cumque graviſſimos ſcriptores plurimos ſententiae ſuae fautores adducat (3), qui & multa ex iis venena componi doceant, hinc de quorumdam ſaltem bufonum toxico dubitandum relinquit.

Sanguis animalium quorumdam.

Scarabeorum quoque ſpecies quasdam grillos, millepedes, lacertas nihil tale promerentes, aliaque animalcula tanquam venefica nonnulli dubiâ licet accuſatione infecerunt. Sic & foetidorum cimicum ſanguinem venis infuſum febrem facere docet Horſtius (4), exemplo hominum poſt balneum ità ſcarificatorum, ut cimicum ſanguinem inciſis venulis abſorberent. Quod tamen ſi in dubium revocare voluerimus, animadvertendum eſt quod ſupra de illorum opi-

(1) *Hiſt. de l' Ac. R. pour l' année* 1719. & 1731. *pag.* 37.

(2) *Tom.* 2. *pag.* 294.

(3) *Quos vide apud Rieger Introduct. ad notit. rerum natural. Tom.* 2. 298.

(4) *Epiſt. medic. lib.* 2. *ſect.* 6.

opinione ſenſimus, qui ex hirudinis, & animalium ſanguinem ſugentium morſu noxium humoribus affundi liquidum cenſuerunt. Quid quod &, quamvis de innoxio veneficorum animalium ſanguine dubitare poſſimus, non in eo tamen potiſſimum, ſed in liquido quopiam a ſanguine ipſo ſecreto veneni cuiuſcumque vim ineſſe ſuprà demonſtravimus: unde toxici cuiuſpiam admixti, niſi potius indigeſtae molis vi, eos morti ſuccubuiſſe cenſendum eſt, qui epoto taurino caprinove ſanguine mortem ſibi contuliſſe memorantur Pſammenitus, Themiſtocles, Coriolanus.

Sed elegantiae, decoriſque plenum muliebrem ſexum aequiſſimo mihi beneficio devincire ſuadet opportunitas, & hoc loci inſtituenda menſtrui ſanguinis apologia. Nam quae tandem in terreſtri corpore tam pernicioſa vis, quae cum iis comparetur, quorum autor accuſatur ſanguis ille, quo cuncti primum enutrimur atque coaleſcimus? Eo muſta aceſcere, ſteriles fieri fruges, mori inſita, exuri hortorum germina fructuſque, ſpeculorum eboriſque lucem diſſipari, metalla rubigine corripi, in rabiem agi canes, aliaque huiuſmodi cum Plinio (1) plures aſſeruerunt. Quin & adiungitur damnis hiſce Lucretius, Philoſophica poeſi celebratiſſimus, qui eius biographorum teſtimonio (2) uxore menſtruum propinante, quo conſtantem ſervaret, de qua illa dubitabat, coniugii fidem, in amentiam lapſus, violentas ſibi inicit manus. Impudenter quippe more ſuo Paracelſus, artificialis homunculi phanaticus pater, a foemineo ſemine menſtruis mixto (quae venena vocat omnium ma-

---

(1) *Hiſt. Nat. lib. 7. cap. 1.*

(2) *Lucret. de rer. nat. &c. cum comment. Dion. Lambin. Lutetiae* 1670. *ibique eius vitam Operi praefixam.*

maxima) originem deducit pulicum, aranearum, omniumque fermè insectorum (1). At quae in menstruum sanguinem referuntur tam gravis momenti damna, a Philosophis licet afferta, vel nullam apud ipsos integram habuerunt fidem, vel in vulgares animos morali potius quam physico documento diffusa sunt, quo mulierum decori ac puritati consultum foret. Quot enim apud gentes plurimas, Orientales maximè, impura sunt, & noxiarum rerum titulis inserta, quae tamen aut publicae duntaxat valetudini, aut honestae civilique puritati opponuntur (2)? At menstrui humoris innocentiam quotidiana confirmat observatio, & in atretis, clausumve habentibus uteri orificium, diutius impunè detenta eiusdem sarcina (3); unde non exiguam facit admirationem singularis opinio, quae variolarum necessitatem a menstruo sanguine deduxit, & notam semper causam morbo non semper noto conciliavit.

Quid ergo opponatur autoritati gravissimorum hominum, qui veneficum sanguinis huiusce vitium adductis comprobarunt exemplis? Quid de Hottensotis foeminis, quarum fervida menstrua putredinem facilè concipiant (4)? Quid de acri illo sero, cuius effluxus mulierum carnes vesicantium instar inflammavit atque corrosit (5)? Quid de noxio menstruatarum halitu (6)? Quid de squamis a cute separatis?

---

(1) *Lib. de pestilitate.*

(2) *Consule de hac re elegantiores interpretes in Levitic. cap. XV.*

(3) *Benevoli Dissertaz. ed Osservaz. osservaz. 1. pag. 79.*

(4) *Tavernier Voyag. lib. 11. cap. 27.*

(5) *Joh. Van-Hoorn mirab. omnip. circa gener.*

(6) *Verbeien supplem. pag. 98.*

tis (1) ? Quid de reliquis, iisque pluribus in hanc rem historiis (2) ? Quid demum de eorum sententia, qui ab humore illo desumi potuisse crediderunt importunae luis exordium (3), quae Veneream saepe hilaritatem morbi societate & dolore deturpat, eamque peperit in nonnullis dubitationem, mulierum ne merito plures vitae homines an morti consecrentur (4)? Hisce omnibus reponi potest, vel exaggeratum quidpiam inesse aliquibus quae in menstrua exponuntur historiis, vel vitium humori illi praeter consuetudinem aliquando adcessisse, vel regionum quarumdam hanc esse indolem, cum coeteroquin nec experimento neque ratione comprobetur quo nam pacto fiat ut in uteri potius arteriis quam alibi perpetuo sanguis vitio laborare possit, & qui foeminae ipsius varias partes contactu laedit suo, utero humor innoxius adhaereat.

Iam ergò iis magna ex parte terrae partibus philosophica inspectione peragratis, quae nocentes veneno belluas enutriunt, eiusdem indolis & nonnullas in amplissima aquarum dimensione deprehendemus: inter quas principem sibi locum vindicat torpedo, manibus brachiisque tangentium, quoad ipsa vivit tractaturque, stuporem inducens; nam mortuae vel morientis, quidquid in contrarium plerique sentiant, nulla vis est. Neque vero stuporis ille sensus (illi non dissimilis qui a violenta duri corporis collisione fit) per *Pisces.*

totum

(1) *Charleton de catameniis.*

(2) *V. Acta Physico - Med. Acad. Caesareo - Leopold. Vol.* 1. *in Physiolog.* 143.

(3) *Astruc de Morb. Vener.*

(4) *V. elegans poema Gallicum, cui tit. Les trois nouvelles de Cupidon & d' Atropos par M. le Maire.*

totum corpus diffunditur, ſed vel ad cubitum uſque, uti pluries expertus eſt Lorenzinius, qui accuratam piſcis illius exhibet anatomiam (1), vel ad totam brachii longitudinem, uti Redius teſtatur. Emiſſione corpuſculorum torpedinem id agere putarunt Peraultius, Redius, Lorenzinius. Borellius agitatione mechanica, vel tremore corporis ſui: quem refellit obſervatio torpedinis immotae dum contrectatur. Non ergo ex univerſo torpedinis corpore vis illa proficiſcitur, ſed a duobus falcatis muſculis magnam pectoris dorſique partem obducentibus, & vi contractiva incredibili inſtructis. Quin & praedici quodammodò poteſt actio torpedinis, imminenſque contrectanti torporis ſenſus, dum concavam primo reddit dorſi ſuperficiem naturali formâ pauliſper convexam. Ex qua concavae figurae conſtitutione elevantur ad latera, & validiores fiunt promptioreſque falcati muſculi. Philoſophicas hac de re curas omnes implevit Reaumurius, qui & elegantia exhibuit experimenta, quibus inſtrueremur torpedinis vires per ſolida quaepiam progredi viventi corpori interpoſita, per fluida diſſipari, animantia nonnulla repetitâ torpedinis actione interire &c. Poſtremò adnotandum eſt quod aſſerit Fernelius (2), narcoticum reddi oleum in quo vivens torpedo extincta fuerit. Quod ſi veritati experimentoque conſonet, aliquid ergò a viva torpedine exhalari dicendum eſt vi ſtupefaciente praeditum, & falcatorum muſculorum viribus adiungendum. Cum tamen nec

---

(1) *Lorenzini deſcrizione della Torpedine. V. etiam quam multa profert, & elegantiſſima, de torpedine Sinus Perſici Kaempherus amoenit. exot. faſcic. III., qui eam, retento ab homine halitu, impunè contrectari notat.*

(2) *Method. medendi lib. VI, cap. 5.*

nec mortem nec nisi brevem morbum inferat torpedo, vix inter animalia venefica recensenda est. Maximam, stridulam, foetentemque torpedinem peculiari corpore instructam offendes in Academiae Parisiensis historia (1). Coeterum quae de torpedine admirationem peperit proprietas, simile quidpiam in animalibus nonnullis exhibet, de quibus tamen nulla nobis parta est admiratio: nam & histrices, & simiae quaedam &c., si contrectentur, cutim & corpus excutiunt, contremiscunt &c.

Vehementiorem stuporis actionem praesefert piscis ille in Cayenna frequens ampliori anguillae similis, quem si non digito solum, sed vel extremo baculo contrectaveris, non de torpente duntaxat sed & immoto ferè brachio vicinisque partibus querelam facies, quin & occupatum singulari deliquio corpus senties, quo delabaris facilè ni primo syncopis insperatae sensu terrae prostratus inhaereas. Barbararum gentium id est de eo pisce testimonium, quod nimirum pisces quosdam caudae ictibus malè excipiat, torpefaciat, devoret (2). Ex quo novum adcedat argumentum sententiae illi, quam alibi produximus, noxias nempè vires animalibus quibusdam, venenumque ipsum hac de causa insitum fuisse, necessitatibus ut consulerent suis.

Infensiora sunt quae narrat symptomata Labatius de Americano pisce, quam Galeram vocat (3). In maris superficie piscis ille non infrequenter observatur diaphanae spumae aura plenae massam repraesentans, aut vesicam variis pictam coloribus. Corpore

 siqui-

(1) *Hist. de l' Ac. R. pour l' année* 1729. *pag.* 8.

(2) *Memoir. de l'Ac. R. du* 1666. *jusqu' au* 1699. *Tom. VII. part. I. pag.* 325.

(3) *P. Labat Voyag. de l' Amerique.*

ſiquidem conſtat fermè cartilagineo, flaccidâque pelle aerem abſorbente, quo facilius aquis innatet. Veneno eſt adeò cauſtico ſubtilique, ut tactam animalium carnem calore ipſo ac dolore opprimat, quo a ferventi oleo afficitur. Sole ad horizontem propius adcedente amplius fit doloris incrementum, quod ferè nullum eſt ſole ſub orizontem divergente. Haec Labatius.

Silentio involvimus leporem marinum pulmonibus infenſum, & ſolidiſſimo telo venefico in ſuperiori caudae parte inſtructam paſtinacam, alteramque ex aequorea familia virulentam beſtiam draconem marinum piſcem, licet alimenti uſu minimè perniciosum, ſcorpiumque idem cum terreſtri nomen ſortitum, quod ut aculeo terreſtris, ita hic ſpinis, quibus in tergo capiteque refertus eſt, venenum vulnerando infigere dicatur (1). Quid enim de barbi piſcis ovis dicam, quae determinatâ quapiam anni tempeſtate comeſa periculoſas ſupra & infra pariunt purgationes?

Veneni animalium remedia.

Quod huc uſque perterritis mortalium oculis exhibuimus veneficorum animalium triſte ſpectaculum, ſua iam remedia deſiderat quibus vel peſtis illa, qua fieri poteſt conditione, ſufferatur, vel aliqua ſaltem ex parte ſublevetur. Quae venefico morſui prodeſſe cenſentur medicamenta omnia uno communique nomine theriaca nuncupantur. Quae vox ad eam deinde traducta eſt ex multiplici pharmacorum genere compoſitionem, quam Andromachus aliique, & variae variarum gentium exhibent pharmacopoeae. Id autem nominis profluit â Graeco θηριον, hoc eſt animal, vel quod viperae carnes eo remedii genere continentur, vel quod contrà viperam praecipuè aliaque animantia ſingularis eſſe uſus perhibetur. Quem-

(1) *Ionſton. de piſcib. art.* XIV. *pag.* 49.

Quemcumque vero praestent usum, eum certè omnem praestant actione cardiaca, qua vim vitae seu cordis & arteriarum vires excitant, adeoque non in venenum ipsum directè agendo, sed expulsionem adiuvando. Nec dissimile est Mithridatium, luxuriosa illa plurium pharmacorum turba, per quam in uno stomaco medica tot gentium dona compelluntur, quaeque inventoris sui regio nomine gloriosa, & ad evertendas toxici cuiuscumque vires tam facilè iactata, simplicem in ortu suo praetulit apparatum ex ruta nucibus sale ficubus, uti attonitus observavit (1) Pompeius, direptâ Mithridatis militari sarcinâ, tam pauca viliaque tantis usibus admiratus remedia. Neque enim sermonem hic instituimus de peculiari illa, qua Mithridates utebatur, theriaca ex pharmacis longè pluribus constituta (2).

Scarificatio.

At vero ii nos sumus, qui nonnisi immani barbaroque promptioris medicinae genere pestem hanc evitari posse censeamus. Vinctâ igitur, si fieri potest, arctissime, non ita tamen ut torpeat, supra vulnus infectâ parte, profundae cutis incisiones scalpello instituendae sunt, sanguisque detrhaendus quo ingresso venulas veneno exitus aperiatur. Quo facto aeger ad tempus quodpiam Chirurgico praecepto patere vulnus sinat. Qui per incisionem ingresso venulas veneno exitus aperitur, promptae quoque validaeque suctionis ope aperiri potest, patente praesertim multo vulnere, vel urgente morbi velocissimi necessitate, qua integrum infirmo non sit praesens experiri Chirurgiae subsidium. Neque tamen suctioni adeò tribuendum, ut exinde secura demorsis vitae spes affulgeat, nisi quod nullum homini tam prompto morbo labo-

Suctio.

(1) *Ex Sereno Samonico.*
(2) *Gal. lib. 2. de antidot.*

laboranti promptius occurrat remedium, quod sane maximi momenti est, quodque ipse per se facile & subito exequatur, tutiorique post illud effectu institui possint altae cutis incisiones. Salubria scilicet apud veteres psyllorum officia tanti aliquando non fuerunt, ut iis ipsis prodessent qui ostentationis gratiâ, vel ad conciliandum arti suae pretium mordentem viperam lacessibant, & scientiam illi possidebant omnibus communem facilemque, ut cum Celso loquar, vel potius audaciam usu ipso confirmatam. Neque nonnisi placidis Cleopatrae Manibus illudendi studio ab Augusto factum est ut extinctae Principis vulnus à Marsis Psyllisque sugeretur (1). Liberalem hanc sugentium familiam exaggeratae autoritatis titulo credula cohonestavit antiquitas, quae venenum eorum hominum contactu salivâque tolli, quin & odorem quemdam ipsis insitum veneno hebetando aptissimum aliaque plura venditavit (2), non minori certè risu excipienda, ac magica illa, neque tamen vetita, divina vis qua ὀφιογένων horum turbam serpentes impune pertractasse docet Anselmus Dandinus Cesenas (3). Cumque ingens perpetuo fraudis pretium ususque fuerit, hinc ad nostram usque aetatem Psylli Marsique reviviscunt, tenuique gazae vulgi insipientis illudunt. Nimirum ea ipsa studia atque exercitia apud Indos (4), Nigritas (5), aliosque (6) sunt frequentissima. Quod si & eâ qua decet conditione institu-
tum

---

(1) *Ex Svetonio & Paulo Orosio.*

(2) *Dissert. par M. l'Abbé Souchay sur les Psylles Tom.* VII. *Acad. Royal. Inscript. Paris. pag.* 273.

(3) *De suspectis de haeresi. Romae* 1703.

(4) *Kaempher. amoenit. exot. fascic.* 3. *observ.* 9.

(5) *Spitillus in collectaneis.*

(6) *Texeira lib.* 1. *Hist. Persic. cap.* 29.

tum Psylli Marsique munus sordidum alicui aut non satis tutum videatur, sciat ille & similia ex chirurgico fonte obtineri posse per siphones, aliave corpora liquores sugentia vulnerumque sordes expurgantia (1). Neque dissimile quidpiam praestant, minori licet efficacia, lapides illi serpentini dicti, cobrasque qui aridam superficiem porosamque texturam ostentantes, manifestam exindè eorum veluti suctricem vim Philosophicis oculis offerunt inspiciendam, cum humidis facile carnibus adhaereant, & externum liquidum absorbeant. Atque hinc fortasse derivatur quod tam diversa de illorum facultate referantur experimenta, cum nullam illi fidem offenderint apud Redium, & Charasium &c. plurimam apud Boylium, Baglivum, aliosque. Nam ubi de minima veneni mole, humido vulneri superficietenus inclusa, & lapide protinus admoto res est, fortasse non inutilem praestant operam, secus verò nullam (2). Quin & nonnullis corporibus, quae an huc usque nota sint igno-

Suctioni analoga.

---

(1) *V. l'Art de succer les playes sans se servir de la bouche d'un homme par M. Anel. à Amsterdam* 1707.

(2) *Quam in rebus hisce asserendis negandisve cauta esse debeat prudens Philosophia, docet historia Kaempheri de lapide viperino amoenit. exotic. fascic. III. ibi* „ Nutrix quaedam in Choromandelo viperinum lapidem venefico morsui adponit, quo decidente cum nec lapis alius adesset, neque lac quo elueretur, lapidi ex uberibus immulsit suis: papilla confestim dolere, rubere, intumescere, inflammari. Vix diebus decem a morbo libera fuit: papillam vero habebat aliquantulum ab alumno exulceratam „. *Ex quo manifestum est tumidum veneno, quod suxerit, lapidem illum fuisse.*

ignoramus, ineſſe certè poteſt magnetica in virus attractio, uti notat Boheraavius de venenatae beſtiae carnibus, de lapide ceraſtis, &c. (1) quae tamen plurimum accuratae mentis deſiderant experimentum. Poſtremò adnotandum eſt quod in vivis animantibus ſumma requiritur ſuctionis vis ut profundè latentes infecti liquidi partes ad ſuperficiem vocentur, nulluſque reddatur obex reſiſtentiarum, quae ex tenuitate, numero, inflexione, elatere, ſoliditate, preſſione canalium humorumque derivantur. Quod evidentius adhuc oſtendet examen illarum, quae homini inſunt, ſuctionis virium, quaeque tanti non ſunt ut obſtacula diruant ſuperius recenſita. Praeſtat itaque ut ſecuriori methodo ſuctionis effectus experiamur: cui uſui primum ſibi locum vindicant hirudines, impudicum illud haemorhoidum Sanctorino teſte remedium. Quamvis autem & earum ſuctio delendo, conſumendoque vulneris toxico ſatis aliquando non ſit, nihil tamen veneni iis ineſſe, ut aliqui dubitarunt, nihilque ex illarum actione pertimeſcendum ſupra demonſtravimus.

Combuſtio. Quod ſi vel temporis diſtantiâ, vel toxici quantitate, vel partis infectae ſitu, vel aliâ quacumque morbi obſervatione neque adhuc ſatis ab inciſione ſuctioneve cauti eſſe videamur, tum ad ampliora artis praeſidia confugiendum eſt, & infecta pars citius comburenda ne ſincera inficiantur: quod cauſtico ex ardente ferro comparari facilè poteſt. Quae omnium profecto animos cognitio pervaſit, cum vulnerum a venefico animali partorum combuſtio frequens & apud Indos eſſe memoretur. De homine loquitur Claytonus (2) qui demorsâ a ſerpente caudiſono corporis parte funibus devinctâ, & ardenti carbone confricatâ

(1) *Vbi de antidotis.*
(2) *An account of Virginia by M. Clayton.*

fricatâ, nullo exinde morbi incomodo pressus est. Quo etiam referenda est efficacia remedii apud eas gentes in usu frequenter adhibiti, quarum venatores lethali animalium morsu perculsi, pyrium pulverem in ipso vulnere protinus infusum accedere perhibentur (1). Quae agendi methodus eorum diruit opinionem, quorum sententiâ vulgatum est pyrii pulveris accensione veneficam in vulneribus qualitatem suscitari, proindeque à medicis aliquid praeter vim percussionis & lacerationis considerandum esse in vulneribus ab explosione ortis quorumcumque instrumentorum plumbeos vel cuiuslibet metalli globos vi pyrii pulveris evomentium (2). Qui sint mechanici combustionis effectus, quae incomoda fusius exponemus ubi de hydrophobia sermo erit. Sed immanioris quoque medicinae generi succumbat aeger necesse est, si vigente morbo producta toxici damna de infectis etiam vicinis partibus timorem incusserint. Rebus quippè ita se habentibus amputanda pars est, corporique universo salus quocumque demum pacto comparanda. *Amputatio.*

Hactenus immaniora certè, tutiora tamen exhibuimus veneficae pestis medicamenta; at eâ iam tempestate vivimus qua difficillimo morbo facilis medicina omnium linguas librosque complevit. Oleum ea essa dicitur, de quo plura in Anglicanis Transactionibus passim offendes: etsi ab aliqua fraudis nota eos non absolverem, qui tentatis primò tum in proprio tum in animalium corpore coram Regia Societate *Oleum.*

tate

---

(1) *Blondel in Hist. Acad. R. Paris* 1698.

(2) *Ea est Plazzonis Patavini Medici sententia ex cuius latino in hanc rem libro multa hausit autor Gallus Petrus Dailly, Traitè des playes faites par les armes à feu.*

tate experimentis, viperarum morſus, & inſurgentes exindè effectus, & ipſum demorſae partis dolorem tumoremque ſimplicis olei frictione compeſcebant (1), cum eam quam ſupra indicavimus dubitationem excitarit alia, quae in iisdem Regiae Societatis Actis occurrit hiſtoria (2), qua plurima referuntur ex morſu viperae damna, oleo nihil prorſus conferente, exindeque prudens adducitur ſuſpicio de illorum fraude qui ea in ſe ipſis impune tentaverant. Hinc nulla eſt quae de nimia in hanc rem Londinenſium ſapientum fide a quibusdam iactatur cenſura. Quid quod ſatis adhuc non conſtat quanta ſit olei contra belluarum toxicum efficacia. Primo enim manifeſtis, iiſque plurimis, experimentis evincitur veneficum eorumdem ſuccum oleo admixtum vires ſuas magna ex parte vel prorſus amittere. Lege ſis quae in huiuſce diſputationis gratiam ſapienter expertus eſt doctiſſimus vir Joh. Gentilius (3). Secundo experimentis pluries repetitis & illuſtrium medicorum autoritate (multi licet in contrarium ſentiant) oleo uncta vulnera innoxia fuerunt (4). At ingenti adhuc dubitationi ſuccumbit hiſtorica licet in hac re veritas, ſubitque periculum anceps olei gloria, ſi attente perpendantur experimenta omninò multa, eaque ſummâ diligentiâ criticoque prorſus oculo ab accu-

(1) *Of the viper catchers &c. & an account of experiments made before ſeveral Members of R. Society &c. num.* 443. *phil. tranſact.*

(2) *Num.* 444. *pag.* 394.

(3) *Annotaz. del Sig. Dott. Gio. Gentili alla lettera Filoſofica ſopra il commercio degl' olii &c. pag.* 68. *&* 76.

(4) *Aller in Not. Boheraave num.* 425. *pag.* 17. *Bradley works of nature ch.* VI. *&c.*

accuratis tentata Philoſophis Hunauldio & Geoffroio (1). Nimirum quot in animantibus de oleo facile triumphavit viperae toxicum? Quin & quanti momenti ſunt, poſt experimenta ipſa, ad inutilem olei vim confirmandam argumenta, quae in medium proferunt illuſtres Academici? Quam de nulla per olei unionem veneni diminutione lubet adhuc ſuſpicari!

Alia quae iactantur remedia.

Nulli vero tam ſubitam facilemque venefico morſui medicinam praeſtiterunt, quam qui incredibiles ea in re ſalivae uſus commendarunt (2). Quis autem crederet tanto ubique affluentem ſcepticiſmo Lucretium, tam seriò hominis ſalivam demoliendo venefici animalis corpori conſecrare (3)? Quod ieiunam multorum hominum ſalivam 15. dierum ſpatio ſuper haec animalia conſumpſit, Redio experimentum tentante, qui ex ea viperas reviviſcere non ſine riſu percepit. Suſpecta etiam ſunt tot remediorum elogia, rutae ex. g. quae in quocumque animalium morſu proponitur (4), & quae de lapide ſerpentino iactantur contra cuiuſcumque animalis venenum miracula; ut de altero eiusdem efficaciae lapide ſileam, quem deſcribit Tavernierus, quique in ſerpentis cuiusdam veluti cucullo poſteriorem capitis collique partem tegente reperitur (5). Nullus tamen lapidi ſerpentino

M famam

(1) *Memoir. de l'Acad. R. pour l'an.* 1737.

(2) *Martin. Gurish conſider. Phyſico-medico-forenſ. de ſaliva humana. Lipſiae* 1729. *&c. aliique*

(3) *Serpens hominis contacta ſaliva diſperit, a ſeſe mandendo conficit ipſa. Lucret. lib. IV.*

(4) *La Medecine & la Chirurgie des pauvres. à Paris* 1741.

(5) *Le ſerpent au chaperon. Voyag. de Tavernier Tom. II. Kaempher. amoenit. exot.*

famam tantam conciliavit, ac illuſtris Angliae Philoſophus Robertus Boyle, qui occultarum qualitatum, & Orientalium traditionum potentiae maximè infenſus, lapidis illius uſu demorſos plus quam 60. morti ſuſtuliſſe teſtatur (1). Quid autem ſerpentinus, aliique lapides eiuſmodi poſſint ſibi veroſimillimè polliceri, ex ſuperius dictis conſtat, ubi de vi ſuctionis & pſyllorum officio diſſeruimus. Huiuſmodi etiam ſunt quae de terra quadam alba Melitenſi, vulgò dictà Gratia S. Pauli, contra viperas illas decantantur, ex quarum genere una D. Paulum exindè illaeſum percuſſit (2), quaeque de planta Aſſazoe refert miracula Jobus Ludolphus (3), quae funeſta ſerpentum & viperarum venena deſtruant, hominemque eius arboris radices abſorbentem de venenati cuiuslibet animalis ictibus invictum reddat atque triumphantem. Facile quoque antidoton tot ſerpentum diverſorum monſtris alienae relationis autoritate protulit Pariſienſis Academia (4) radicem Yabacani, quâ ſi anguium palato illam offeras pereunt velociſſimè. Quin & conſperſas radice illa manus pedeſve, aut foetidum os evitat anguis, vel in ſtuporem incidit quo facilè ſuccumbat. Quid autem de celeberrima illa vel herbula, vel animalculo, mungos addendum eſt, cui tanta in hac re magni nominis ſcriptores con-

---

(1) *Uſefulneſs of experimental Philoſophy.*

(2) *Valliſnieri Lett. al Rev. D. Ignazio Giorgi &c.*

(3) *In Hiſt. Aethiopica ſeu deſcriptione Regni Habeſſinorum quod vulgò male Presbyteri Joan. vocatur. Francof.* 1681.

(4) *Dans les Isles des ſauvages la racine Yabacani en François Apinel. Hiſt. de l' Ac. R. an.* 1724. *pag.* 19.

concesserunt (1)? Praetereo contusas animalium illorum, quae morbum effecerunt, carnes vulneri adpositas, aut educta chymice ex illorum corpore non obscuri nominis medicamenta, ut ex. g. volatile viperarum sal, quod summis extollunt laudibus Medici toto orbe spectatissimi, quoque Charasius ictericum ex morsu viperae mortis periculo subduxerit.

Quod si quaerat a me quispiam quae in profligandis venefici animalis effectibus potior adscribenda laus sit, depromptis ne a vegetabili, an minerali, aut animalium regno medicamentis, sciat is me nova semper & huc usque ignota desiderantem nonnisi in minerali regno tutiora & prima veneficae luis praesidia reperire. Ferro nimirum opus est quo affecta pars vel incidatur, vel comburatur, vel & amputetur. Quo peracto coetera omnia utilitate non vacant sua. Si quis autem tam exiguam in tot remediis fidem nostram admiratur, sciat is Philosophiae partem principem prudenti dubitatione contineri.

DE VENENO ANIMALIVM ACQVISITO PARS II.

Quae de venenis huc usque protulimus non ad aliam quam ad illam animantium classem referenda sunt, quae mechanica proprii corporis constitutione venenum natura insitum vel ab ortu ipso suscceperunt. Jam verò & eorum classis occurrit, quae innoxiam nacta corporis conditionem, novâ causarum quarumdam opportunitate, funesta inferendae mortis autoritate, nocendique vi animantium nemini concedunt. Primam hanc & necessariam, cum de veneno animalium sermo est, divisionem esse censuimus, tum causae efficientis, tum effectuum novitate & diversitate, tum incostantis neque definitae virûs periodi,

 tum

(1) *Michael. Frideric. Lockneri lib. cui tit. mungos animalculum & radix &c. Aller in Boheraav. Prolegomen. pag. 5.*

tum quod ad hominem ipſum hac una ratione pertinere poſſit, neque ut naturale toxicum impunè primo in alia transferenti corpori adhaereat. Veneni acquiſiti nomine intelligimus vim noxiam in animali ſano, vel interioris, vel exterioris cauſae origine de novo inſurgentem, animali ipſi funeſtam, & in aliis contactu, morſu, halitu &c. immenſa prorſus ſerie, iisdemque conditionibus diffundendam.

Rabies canina Primò igitur quis canem, domeſticum animal, nobiſque vel fidei, vel ſervitii, vel deliciarum nomine ſuaviſſimum, in furorem actum ſine animi terrore non intueatur? Domi tuae (1) tibi comparat inſidias natura vel ab iis quae propriis alere ipſe digitis gaudes: canes agit in rabiem, & qui tui corporis cuſtodes eſſe debuerant animam adimunt. Quanquam non canes duntaxat, ſed omnia fere animantium genera, rarius tamen, eo morbo occupari cognovimus. Nonnè enim ex muſtelae morſu fato ceſſit Locrenſis Ariſtides (2)? Nonnè ſingularia rabidae lupae in Gallico municipio vigent adhuc monumenta (3)? Nonnè à Lutrâ morſa mulier poſt dies decem & octo febri acuta, omnibuſque pleuritidis indiciis perculſa, deindè & hydrophobia, undecimo a morbo die ſublata eſt (4)? Nonne demum homines ipſi ſine ullo animalis morſu funeſtam in ſe ipſis rabiem experti ſunt (5)? Vnde non oſcitanter à Celſo aſſertum eſt omnis ferae morſum habere quoddam virus, praeſertim

---

(1) *Scaliger. exercit.* 86.

(2) *Joh. Linder de venen. exercit. ex Aeliano var. hiſtor. lib.* 14. *cap.* 4.

(3) *Traitè de la rage &c. par Jean Ravelly a Paris* 1696.

(4) *Acad. nat. curioſ. Tom.* 3. *obſerv.* 2.

(5) *V. inferius.*

ſertim ſi irritata ſit (1): quod conſtabit exemplis inferius adducendis. Hinc admirationem facit Ariſtoteles, qui animantia omnia a cane morſa in rabiem ferri docet, homine excepto (2); niſi fortaſſe ſcriptorum vitio id adſcribendum eſt; vel, ut Mercuriali viſum eſt (3), putandum nullos reverâ homines rabidos adhuc innotuiſſe Ariſtotelis aevo, qui vixit saeculis ante Aſclepiadem duobus. Galenum verò cum Ariſtotele conſensiſſe eo ſingularius eſt, qui *brutorum nulli rabiem ſupervenire, cani ſoli accidere* docuerit (4). Vnde in detorquendo Galeni ſenſu, tam luculenter expreſſo, ridiculam ſcriptores plurimi diſputationem inierunt.

Morbi epoca. Quâ primum aetate in hoc orbe terrarum canina rabies ſui timorem incuſſerit, in hiſtoriâ Medica controverſiam facit. Licet enim Plutarchi, aliorumque ſententia, Homero ignota fuerit, tamen ſuſpecta res eſt, ſi eius vocis vis conſideretur, quam adhibet Homerus (5), dum furentem Hectorem deſcribit, & dum (6) λυσσώδης a Neptuno Hector appellatur (7). ſed de hoc ſuum eſto unicuique iudicium. Nam is ego non ſum qui omnia poetae illi coeteroquin ſpectatiſſimo perſpecta aſſertaque fuiſſe contendam. Quod ſi de

---

(1) *Celſ. lib.* v. *cap.* 28.
(2) *Hiſt. animal. lib.* 8. *cap.* 22.
(3) *Mercur. variar. lect.*
(4) *De loc. affect. lib.* 6. *cap.* 5.
(5) *Iliad. lib. IX.*
(6) *Lib. XIII.*
(7) *Ea vox eſt* λύσσα *qua Araeteus, Ariſtoteles, Galen., Dioſcorid., aliique omnes caninam rabiem deſignant. Vide quae pro hac ſententia adducit argumenta clariſs. Loganius Tranſact. Philoſophic. Tom. XXXIX.*

si de quo loquimur morbus ab Homerica illa voce non indicatur, neque indicatur sanè ab ea qua Hydrophobos expressisse (1) quidam censuerunt (2), dum homines quosdam febre, vel phrenitide correptos aquam rarius ingurgitantes βραχυπότας appellat: qua voce non potandae aquae difficultas, sed minor frequentia designatur. Satius ergo est morbos inter antiquiores rabiem collocare, neque Plutarco (3), aut Sbaralaeae (4) consentire qui sub Asclepiade hydrophobiam primò visam docuerunt (5). Ea de re cum quidam Logicorum, ut ipse ait, contenderent, longam sibi ipsi profert disputationem C. Aurelianus; an scilicet novus, eo quo viveret saeculo, morbus esset hydrophobia. Cumque antiquiorem statuat morbi epocam, tamen eius sententiae fautorum argumentis nullo modo se commoveri profitetur.

Morbi historia. Multa sunt, variaque, aliquando & paucissima, quae morbum hunc insequuntur symptomata. Historica & mascula Graecorum medicina, diversa quantum ab ea, quam recentiores aliqui iactant, speculativa & pensili (6), caninam rabiem vivis adeò coloribus expressam patefecit, nihil ut ea in re desiderandum reliquerit. Quam bellè, eleganterque Graecis adhaerens vestigiis C. Aurelianus exhibuit in primo morbi stadio ignotam illam, & medicis duntaxat oculis funestam iactationem, & inquietam mobilitatem, facilem iram; pauci potus desiderium inusitatum, prae-

---

(1) *In Coacis alibique.*

(2) *Lister Coelium Aurelianum sequutus.*

(4) *Symposiac.* 5. 9.

(4) *Ocul. & mentis vigil. pag.* 261.

(5) *Clerc Hist. de la Medecine part. II. liv.* 4. *sect.* 1. *pag.* 461.

(6) *Baglivi de praxi medica lib.* 1.

praecordiorum anxietatem, somnum facile vigilem, mutam tristitiam, torvos protractos inaequales intuitus, spumam ad labra facilem, frequens sputum: in secundo autem sitim, horrorem non bibendae solum, sed videndae, quin & verbis exprimendae, & contrectandae (1) quacumque corporis parte aquae (quod ante perfectam hydrophobiam frequens coeteroquin phaenomenon silentio à pluribus omissum est) corporis tremitum, oculorum, vultus, ruborem, singultum, turbatam respirationem, aliquando, & subsultantem, frequentem paucamque urinam, parvum inaequalem contractum pulsum, interioris corporis calorem urentem, exterioris non rarò vel gelidum, vel naturali fermè parem: quod & in vehementioribus partium quarumdam internarum inflammationibus obvium saepe est. Miserrimum morbi genus, in quo simul aeger siti premitur, sitisque remedium fugit. Minus frequentes effectus vomitum biliosum foetentem, aliquando & cruentum, penis tensionem, alborum corporum, lucemque plurimam reflectentium inspectionem difficilem, hydrophobia adcedente patens iterum dolensque vulnus, cicatrice iam fermè obductum.

Rabidorum clamores (quorum & plures muta melancolia perculsi nihil simile moliuntur) nullo modo, ut asserunt quidam, canum latratibus comparandi sunt, cum apud scriptores hyperbole vocum ea sit, & rabidorum clamores ac deliria a latratu canum

---

(1) *Singularis est quae in Michaele de Hered. Tract. varior. medicin. lib. 1. legitur canis rabidi Historia, quem cum saxis fustibusque vulgus insequeretur, rivuli occurrentis aqua ita deterruit ut converso pede iisdem vulgi saxis fustibusque sese rursus exposuerit.*

num distent quam maxime, ni praeoccupatis auribus excipiantur. Hinc, si morsus desiderium excipias, improprio sensu aiunt nonnulli canis veluti naturam ab eiusdem morsu transfundi. Quod si contigit aliquando, non ex alio certe fonte profluxit, quam ex delirio seu imaginationis vitio, eodem prorsus pacto quo ex mechanica corporis affectione mentis tamen morbus est, ab Oribasio primum Medicis characteribus descripta, Lycanthropia (1), uti superbum Nabuccum exhibet Bartholinus (2) insana melancholia perculsum, cui ungues & pili excreverint.

Lenta eius veneni actio. Singulare est tantae vis & periculi venenum inoffensis humoribus admisceri, quin & latere diu, quin & hunc illius esse veluti proprium characterem. Nam quae lentè agunt venena, multa sunt, sed actioni non tardè manifestae lenta succedit morbi series, non subita non peracuta. Quae omnia confirmat satis occulta diu Venerei virus labes, & apud nos celeberrima aquae Perusinae historia, & (explosa licet) variolosae pestis a materno utero derivatae opinio. An ergò id (unicum prorsus in lentorum venenorum classe) fieri arbitremur, quod non sanguinem primo, sed ab eo secernendos humores, lympham praecipue, venefica saliva inficiat, cumque eâ duntaxat attrahatur, unde ad effectum omnem iterati circuitus plurimique desiderentur? Ex quo deducendum sit primam virus huiusmodi efficaciam in humores exeri, lymphaticos potissimum, diversa a coeteris animantium venenis conditione, quae, ut vidimus, solida subito, nervosque maxime, videntur occupare. An solidiores canis salivam constituentes particulae, longo licet, valideque omnia comprimentis

---

(1) *Freind Hist. medic. &c. pag. 6.*

(2) *Miscellan. medic. de morbis Biblicis cap.* 13. *Ader de morbis Evangelic.*

tis immutantisque circulationis ambitu, nihil tamen in hominis corpore immutatae, sed in salivalibus eiusdem glandulis separandae, in iisdem duntaxat actionem primo, proindeque lentius, exerant suam? An ea est veneficae salivae constitutio, nullum ut in exigua mole momentum sit, visque una insit, qua similes humores coeteros in sui naturam paulatim convertat? Incautus enim, quin & laetus aliquando vivit demorsus, inscius quanta lateat pernicies, quae visceribus labes insideat,. quam denique sibi a lento morbo metuendum sit, qui cum ad hydrophobiam pervenerit peracutus repente fiat. Quidquid vero illud sit cum post dies utplurimum 40. prodat sese venenum huiusmodi, toxicorum determinato ferme tempore agentium non mediocre praestat argumentum (1). Licet autem viventium corporum diversitate statuenda certo non sit veneni cuiuscumque activa periodus, tamen adsunt manifesto venena quaedam, quorum actio si non ad certum, ad quoddam tamen intervallum protrhai extendique possit. Quorum meo quidem judicio princeps est quod ex Philosophicis Angliae Transactionibus Nigritae componunt (2), eius antidoto a sensitiva deprompto, cuius veneni actionem ad menses plures produci fertur, quodque singulare est Nigritas ante obitum in albos homines immutare (3). Distinguendum ergo est inter duo haec

N vene-

(1) *V. Lib. de venen. ad terminum Petri de Abano seu Conciliatoris quem circa annum* 1300. *in Patavino Lyceo primum perhibent Medicinae Professorem*.

(2) *Vol. XLII. ann.* 1742. *num.* 462. *artic.* 2.

(3) *Liberum sit unicuique singularis experimenti judicium. At nonnè viperae toxico ictericus aliquan-*

do

venenorum genera, quorum alterum effectus parit suos fermè subito, sed lenta longioris morbi serie; alterum, quod hydrophobiae convenit, latet diu, quin signa ulla prodat sui, cumque prodit, velocissimo iugulat morbi charactere. Philosophicam certe fidem superat virus sanguini admixtum in eo tamdiu delitescere. Quod poeticis quorumdam medicorum theoriis, materiales animas mire delectantibus, ansam dedit, & quaedam inter ipsas humorum partes latibula, secretosque implicatae fabricae recessus, aliave eduxit gloriosae ignorantiae, vel insanientis sapientiae nomina, veritatis certè non parum offendentia severitatem. At vero observatione ipsa ultimae perfectionis humorum in animalium corpore satis superque edocemur plura in nobis diuturna mechanicae actionis vi generari, renovari plura, plura immutari, plura etiam fortasse corpori admisceri, quae soliditatis suae causa nullam subeant mutationem, utpote quae actioni corporis superiorem habeant reactionem. Vnde ex lenta veneficae salivae operatione deducendum videtur humorem illum virulentum, vel interna in ipsum actione corporis multiplicari, vel repetitas aut peculiares quasdam corporis ipsius actiones desiderare, extremam ut agendi sortiatur efficaciam. Ita vero aliquando virus ipsum extingui posse, ac paene aboleri, nullos ut prodat effectus, vel contra longo etiam temporis spatio praeter spem reviviscere, analogico morborum quorumdam periodicorum exemplo. Quo notiores fiant & a nemine in dubium revocandae incredibiles quaepiam humorum in datam quam-

do cuti color inseritur? nonnè interna plura corporis vitia, peculiares quasdam in cute pariunt coloris alterationes? num verò haec ad Nigritas transferri possunt, quorum color tantas extulit disputationes?

quamdam naturam conversiones, & morbosae causae iam veluti consumptae nova post tempus quodpiam restitutio, minimi proindeque inactivi, vigentis tamen, morbosi corporis multiplicatione. Quae omnia confirmantur exemplorum varietate, quae diversis in locis operis nostri adducuntur, ubi a veneni huius ingressu periodici in demorsis pluribus morbi characterem exponimus.

Postremo adnotandum tam altè humoribus insidere atrocem hanc luem, ut exempla apud nos extent aliqua hominum quos, postquam variolis suscepto iam morsu copiosissimis laboraverint, exindeque incredibiles subierint humorum immutationes, eo iam morbo immunes lethalis invasit tamen hydrophobia, consuetae periodi violentia & lege nihil exindè immutata (1).

Lenta ergo est veneni huiusce actio. Adnotandum tamen de manifesto duntaxat, vehementique morbo id esse intelligendum. Nam si quosdam, paucissimis etiam a morsu diebus, non oscitanter observes, integram sanè in plerisque valetudinem desiderari cognosces. Levissima esto in iis sint salutis incomoda, tamen de gravi corporis sensu conqueruntur, in iram tristitiamve proni: vigiliis potius quam somno faciles. Quae aliaque huiusmodi iam inobservata, iis etiam qui se à futuro morbo putarunt immunes, in gravissima duntaxat morbi periodo memoriae occurrunt.

Origo eiusdem morbi a morsu animalis non rabidi sed ad iram duntaxat excitati.

Ea omnia rabidi morsus effecta sunt; at quid ni & non rabidus ea ipsa canis aliquando perpetraverit? Nihil non reperies pro re tua apud observatores, quos si critico pervolvas oculo, plura offendes incerta, facili iactata fide, ita exposita ut rem non satis

(1) *Cocchi Tratt. de' Bagni di Pisa cap.* 4. *pag.* 319.

is confirment, plura quae & confirment. Canis certè non rabidus, cum plurimis ab inflicto morſu diebus nullius morbi ſigna protulerit, neque demorſas a ſe beſtias labe ulla infecerit, dominum à quo acerbiſſime vapulat mordet, & quadraginta tribus a morſu diebus hydrophobum duos poſt dies vitâ privat recrudeſcente vulnere iam clauſo (1). Galli gallinacei cum alio gallo decertantis vulnus hominem eo ictu laeſum reddit hydrophobum (2). Ira percitus adoleſcens proprium mordet digitum, & hydrophobiâ occupatur (3). Percuſſus ab homine felis, ut ab egregio Medicinae Profeſſore accepimus, hominem ipſum mordet, & paucos poſt menſes hydrophobia perculſum extinguit. Quae autem de hoc negocio ſapientibus inceſſit admiratio, in eo maxime ſita eſt, quod ſcilicet animantia illa ſubiti furoris opportunitate coeteris adeò funeſta, proprio internoque (ni converſo in ſe ipſa morſu) non ſuccubuerint veneno, cum tamen in iis beſtiis omnibus quas morboſa rabies invaſit, ex interno toxico extremum neceſſario ſemperque inſit vitae periculum.

Origo hydrophobiae ſine morſu.

Neque vero putandum eſt ſola & neceſſaria morſus culpa inſurgere in animalibus hydrophobiam. Quamvis enim morbi huiuſce ſignum veluti pathognomicum illa conſtituat, ſciendum tamen aliis eam corporis vitiis aliquando coniungi, proindeque minus accurato morbi charactere ſub eodem nomine reponi rabiem & hydrophobiam, quae morbi ipſius effectus dun-

---

(1) *Acta Acad. nat. curioſ. Tom. VI. obſerv. XCI.*

(2) *Obſervations curieuſes ſur toutes les parties de la Phiſique. a Paris* 1719. *quod occurrit etiam apud C. Aurelianum de hydrophob. cap. IX.*

(3) *Nat. curioſ. dec. II. an. IX. in append. pag.* 249.

duntaxat est & symptoma. Nam esto omnes rabie canina correpti, & hydrophobia (neque hac tamen semper & necessario) corripiantur, non omnes tamen quos aggreditur hydrophobia, rabie quoque correptos fuisse iudicandum est. De quo sane phaenomeno magna tenuit Ridleium suspicio dubitantem an ii quos canis morsum inexpertos adoritur hydrophobia, caninos olim morsus pertulerint, vel a parentibus ea labe infectis tristem susceperint haereditatem (1). Certum est aliquando sine praevia rabie, ab aliis scilicet quam a morsu causis, hydrophobiam exoriri, ut non solum C. Aurelianus (2), Salmut in malignis febribus (3), Petrus Borellus (4), sed & nos ipsi testari possumus, qui bis hydrophobiam vidimus ab acutis morbis exortam. Et primo quidem in nobili adolescente, qui octava febris scarlatinae die cum vehementissima faucium inflammatione, liquida omnia per biduum adeo est aversatus, ut iuscula ipsa & tenues sorbere haustus summa ira respueret. Secundo in juvene, qui occupata morbillosae materiae pustulis gula ab omni potionum genere, ciboque per 30. horas abstinuit, qui tamen ambo & ab hydrophobia, & à primo morbo immunes evaserunt. Quae exemplo etiam confirmat suo puellae cuiusdam historia (5), quae violentam febrim anginamque passa, singulares extulit convulsiones, quarum periodus omnem aegrae bibendi potentiam sufferebat, & in eodem opere perlegenda (6) paroxismis suis atque effectibus singu-

laris

---

(1) *Hum. Ridley Observ. observ.* 25.

(2) *Lib.* 3. *acut.*

(3) *Cent.* 2. *observ.* 52.

(4) *Cent.* 3. *observ.* 38.

(5) *Essais de Medecine d' Edinbourg Tom. I.*

(6) *Artic.* 29.

laris enarratio de juvene acerbissima stomachi inflammatione deindeque hydrophobia laborante, quem Orci faucibus designatum copiosissimae diebus septem sanguinis missiones ad uncias 116 vitae restituerunt. Quin & hydrophobiae sensus quidam, levissimus licet, observatur in illius anginae specie, quam Graeci λυκάγγλω & κυνάγχλω vocant, vel quod familiaris cani lupoque affectio illa censeatur, vel quod ex ingenti musculorum gutturis inflammatione linguam aegri è septo dentium ceu canes exerant. At nullum meo quidem judicio praeclarius sine praevio morsu hydrophobiae testimonium occurrit, quam quod legitur de foemina (1), quam ex contusione capitis (in quo praeter tenuem tuberculum nulla exterior laesio) post biduum invasit hydrophobia, duobus ab hydrophobia diebus sectâ venâ canina fames, trium deindè dierum intervallo mors. Omitto quas de hydrophobis ex maligna febre profert observationes Schenkius, quodque in posthumis operibus mirabile profectò exemplum sua de matre refert Malpighius quae ex epilepticae filiae morsu hydrophobiam passa est.

Quae hac sermonis opportunitate prudens insurgit dubitatio, ea primo est, an scilicet ab hydrophoborum huiusmodi morsu pertimescendum sit? minime vero, cum nulla sit in iis rabies, vitium salivae nullum, nullus mordendi appetitus: demum hydrophobia excepta, atque illa quidem dissimili, diversa omnia. Secundo duplicem, ut omnis confusioni tollatur aditus, statuendam esse hydrophobiam: quarum prima simplex sit, altera contagiosa, vel in rabie duntaxat observanda cuius characteres uni solique com-

(1) *Acad. Nat. curios. observ.* 205. *Tom. II.*

competant rabiei, cum nullo in morbo aquae contactum, nomen, ideam ipsam aeger aversetur.

Vti verò sine praevio animalis ullius morsu ab aliis exoriri potest causis quaedam, diversa licet, hydrophobia, ita & rabies aliquando nullam parit hydrophobiam. Quod praeter coetera, omnium sanè praeclarissima, confirmat historia, quam Hildanus exhibuit ex Roscii epistola (1) de inaequaliter periodico in nobili foemina ex rabie morbo, nullas unquam hydrophobiae notas praeferente. Haec in demorsa parte Chirurgicas iamdiu experta incisiones nulla per annos septem atrocis morbi novit indicia. Exinde vero infecti olim brachii convulsivos sensit dolores, delirium, melancholiam, insomnia, sitim, febrem, alimenti odium: paucos post dies convaluit, septemque iterum post annos nil simile metuentem idem morbus invasit, iterumque post annos sex, iterum insequenti anno, bis anno altero, deinde ter, quinquies deinde, qui vulgatae observationis annus est desiderandum relinquens historiae finem.

Vti & rabiei sine hydrophobia.

Quamvis autem ex rabie phantasiam necessario ita offendi quidam putaverint, ut in medico-forensium quaestionum classe illa sit, an scilicet nefarii cuiuspiam sceleris reus, post susceptum a rabido animali morsum, forensi iudicio subiciendus sit (2), non tamen semper ad imaginationis laesae vitium referri potest rabies, neque ad phrenitidis aut maniae delirium (3), cum demorsi plures, furore licet impulsi, impetus tamen suos represserint, (quod maniacis nullo pacto convenire novimus) cum de violento morsus

Non semper delirio coniungi rabiem.

---

(1) *Hildan. cent.* 1. *post observ.* 86.

(2) *Consideratio Physico-Medico-forensis de saliva humana, aut. D. Martino Gurish &c. Lipsiae* 1729.

(3) Wolf. Wedel. *Disput. de Hydroph. cap.* 3.

ſus impulſu adſtantes non raro monuerint, cum denique optimae perfectaeque rationis indiciis omnibus halitus ultimos expiraverint (1): unde nonniſi quidam in eo morbo veluti pathognomicus potius furor, atque agitatio deprehenditur, quae a delirio diſtant maximopere. Neque vero & delirium aliquando ineſſe inficiandum eſt, ut plurimum vel melancoliae, vel phrenitidi, maniae rarò comparandum; adeſt quippe in hydrophobis acuta febris, neque tamen maniacorum vis illa ſingularis, niſi quam phrenitis facit brevi duraturam. Coeterum frequenter adeo hydrophobiam mentis potius quam corporis affectionem Medici putaverunt, ut animae ne an corporis paſſio illa ſit, diſputandum ſibi proponat C. Aurelianus: qui ſane, uti de reliquis omnibus, ita de hac re diſſerit ſapienter, a corporis neceſſitate ſenſuque materialium rerum timores & deſideria deducens, proindèque corporis affectionibus inſerens hydrophobiam (2).

Spaſmi cynici peculiaris hiſtoria. Quae in Philoſophicis Tranſactionibus, Freindio autore, ſpaſmi cynici occurrit hiſtoria, immani huic quem deſcribimus morbo ſimile quidpiam, diverſa licet origine, repraeſentat, in qua etiam nec morſus deſiderium reperias, nec hydrophobiam. Neque enim clamores ibi duntaxat canum latratui ſimiles exhibentur, ſed & caninae oris diſtorſiones. Quid quod adcedentem morbum praevius ſtomachi tumor dolorque indicabat, qui ad ſuperiora tendens celerrimè, gulae oriſque muſculos occuparet. Vnde primarum viarum & diaphragmatis vitium quoddam iis videtur adfuiſſe. Quod in hydrophobis frequens eſt, quorum cadavera id exhibent non rarò, poſtquam in extrema morbi

---

(1) *Codronch. de rabie pag.* 100. *Stalpart. obſerv. cent.* 1. *obſerv.* 100.

(2) *Morb. acut. lib.* 3. *de hydrophob. cap. XIII.*

morbi periodo ſtomachi dolorem tumoremque accuſaverint, & inſurgentes exindè ad gulam convulſiones, & ab iis oris diſtorſionem, clamores, horridaque ſuſpiria.

Rabiem communicari poſſe contactu.

Proſtant apud ſcriptores exempla, quae ſuſpicandī anſam exhibent, canis ſalivam ſine praevio morſu contactu ipſo aliquando nocuiſſe. Nam ex famulis duobus, qui in rabidi catelli ore digitos frequenter immiſerant, alter quidem, nunquam tamen hydrophobus, a graviſſimo morbo per ſudorem immunis evaſit, alter hydrophobus peracutè delirans paucos poſt dies interiit (1). In ipſa etiam Regiae Societatis hiſtoria de duobus infantibus ſermo eſt, qui anno 1679. in Hibernia, contrectato lotoque canis, qui rabidus dicebatur, capite, elapſo fermè anno ventris dolore, deliquiis, diarrhaea, ſpumoſae ſalivae affluxu ad fauces, & poſt tres ab eo morbo menſes aquae horrore correpti ſunt cum phrenitide. Quo morbo ſaepe evaneſcente, ſaepe reviviſcente, priſtinae tandem ſaluti redditi ſunt. Omnium vero notiſſimum ſuppeditavit argumentum C. Aurelianus, ubi de ſartrice illa loquitur, quae reſtaurandae chlamidi rabidi animalis morſu diſciſſae incumbens, ſuturis filoque linguae frequenter admotis, rabida facta eſt (2). Nec diſſimilis apud Hildanum occurrit hiſtoria alibique (3) de pellione hydrophobo ex contrectata canis rabidi pelle. Cuiuſmodi morbum etſi obſervationis autor Chriſtianus Adolphus aegre adducatur ut contrectatae pelli tribuat, exemplis tamen aliis dubitationem excuſſerit ſuam. Quae omnia de ipſa canis ſpuma, re-

O centi

(1) *A remarkable hydrophobia by M. de la Pryme. Philoſoph. Tranſact. num.* 277. *pag.* 1073.

(2) *Acut morb. lib.* 3. *de hydroph. cap. IX.*

(3) *In Act. Acad. nat. curioſ. Tom. II. obſerv.* 135.

centi maximè, pavidos nos esse docent quamcumque corporis partem, labra praesertim, conspergente: unde & osculo infici homo possit. Galenus certè, quem alibi jure meritoque commendavimus, quod omnium cautissimus de ipso veneni animalium contactu dubitaverit, de canis quoque saliva id animadvertit (1); cuius doctrinam exemplis quibusdam confirmat Matthiolus (2).

Aliquando & cibo. Neque desunt, rarae licet, historiae hominum in rabiem actorum, quod animalis ea lue infecti carnes in cibum assumpserint (3). Quin & de cane sermo est, qui delibato hominis hydrophobi sanguine, lethalem in se ipso expertus est hydrophobiam (4). Rusticum quoque, coniugemque suam, in rabiem incidisse refert Timaeus, qui vaccae à rabido cane morsae lac absorbuerint. Sed haec vel rara sunt, vel de causis aliis inobservatis dubitationem ingerunt, cum praecipue eo usque procedat Aretaeus, ut homines in rabiem deferri posse censeat a cane qui in faciem, dum spiritus adducitur, tantummodo inspiraverit (5). Quod & à C. Aureliano affirmatum (6).

In sa-

---

(1) *De loc. infect. lib. 6.*

(2) *In Dioscorid. lib. VI. cap. 36. Job. a Meekren Observ. Med. Chirurg. Musitan. Chirurg. capite 3. Spindler. observ. 99.*

(3) *V. Jos. ex Aromatariis lib. de rab. contag. part. 2. pag. 23.*

(4) *Lemery in Hist. Ac. R. scient. anni 1707.*

(5) ἀτάρ καί ἀπὸ γλώσσης κυνός εἰσπνεύσαντος μοῦνον ἐς τὴν ἀναπνοὴν ἔτι μὲν ἐνδακόντος λυσσᾷ ὁ ἄνθροπος. *Aret. morb. acut. lib. 1. cap. VII. de angina edit. Lugd. Batav. 1735.*

(6) *Acut. morb. lib. 3. cap. IX.*

In saliva maxime tota reponitur venefici seminis pestilentia. Quod ita percipiendum non est, ut humores rabidorum coeteri a periculo & contagii suspicione possint absolvi. Nam apud Hunaultium (1) nobilis adolescens levissime in manu ictus, ferro quo rabidus canis lethale vulnus acceperat, rabidus & ipse interiit; & in Academia Parisiensi (2) prostat canis in rabiem acti historia, qui prodeuntem ex hydrophobi vena sanguinem deglutiverit, & apud Londinensem Societatem Cheirurgi duo qui hydrophobi cadaver secuerant, levemque sibi digiti ictum fecerant, alter ex tenuissimo vulnere digiti putrefactionem, alter in manu violentam tensionem spasmodicam cum erisipelate contraxit. Quid quod non salivae modo, sed latici seroso universo labem illam admisceri, egregiis tum rationibus tum observationibus confirmare contendit Joh. Melchior Verdries (3).

Non a saliva modo, sed & a coeteris rabidorum humoribus, infusis maximè cavendum.

Hydrophoborum decem & trium sectionibus adfuimus, quas animus erat evulgare, ni exigua rerum perspectarum diversitate compulsi, ea omnia in unam veluti molem congerere satis esse duxerimus. Anatomica peremptorum eo morbo cadaverum observatio varia quidem exhibuit inspicienda: duo tamen frequentiora; primò plurimam in primis viis inflammationem, lacerationem, gangraenam: secundo singularem solidarum partium, membranarum praecipue, ferme omnium ariditatem, tensionem: faciles huc illuc membranis adhaesiones viscerum: frequentissima peripneumoniae indicia; aliquando phrenitidis duntaxat, inflam-

Observanda in dissectis cadaveribus.

(1) *Entretiens sur la rage & ses remedes par M. Hunault.*

(2) *Anni* 1707.

(3) *De equilibrio ment. & corp. Comment. cum disquisit. de veneno canis*, *Francof.* 1726.

inflammatis meningibus, cerebroque, vel obscuriore cerebri cortice, medullâque sanguineis punctis conspersâ; aliquando paraphrenitidis, inflammato turgidoque vasis suis diaphragmate. Quae omnia praevii morbi historicam diversitatem faciunt. Stomachi cavitatem foetida nigraque bile sordidam, aliquando & sanguineis veluti punctis huc illuc obductam: hepar non raro tensum, turgidum, subobscurum: fellis vesiculam aliquando ferme inanem, aliquando atrae bilis glutine distentam: ex intestinis, si iis morbus insederit, ileon intensius inflammatum: multa utplurimum pharyngis inflammatio, praecipue linguam versus, tumentibus papillis nerveis, saepe & nulla; minor laryngis rariorque. Vesicam ipsam, glandemque, & cavernosa penis corpora ter vidimus inflammata: quorum plerisque furente morbo facilis adfuit penis erectio. Pinguedinem utplurimum fere nullam; quin & omentum veluti consumptum. Sanguinem non rarò solito liquidiorem, neque facile in vitreo vase concrescentem: venas sanguine refertas, inanes arterias. Quod in cadaveribus hisce constanter observatum admirationem fecit non mediocrem, gravissima immortalis Boheraavii autoritate (1), & Regiae scientiarum Academiae, quorum testimonio in hydrophobis arteriae sanguine refertae, inanes venae deprehensae sunt (2).

Idea transfusionis morborum singularis in rabie.

Quas rabidi saliva in homine excitat canis, ut ita dixerim, naturam redolentes ideae, admirabiles confirmant humorum morborumque transfusionis effectus. Quae transfundendi morbi autoritas, exiguis licet finibus contineri videatur, neque hominum aut animalium illorum indolem communicare, tamen in rabie

(1) *Aphorism. de cognosc. & curand. morb. n.* 1140.
(2) *Hist. de l'A. R. an.* 1699.

bie fortasse unicâ singularis est atque adnotanda. Esto igitur ad fabulas amandandae sint ex humorum transfusionis doctrina depromptae historiae illae, quae ferunt mores eosdem hominem induisse, qui in animali vigebant, sanguinem traducente suum (1), proindeque a noxio Physicos experimento revocari monent; at in saliva canis unica ea vis inest, ut prima quaedam animalis illius indoles in hominem transferatur, cum ignota prorsus homini mordendi libido in illo exoriatur. Quod sane, pluribus licet nullam fecerit admirationem, mihi tamen fecit semper, facietque quammaximam]. Difficillimae autem plenum opus aleae reor singulari illi phaenomeno verosimilem causam accomodare. Nam qui ad delirium confugiunt, historiâ morbi refelluntur: qui mechanicum irritationis cuiuspiam effectum hunc esse judicant, quo per morsum ad irritantis liquidi expulsionem homo provocetur, non animadverterunt ii tot aliis expulsionem illam, atque innoxiis modis, promptioribusque obtineri posse. Quis autem spectatissimae autoritatis viro Friderico Hoffmanno consentiat philtrorum exemplo rem totam explanare contendenti (2)? Cumque de salivae viribus sermo sit, fortasse ex Svetonio id hausit Hoffmannus, referente Vitellium ad Amasiae gratiam sibi comparandam fauces salivâ melle admixtâ emollire consuevisse (3). Qualis autem, & quanta fuerit, sitque apud nonnullos, fides & fama philtrorum libenti animo praetermittimus. Nam praeterquam quod portentis hisce emunctae naris Philosopho nemo uspiam impo-

---

(1) *Amoenit. Physic. &c. David Vander. Beke, Hamburgi* 1703.

(2) *Medicin. systematic. part.* 2. *de venen. eorumque nat. virib. &c.*

(3) *In Vita Vitellii lib.* 7. *cap.* 2.

imponet, qui (Olimpiam ſecutus Philippi Macedonis uxorem, quae puellas perdito quorumdam amore circumfuſas in ſe ipſis habere philtra ſuaderet) nulla eſſe cenſeat philtra, quam quae humorum ſalacitatem aut libidinem excitant medicamenta aphrodiſiaca, quae tamen eiuſmodi non ſint autoritatis, ut actionis ſuae liberam & pathematum dominam voluntatem ad determinatum quoddam obiectum tendere impellique jubeant, ſed ità agant, ut ex eorum actione non ea maxime quae nobis nota & deliciae noſtrae ſunt, ſed & ignota nec determinata nobis obiecta noſtris inſperato jungantur amoribus. Neque novum eſt per medicamenta quaedam agi poſſe mentem in deliria, quotieſcumque cerebro non naturales ſubeunte impreſſiones externis obiectis internae ideae non reſpondeant. At quae ſupra adducta ſunt de ſimplicis rabiei & delirii diverſitate ſatis ſuperque ſunt, ut ea diruant argumenta. Multis ergo in ea re peccat nominibus, egregius coeteroquin, & clariſſimus Scriptor Hoffmannus. Primo enim rem vel ab hiſtorica veritate prorſus alienam veritati confirmandae cogit inſervire. Secundo, obſcurum phaenomenon obſcurioribus explicat cognitionibus, Facilius quippe intelligi percipive poſſet quî ab infecta ſaliva rabies, quam ab exigua naturalis ſalivae menſtruive guttula amor inſurgat. Quo nam igitur pacto fieri dixerim, ut infuſa per morſum exigua ſalivae portio, eadem omnino in homine non morbi duntaxat effecta traducat, verum etiam cani ſupra animantia omnia inſitam magis facilemque mordendi libidinem? Annè ergo ex nota morborum inſitione ad rem noſtram fortaſſe quidpiam adduci poſſet? Inſitionis ſcilicet obſervatione deducitur, ea quae morbos quosdam transferunt corpuſcula, vel ſubiti in ſanguinem ingreſſus vi, (de qua infuſoriam conſule medicinam) vel ſolidioris fortaſſe texturae causâ, vel multiplicantis naturae vitio,

non

non ità facile a vi vitae immutari. Atqui ne aliquid ad rem nostram constet evidentius, nefaria obstant experimenta a transfusis in homine animalium morbis repetenda. Quae certe ex aegro homine in sanum traducitur morbi lues, in morbo ipso desiit, neque ullam vigentium in aegro homine morum similitudinem communicavit; (sit austerae veritati fides) eoque minus id ex cibi similitudine factum est, ni victas facilè demus elegantium opinionum novitati manus (1). Liceat quippe tot iam superadditis obrui ornamentis, & mole conlabi sua lepidum adeo a transfuso sanguine novae veluti metempsychoseos luxum, qui ab Etrusco Scriptore Francisco Follio facile primo (2) evulgatus, aliarum deinde gentium linguas librosque complevit. Neque verò hisce omnibus opponi potest ab infuso per morsum, aliterve, coeterorum animantium veneno nil simile exoriri, cum nullum insit animantibus iis morbi genus, neque morbum animalia illa transferant, sed faciant, & qui morbum pariunt tran-

---

(1) *V. Essai sur la comunication des maladies & des passions &c.*

(2) *Libavius ignoto adhuc sanguinis circuitu veluti per risum loquitur de transfusione lib. cui tit. Defensio syntagmatis arcanorum chemicorum. Francofurti* 1615. *Parisiis exposita primò est transfusio anno* 1658. *Londini anno* 1666. *At Follius libro cui tit. Stadera Medica &c. pag.* 35. *asserit se eam primò deduxisse anno* 1654. *ex cognitione circulationis, & insitionis plantarum, ignoto (de eo quippè non loquitur) Libavii opere, & Ferdinando II. M. Etruriae Duci comunicasse. Tamen de Libavio & Follio mirum quam altum sit ea in re apud omnes silentium. V. Physiolog. Medic. Joh. Gothofredi Bergeri.* Wittembergae 1709.

transsfusionis effectus, a morbosorum duntaxat humorum transfusione deriventur.

De cane adnotanda.

Tota hic atrocissimi morbi intuitu obscurantur canum elogia, quos, ut de festivo utilique servitio sileam, vapore suo in podagra commendarunt Abrahamus Kaau (1), Paulinus (2) ubi, ex Hannemanno, canis singulari titulo podagrae magnes appellatur, Borellus (3), Camerarius (4), in arthritide Levinus Lemnius (5), in ileo Sydhenamius (6), ne de Medico cibi usu apud veteres loquar, cum Graecis olim fuisse in deliciis constet ex Hippocrate (7) ubi ait caninas carnes calefacere, siccare, robur adducere, catulinas humectare. Quae sint rabidi canis indicia egregie docet Galenus (8), & Boheraavius (9), qui mutos licet, ut fere semper sunt, canes illos exhibeat, neque tamen & latrantes excludat necesse est. Saepissime vero facile nimis, proindeque falso fertur de rabido cane sententia. Infectum canem ab eo qui bene se habuerit dignoscendi lepida methodus est apud Avicennam (10) Paullumque (11) per nucem tritam, aut panis buccellam aegri animalis vulneri adpositam, canique sano oblatam, si rabies adfuerit respuenti, secus devo-

(1) *Perspiratio dicta Hippocrati &c. anatomice inlustrata &c. Lugd. Batav.* 1738.

(2) *Cynographiae Sect. III.*

(3) *Observ. physico-medic. cent.* 3. *observ.* 28.

(4) *Sylloge memorab. med. cent.* 16.

(5) *De occult. nat. miracul. lib.* 2. *cap.* 13.

(6) *Febris continua anni* 1661. 62. 3. 4.

(7) *Lib. de morbo sacro & lib. de dieta.*

(8) *De theriac. ad Pison.*

(9) *De rabie canina.*

(10) *Fen.* 6. 3.

(11) *Lib.* 5. *cap.* 3.

devoranti. Qua de re doctrinaque nulla occurrit memoria apud insignem Cheirurgum Petitum, ubi experimentum adducit quo rabidi canes vel mortui dignoscantur (1), quam scilicet respuat clamore canis coctam carnem gulae, gingivis, dentibus mortui canis affricatam. At vero de cane adeo benemeritum audiamus Demetrium (2). Canem, inquit praeclarus autor, rabie percitum ita cognosces. „ *In inferiori* „ *parte, nodis qua lingua tenacibus haeret, accrescit* „ *lues vermiformis nervo candido non absimilis: pri-* „ *usquam augeatur, totumque occupet guttur canis,* „ *rescindito & curabis solâ aptâ dietâ* „. Exinde ergo vulgaris effluxit opinio de nervo illo rabiei sedem constituente, cuius morbi nec veram originem, nec veram exhibet curationem Demetrius: eius tamen opinioni subscribit, praeter alios, Hieronimus Fracastorius (3). Quin impervium rabiei canem iactat

(1) *Hist. de l' Ac. R. pour. l' an.* 1723. *pag.* 29.

(2) *Demetrii Constantinopolitani* κυνόσοφιον *seu* περὶ κύνων ἐπιμελείας. ἐν τῷ κάτω μέρει τῆς γλώσσης αὐτῦ δεσμοῖς τισὶ κατέχεται· γίνεται δὲ εἶδος εἰς ἐκτύπωμα σκώληκος ὅμοιον νεύρῳ λευκῷ *&c.*

(3) *In poem. Alcon ubi & remedia rabidis canibus indicantur.*

Nam qua parte imo coniungi lingua palato
Cernitur, & fauces nativo concolor auro
Occupat, in rabiemque feros agit usque molossos
Vulnificus vermis, suffunditque ora veneno,
Quem si quis potuit ferro resecare, potentem
Is tanti abstulerit causam stimulumque furoris &c.

Columella (1) extrema caudae parte, 40. ab ortu diebus imminutum.

Mirum profecto est a veneno illo tantam canibus insurgere mordendi libidinem, ut in obvios quoscumque saltu ipso saeviant, & altiores corporis partes, pectus, brachia, os ipsum adoriantur impavidi: quin si morsu aliquem relinquant insalutatum, taciti regrediantur, mordeantque, ac si vel uni pepercisse poenituerit. Omittenda ergo non est gravis admodum disputatio, cur scilicet canes, animantibus coeteris frequentius, funesta rabies invadat. Canem rabiei veluti σύμβολον perpetuo fuisse & veterum & recentiorum eruditione compertum est. Ignota non est latino adagio canina eloquentia, ad solam scilicet maledicentiam accomodata (2). Hecuba in canem versa fingitur (3), quod proceribus perpetuis oblatraret conviciis. Animal nullum vel parando vel faciendo morsui promptius. Levis somni, ad inquieta somnia frequens facileque: plurimâ salacitate pollens. Voraciora illo pauca, qui canino appetitui famique nomen dederit. Voracitate cibos absorbente pessimos, putridos, foetidos, durissimos: inediam tamen, sitimque crebra necessitate patiens diu: saltus amicum, motusque velocioris, quietis rarò: vocis strepitu promptum: nulla ut plurimum pinguedo, macies summa: musculosa corporis textura: exquisita nervorum sensatio: canales ampli, validi, cruore distenti plurimo, lympha paucissima: pulsus velox, saepe inaequalis: hirsuta cutis, satisque densa, proindeque tenuis perspiratio: exinde fumosae fauces, aridaque lingua frigidum aerem desiderans: canini cadaveris citus

(1) *Lib. VII. cap.* 12.
(2) *Sallust. Quintilian. Ovid. aliique.*
(3) *Apud Plaut. Menaechm. Act.* 5. *Scen.* 1.

citus penetranſque foetor : reviviſcentes , facileque mobiles, anatomico experimento , animalis extincti partes plurimae, proindeque ſupra omnem fidem elaſticae. Qui haec omnia in cane diligenti examine perpenderit, eorum veluti conſectaria deducet humorum indolem acrem, volatilem, alkalinam. Exinde ergo veroſimiliores cauſae morbi in canibus frequentioris repetendae ſunt, & cur animalia omnia caninae machinae quidpiam ſimile praeſeferentia, feles, lupi, vulpes, facilius quam coetera in rabiem prona ſint.

Praeſtat itaque, expoſitâ iam universâ morbi hiſtoriâ, diverſas quae morbum illum ſuſcitare dicuntur cauſas in medium adducere. Et primo quidem occurrit facilis ille medicis tot morborum autor calor, cuius tamen quam vel falſa ſit, vel exigua, in rabie ſuſcitanda vis & facultas, docet obſervatio canum non aeſtate ſolum vel coelo fervido rabidorum, ſed etiam hyeme, terriſque coelo frigidiore gaudentibus. Quò duntaxat argumento timoribus excutiantur ſuis facetae illae mentes, quas innocens in altiori coelo Canicula futili terrore complevit : neque in amici ſideris odium, ſed in aeſtivorum morborum vel gratiam, vel ſi fieri poſſit fugam, intacta nobis ſit veterum Romanorum conſuetudo canem rufum adcedente Syrio immolantium, ut excitandas ejusdem influxu corporum labes, placatis parvo pretio Diis, averterent. Licet autem Veteribus, & divino praeſertim Hippocrati, parcendum putemus, qui cum Hipparco fuerit antiquior, ſtellarum fixarum motum ignoraverat, jure tamen meritoque rapiunt nos in admirationem ſui recentiores quidam, quibus ignotum non eſſe cenſendum eſt, tardius cum ſole caniculam exoriri ad integrum ferè menſem, futurumque ut vel frigidiore inſurgat Januario, dum caniculae fervidiores efficienti ſolares radios morbum illum adſcribant. Hac tamen Aſtronomicae querela doctrinae,

Quae ſuſcitare rabiem cauſae cenſeantur.

Calor.

Canicula.

nefarii ſceleris ream & noſtris hiſce temporibus non-nulli inſontem coeteroquin caniculam accuſarunt (1). Tantas in hoc orbe terrarum pepererunt novitates rerum nomina, relationeſque cum nominibus rebuſque ipſis adeſſe creditae. At ſi illius in eo ſidere nominis perſcrutemur originem, conſtabit facile ab Aegiptiis uſque Aſtronomis non alia de cauſa ſtellam hanc Aſtro-canem, monitorem, latrantem appellatam, quam quia proximam Nili diffuſionem praediceret (2). Quid quod & quantae ſunt apud Veteres de canicularium dierum numero diſſenſiones (3)?

Vermes interni.

Sed abſoluto iam a morbi culpa ſidere, viventes ſubſtantiae in ſcenam adducuntur, interni vermes, quorum morſu, furiis, & irritatione in rabiem canes deferantur. Cumque in ſalivali fluido labes prima ſit, opportuni profecto occurrunt vermes, quibus tracheales, & oeſophagi glandulas non raro in canibus turgere deprehenderunt clariſſimi Viri Redius, Heiſterus, Morgagnius, qui nullam tamen exinde morbi huiuſce deduxerunt originem. Adeo ne ergo de humano genere male meritos fuiſſe vermes aſſerendum eſt, ut non ſolum morborum plurium in inteſtinis vigentium, chylique helluonum gula conſumpti, febriumque prorſus ingentium, quin & in adductae rabiei crimen advocentur? Ita quippe ſe res habet, & in eo totae ſunt illuſtrium quorumdam Medicorum theoriae, quibus alii ſubſcribant.

Venus.

Sed & dulcem, & amore plenam in animantibus veneream vim in amaram odioque neceſſario horridam,

---

(1) *Traitè de la Canicule ou l'on explique les effets qu'elle produit, les maladies qu'elle cause &c. à Paris* 1688.

(2) *Storia del Cielo Tom. I. pag.* 52. *& alibi.*

(3) *Kepler. lib.* 3. *epit. Aſtron. Copernic. pag.* 395.

ridam, in rabiem ſcilicet converti poſſe, plurimorum ſententia eſt. Quis infenſas adeo mutationes ab amica Venere metuendas putet, quotieſcumque ſtimulis inquieta laceſſat acrioribus? Id vero ſapienti ab obſervatione profluxit oſtendente canes venereo oeſtro diu percitos, neque irritantis liquidi expellendi opportunitatem nactos altiſſimas triſtitiae notas exerere, aliaque plura, quae de imminente rabie intuentes, vel admoneant, vel admonere ſupponantur; maximamque eſſe prae coeteris animantibus canis ſalacitatem qua *κύων* a Graecis appellatus eſt (1), coitumque ſaepiſſime, quod in animalibus plurimis non obſervatur, opportunum appetere, eiuſque tantam eſſe vim ut manifeſta tum in mare, tum in foemina non infrequenter exhibeantur indicia, & evidens aſſiduaque ſuccedat ipſis in externis partibus immutatio. Quid quod ex eodem ſaepe principio profluentis uterini furoris, & amatoriae, non infrequentis amentiae (2) in homine obſervatio, ſententiae illi non imbecille praeſtat argumentum: unde non adeo, ut quibusdam viſum eſt, explodenda ſit opinio huiuſmodi. Quod enim ſpectat ad incrementum rabiei per libidinem, non id ſolum aucta per violentiores motus caloremque veneni cuiuſcumque vis confirmat, ſed horridum praecipue Scoti Juvenis exemplum, qui ipſa connubii ſui, atque adeò variae hilaritatis, die demorſus, lacerato prima nocte infelicis ſponſae ventre eiuſque inteſtinis manu detentis cruentato in thalamo furens deprehenſus eſt: tam ſubita veneni coeteroquin lentiſſimi actione per Venerem vinumque accelerata (3). Poſtre-

(1) *ἀπὸ τȣ κύειν diligere & proprie Veneree congredi.*

(2) *Gregor. Horſtii Diſſert. de nat. amor., cura furoris amat., philtris & pulſu amantium.*

(3) *Mead. lib. ſup. cit.*

Postremò singulares pathematum effectus nulli cum liceat inficiari, at eorumdem titulo Venereae affectiones adcedunt, ni Stoicis adiungamur, qui cum solos amare se iactarent spiritus, eos tamen amabant semper qui bene habitabant. Quae omnia satis sint de illorum sententia qui rabiei culpam Venereae salacitati tribuerunt, quanta cum verosimilitudine judicent alii.

Pathemata, ira praesertim. Automatica simpliciter conditione operari videtur in brutis Venus: at vero & quae diversa in ipsis origine suscitantur affectiones quaedam in rabiei causam adducuntur. Licet autem is ego non sim qui canum dialogos cum Eudoxo Pythagorico, aut varia eorumdem colloquia cum Tiresia, Melampo Apollonio, vel denique animantium linguae lexicon evulgare uspiam cogitaverim, tamen & multum illis inesse sensum reor, & veris animi pathematibus affici posse. In ea nos opinione confirmat non actionum modo, quae a brutis exeruntur historia, sed anatomica quoque illorum machinae contemplatio, in qua eadem ipsa organa reperiantur, quae pathematum facultati sensuique in homine designantur. Cui ergo diverso usui non diversa in brutis ac in hominibus instrumenta deserviant? Cumque nulla sit ad rem nostram de brutorum anima disputatio, paterni certè materniqne amoris animalium quorumdam in foetus argumenta prostant certissima, proindeque & vehementissimi furoris in eos qui illorum partus offenderint (1). Nostri officii non est in lon-

(1) *Foetus dixi, nam admirabile est quod postquam in perfectum animal adoleverint amoris illius vestigium superfit nullum, cum revera nulla sit amicitiae necessitas in eo qui neque mutua praestare potest officia, neque certos socios, certamve habere sedem: quae animantium conditio est.*

longiori Physicae quaestionis examine diutius immorari, quam ideo summis ut aiunt labris delibavimus, ut eam refellentes, quam in praesenti exponimus, de rabiei causa sententiam, nulla illam, quod a refellentibus quibusdam factum est, suppositione laborare ostenderemus, cum manifesta per nos in animantibus plurimis pathematum vis esse affirmetur. Quod itaque demonstrandum superest, illud est, ab ea ne pathematum in corpus actione labes illa derivari possit. Et sane magni momenti est quae pro ea re adduci potest superius exposita adolescentis historia, cui in hostem ulciscendi suum nulla cum facultas adfuerit, furente proprios in digitos morsu, rabies oborta est & hydrophobia. Cui historiae plurimum addunt argumenti validioris incrementum observationes reliquae sub eodem capite conspiciendae, ubi huiusce morbi origo indicatur a morsu animalis non vere rabidi, sed ad iram excitati. Hisce omnibus adcedunt barbararum gentium monumenta, quae suspensis in aere percussisque acerbissimè animantibus quibusdam, affluente ex labris latice, potentissimum educant veneni genus, quo properantem in iaculo mortem accelerent. De quo suum esto unicuique iudicium. Verum enimvero, vel observationum pro ea re adducendarum inopiâ compulsi, vel diversitate effectuum quos in coeteris animantibus efficit furor, vel humanorum pathematum inspectione, fateamur necesse est nullas in eo morbo excitando manifestas esse irati animi vires, cum ea ipsa quae à furore profluxerit mania, morbum à rabie diversum constituat, coeterasque animi affectiones vel tristis melancholia consequatur, aut varia & ridens amentia, nullumque sit ut superius innuimus, neque certo, neque semper in rabie delirium. Quod etsi satis superque sit ut affirmetur rabiei causam ab ira repetendam minime esse, neque tamen satis superque est ut negari tuto possit

rabiem

rabiem aliquando ab ira duntaxat exortam fuisse: cum, praeter adducta nuper exempla, idipsum per ea confirmetur quae supra exposuimus de aucto per iram animalium toxico. Quin & frequenti constat observatione deliquia, vomitus, hypercatharses irae vi excitatas fuisse, & malignae bilis vitio, quae naturali in statu blanda & saponacea est, maximas in animalibus assurgere tempestates. Nimius quippè essem si ea hoc loci congererem argumenta, quae profert in bilem Fridericus Hoffmannus (i).

Rabiem esse febris inflammatoriae epidemicae affectum.

Quamvis itaque hydrophobiam aliquando facere potuerit, aut fervida tempestas, aut ira, aut Venus; tamen incerta haec sunt, & ad alia confugiendum est, integram ut luis huiusce ideam attingamus. Qui ergo morbus sit rabies, quae illius communiores quantaeque origines, quo morbi titulo definienda, explanare aggrediemur, statuentes nil aliud eam esse quam peculiari cuidam febri inflammatoriae, & quidem epidemicae constitutionis, delirio saepe liberae, saepe sociae, coniunctum symptoma. Eiusmodi characterem exhibent quodammodo acutae illae febres, quibus furiosum inest delirium, & insanus obvios offendendi pruritus. Nimirum malignae febris frequens symptoma furor est, qui in ea per delirium, in rabie vero & sine delirio fit. Quod si cuipiam singulare videatur ingens adeo venenum in corpore efformari posse febris culpâ, is in malignas febres mentem detorqueat suam, communemque illis in humoribus excitatam veneni vim revocet in memoriam; atqui veneni eiusdem, aliis contactu halituve communicandi vis illa, nil aliud est quam febris effectus. Quid quod exemplis inferius adducendis constabit luculentissimè plures esse perficiendi in corpore toxici cuiuspiam infau-

(i) *De bile medicina corporis & veneno.*

infauſtas opportunitates. Id autem inflammatoriis febribus peculiare eſt ut humores reddant acerrimos, volatiles, alkalinos, cuiuſmodi naturae ſunt & venena animalium. Qui quidem humores eo fiunt acriores, quo diſſipato magis fluido vehiculo minus diluuntur. Quod extremum in rabie opus eſt cum maximae, univerſae inflammationi, fluidique vehiculi diſſipationi veluti cumulus adcedat hydrophobia fluidi recentis infundendi ingreſſum prohibens. Neque nonniſi in inflammatoriis quibusdam morbis id obſervatur, ut analoga venenis actione, ex infuſo aegri humore quopiam, vel attracto per cutim, morbus idem communicetur. Quod ſi in morbis illis inflammatoriis humoribus univerſis virulenti quidpiam inſurgit, quanto id in rabie violentius, ſi in ea veneficae vires omnes in unum duntaxat humorem, ſalivam nempe, conſpirent? Si in humorem illum, qui naturali indole ſpirituoſus eſt, ſubtiliſſimus, qui demum animantium naturâ ſuâ veneficorum, fermè omnium, venenum facit? Si promptiſſima ſint arma, dentes ſcilicet, quibus in aliud corpus transferatur, neque, ut aegri humores morbum quemdam communicantes, è corpore educi, aeri exponi, aliaſve ſubire debeat immutationes?

Ex quibus omnibus quid ni ſuſpicari poſſimus & in aliis fortaſſe morbis quibusdam aegros quospiam diverſe nocere poſſe ſi mordeant? Nam ſi id in nonnullis morbis accidit, ut infuſa morboſi humoris gutta morbum faciat, nonnè idipſum ab infuſa per morſum ſaliva fiet in morbis iis, in quibus ſaliva potiſſimum infici ſupponatur?

Sed ut pateat evidentius peculiaris cuiusdam, & inſuetae febris vi veneficam ſalivae indolem conciliari poſſe, analogicè obſervandum eſt, quod ſupra animadvertimus, ex acutis febribus quibusdam virulenti quidpiam & contagioſi in fluidis inſurgere. Li-

cet vero medentium plurimorum opinione praevium ſit in corpore febribus iis virus huiuſmodi, quin unum idemque ſit cum cauſa febrili, tamen hiſtoriâ ipsâ febrium illarum edocemur, nonniſi diuturna febris vi virus illud excitari; unde non primo dierum ſpatio, ſed poſt repetitas periodos contagioſae fiunt acutae febres.

Poſtremo exorta per ſe in acutis morbis quibusdam, ut vidimus, hydrophobia, rabiem acuti morbi ſymptoma eſſe confirmat luculentiſſime: licet autem non unum idemque ſit, ut alibi adnotavimus, rabies & hydrophobia, tamen quod princeps rabiei phaenomenon acutis aliquando morbis adceſſerit, de quapiam in utroque morbo cauſae ſimilitudine non mediocrem ingerit dubitationem.

Quae huc uſque a nobis adducta ſunt, de prima hic & velut intrinſeca rabiei origine ſine morſu partae intelligenda ſunt, cum exemplis alibi adductis, & inferius adducendis manifeſto conſtet rabiem in cane, aliiſque animantibus, per ſe, & ſine morſu ullo exoriri aliquando poſſe (1). Nam quod ad extrinſecam ſpectat rabiem, ſeu morſu communicatam, diverſas in illa cauſas alibi expoſuimus.

Neque vero ea diſſimulabimus, quae opinioni huic noſtrae opponi poſſunt. Et primo ſi peracutae febris effectus in cane rabies eſt, cur, frequente in canibus febre, rara tamen rabies eſt, cum rariſſima illa ſit, & alieno morſu, extrinſeca ſcilicet origine, utplurimum exoriatur? Difficultatem hanc facile refellit rariſſima in brutis omnibus morborum ſeries, rariſſimae difficileſque origines (2). Quamvis autem frequentes in animali-

---

(1) *Gaſp. a Reies quaeſt.* 61. *Verdries de aequilib. ment. & corp. aliique.*

(2) *Sthal. diſſert. de frequentia morb. in homine prae brutis.*

malibus quibusdam, in cane praesertim, febres esse nonnulli arbitrentur, tamen vel evidentia morbi frequentis indicia adduci non semper possunt, vel ea sunt quae se non prodant intuentibus, vel tenuis duntaxat morbi suspicionem faciunt, unde immerito alii nullas in animantibus febres esse censuerunt. Nam quod asserit Sthalius (1) homine excepto nullum animal febribus obnoxium esse, id ab eo extorquet hypothesis sua, qua animam rationalem febrilium motuum causam constituit. Quem refellunt satis manifesta febrium indicia observata a Ramazzino (2), Michelotto (3), Lancisio (4), Ruinio (5), pluribusque rei veterinariae scriptoribus (6); ne sermone de canibus instituto caninae febris observatores adducam (7).

Opponi secundo potest, non in rabido duntaxat cane, sed & in homine ipso nulla adfuisse aliquando febris indicia. At vero cadaverum observatione, manifesta patuit semper inflammatio, quam perpetuo licet insequatur febris, tamen & illi aliquando, raro licet exemplo, non adiungitur (8). Quid quod & quo

(1) *Hist. febr. in genere p. 5.*

(2) *De contag. epidem. boum.*

(3) *Congetture sopra l' infermità degli animali bovini.*

(4) *De bovilla peste & in append. de equor. epidemia.*

(5) *Anatomia e Medicina de' cavalli.*

(6) *Apud Paulum Werlhof observ. de febrib. pag. 276. edit. Hannover 1732.*

(7) *V. Gratii Falisci Cyneceticon & M. A. O Nemesiani poemata. Hieron. Fracastor. Alcon. Demetrii Constantinopol. κυνοσοφιον &c.*

(8) *Simson the Sistem of the Womb &c. apud clariss. Van-Swieten in Comment. Boerhaave de inflammat.*

nam argumento prohibetur ut putet quiſpiam, occulta eſſe poſſe, neque ut aliis communia, febrium quarumdam indicia, quarum certè, ſi vera libeat fateri, non infrequentia adſunt exempla? Sed haec ad diſputantes Clinicos.

Quod autem ſuſpicari poſſimus epidemicae conſtitutionis quidpiam adeſſe in rabie, confirmat primo obſervata, ſaltem ſub hoc coelo, incerta quaepiam in morbo illo periodus. Neque enim apud nos lues illa graſſatur aſſiduo, ſed intercurrente veluti temporum ſpatio, quod & in antiquiori aetate ſeniorum teſtimonio compertum eſt. Nam quae viginti ab hinc annis longiore antea intervallo rara fuit hydrophobia, poſtremis hiſce temporibus, ſingulis fermè tribus quatuor vel quinque annis exorta eſt. Confirmat ſecundo rabidorum uno eodemque tempore canum copia. Quamvis autem id ab unius canis morſu in plures diffuſo, & quidem jure optimo, repetatur; tamen & non raro ſupponitur cum nulla adſint certa morſus indicia, neque exerat ſeſe ſubito infuſa morſu labes, ſed longo dierum intervallo, ex quo incerto morbi fons principio detegatur. Quid quod exempla proſtant apud nos domeſticorum canum vigili cuſtodiâ privato parieti incluſorum, qui vigente in aliis rabie, nullos experti morſus, funeſta lue tamen occupati, famulas dominoſve, cum quibus dormirent, inſperato momorderint. Confirmat tertio maior, minorve morbi huiuſce, pro coeli diverſitate, frequentia. Quod â C. Aureliano adnotatum, qui regiones aliquas eo morbo liberas, alias exhibet occupatas, Cretam maxime inſulam veneficis, ut ipſe ait, animantibus reliquis immunem, rabidis canibus refertiſſimam. Confirmat quarto morbi ipſius indoles, effectus, virulentia. Nam & hic brevis morbus eſt, & peracutus, ignota neque ſemper interna cauſa, ut in epidemicis omnibus, neque vitio ullo manifeſto par-

ta,

ta, animalis antea perfectè sani fabricae toti perniciosa, veneficam humoribus vim concilians, in alios diversa licet ab epidemicis ratione traducendam, sed ut in epidemicis multiplicantem. Postremo quod ad morbi violentiam pertinet, si ad examen epidemicorum morborum pars maxima revocetur, nulli facile occurrent cum iis morbi vi comparandi, neque atrociores ullae morborum causae (quis crederet?) quam quae extrinsecae sunt, sensibusque imperviae.

Quod si incredibile cuipiam videatur epidemici quid inesse morbo illi, qui paucissimos una eademque tempestate canes adoritur, cum epidemica lues quaecumque in animantia sui generis longe lateque grassetur, is diversam perpendat primo & difficiliorem contagii huiusce diffundendi conditionem, per morsum scilicet, diverseve; canum secundo indolem fabricamque, uti morbosis causis omnibus, ita & contagio cuique fortasse non ita facilè succumbentem: tertio animantium inficiendorum numerum, primo furentis, vel in uno cane, morbi nomine publica eorumdem internecione decrescentem. Et sane si in aliorum animantium, boum ex. g., epidemiis facilis adeo non pateret via diffundendo morbo, prima illa atque extrinseca in aere alibive contagiosi morbi semina, nulla ferme perderent animantia, quae perdit magis vel unius animalis infecti contagium, in alia animantia plura subito facileque traductum, exindeque multiplicante in singulis veneficâ naturâ infinitâ prorsus serie diffusum. Jam ergo imaginare non alia quam morsus opportunitate proferri debeat boum epidemia: morbum habebis paucis funestum, eoque minus si non conveniant simul animantia illa, (uti bovibus gregis consuetudine solemne est) sed vario seiunctoque invicem loco permorentur, uti vagae vitae usu nulliusque commercii necessitate in canibus con-

tin-

tingere intuemur. Cumque infectus Bos venefico halitu, atque atmoſphaerâ, cui abſens duntaxat elabaris, animantia plura ſui generis uno momento inficiat, canis contra, cui te aut ars aut fortuna facile ſubtrahat, uni modò animali contagium infert.

Sed haec de epidemici morbi origine & ſuſpicione ſufficiant. Quid autem de raris iis dicendum eſt quos irae ſingularis culpâ, improviſa eo ipſo momento rabies invaſit? Hinc primo inſtruemur ulterius, nullis pathematum vires finibus contineri. Secundo, diverſum ſubitumque ſalivae ſuae ſenſum, quem in violentis quibusdam ſubitiſque affectionibus unuſquiſque experitur, hiſtoriis illis adiunget, & quanta ſit in humorem hunc actio affectionum quarumdam facile admirabitur.

Morbi prognoſis.

Qui divinam Medicinae partem, prognoſim nempe, in hoc morbo aucupatur, ſciat is difficillimi aucupari ſe vaticinii poſſeſſionem. Eſto enim quarta ut plurimum ab hydrophobia die conclamata ſit aegri ſalus, incerta tamen eſt certae mortis periodus. Cadit quippe hydrophoborum pars maxima vigentibus adhuc corruentis machinae viribus, incredibili corporis agitatione, pulſu magno. Quod & in vehementioribus inflammationibus aliis, peripneumonia maxime, frequens eſt. Et profecto triſte nobis ſpectaculum fuit ex hydrophobis duos vidiſſe, qui Deo ſervatori ſupplices genu flexo mortui prociderint, alios inquieto huc illuc erecti corporis motu repente exanimes humi delapſos. At aliquando, praeſertim vero ſi inteſtina morbus occupaverit, pulſum habent parvum, parvam celeremque reſpirationem, inferioris dimidii corporis, extremarum maxime partium, frigus diuturnum, madoremque, lenta demum omnia properantis mortis indicia: quam praeit etiam in pleriſque vomitus, ſpumaeque ingentis affluxus.

Patho-

Hydrophobiam a difficili deglutitione non eſſe repetendam.

Pathognomicum morbi huiuſce ſymptoma iam conſtituimus hydrophobiam (1): quem morbi gradum aeger cum pertigerit, in extremum res eſt adducta diſcrimen. De illius igitur ſalute conclamatum eſſe tuto aſſerat prudens medicus, & portentoſas aegrorum ad priſtinam ſalutem cum temporis, vi medica, reſtitutorum hiſtorias dubia fide complectatur. Quam vero triſtis & luctuoſa eſt hydrophobi contemplatio, qui ea ipſa remedia mechanicae neceſſitatis vi perhorreſcat, in quibus fortaſſe valetudinis reſtituendae ſpes unica reponatur! nam cohaerentibus iam iam, & ferme areſcentibus graviſſimae inflammationis vi ſolidis partibus, ſublato liquidi ſubtilioris vehiculo, linguâ ipsâ, palatoque exſicco & incaleſcente, vigentibus denique omnibus peracuti morbi effectibus, ſalubres aquae humectationes aeger averſatur. Qui ergò in explicando hoc morbi effectu ingenii periculum facere voluerunt, in eo videntur Medici ferè omnes conſentire, non ex alio nimirum fonte profluere hydrophobiam, quam ex notiſſima doloris idea, quam in rabidis alias excitavit impedita difficiliſque deglutitio. Nam contractis inflammatoriae ſiccitatis vi omnibus pharyngis partibus, muſculiſque reſerandae claudendaeve pharyngis ipſius cavitati impotentibus, ſuborta deglutitionis neceſſitate, quidam veluti ſuffocationis ſenſus in pharynge ipſa ſuccedat neceſſe eſt, & laborioſa humoris attingendi retentio, quin & ipſa tandem repulſio, vel in tracheam inactiva epiglottide traductio. Atrocis effectus memoria perculſi, iis probe perceptis quae de phantaſiae vi Phyſici docuerunt, mirum certe non eſt ſi infelices aegri vel ab ipſo aquae nomine contremiſcant, eoque vehemen-

tius

(1) Φύγυδροι *hoc eſt aquifugae a Polybio hydrophobi dicuntur.*

tius si vitium adsit perturbatae mentis, & sedibus percussae suis. Quod vero inflammationi in oesophagi gulaeque partibus exortae effectus ille sit adscribendus, aegrorum confirmatur exemplo, qui violenta ex acuto morbo pharyngis inflammatione correpti, deglutitionis actione destituti sunt, & absorbendi liquidi horrorem contraxerunt.

En itaque difficillimae interpretationis phaenomeno paratam facile theoriam! Cum vero rarissimum sit, in maximis quoque pharyngis inflammationibus, verum aquae metum suboriri rabidis duntaxat peculiarem, sed solam deglutitionis impotentiam, hinc alia procul dubio ad explicandam hydrophobiam caussa requiritur. Primo enim observandum est non ingurgitatione sola hydrophobis nocere liquida, sed aspectu nomineque ipso. Quod autem depravatae mentis vitio postremos hosce effectus adscribendos esse censuerint nonnulli, vel inmechanicis, quae adsint aliquando in hydrophobia, caussis, eodem pacto ac obiectorum quorumdam, absentium licet, nomen, & idea ipsa stomacum movet, id verò tanti non est ut hydrophobiam a difficili deglutitione repetendam esse confirmet. Primo enim illos in errore versari dicendum est qui id insanientis animi vitio tribuendum putant, cum hydrophobi prorsus innumeri ad mortem usque vel constitutione mentis optima polleant, vel plurimis quoque ante delirium diebus funesto liquidorum horrore teneantur. Deinde vero quînam fieri dixerint, ut ex hydrophobis occurrant plurimi, qui ictu ut ita dicam improviso, & antequam difficilem sibi adesse experimento senserint deglutitionem, eodem tamen aquae horrore contremiscant? cur & ipso non infrequenter usu clysterum & enematum (1)? cur & aliquando levissima aquae supra quamcumque cor-

(1) *Ridley Observ. observ.* 25.

poris partem aſperſione? cur non adeo difficilem experiuntur vini & ſolidioris cibi deglutitionem? Nam etſi ultro conceſſerim, quod in poſtremi effectus huiuſce explicatione contendunt nonnulli, arctius in abſorbendis liquidis quam in ſolidis adſtringi gulam, vel a ſolidi cibi ingreſſu claudi perfectius epiglottidem, eaſque eſſe cauſas difficilioris liquidorum quam ſolidorum in rabidis deglutitionis, tamen neque id ad ingeſti facile vini explicationem confert, neque ſupponi ſerio poteſt gulam liquido abſorbendo adeo impotentem, in coeteris abſorbendis nullo pacto eſſe laborioſam. Cur denique tot aegri occurrant, qui cum non adhuc hydrophobi balneo quotidie immergerentur, neque adhuc deglutitioni eſſent impotentes, hydrophobiam decima vigeſima &c. immerſione repente protulerint? Cur poma omnia fructuſque, ut vidimus, facile libenterque guſtent hydrophobi? Quae omnia, ne dubitationi locum faciant, ſingularibus confirmantur hiſtoriis. Adoleſcentem nos ipſi hac in urbe vidimus, qui cum nullâ uſpiam deglutitionis impotentiâ vel aquae metu teneretur, ita ut de eius ſalute nil domeſtici dubitarent, ad Arni balneum aeſtivo tempore, poſt ſeptem a morſu menſes, ab amicis invitatus, vel ipſo Etruſci fluminis nomine horrore correptus, prima & ſubita rabiei protulit indicia, & manifeſtam paulo poſt hydrophobiam, ex qua atrociſſimo ſuccubuit mortis generi. Quin & nobilem Piſana in urbe ſacerdotem, qui morſu a fele ſuſcepto, cum latentis morbi argumenta nulla praeſtitiſſet, ſacri calicis hauriendi impotentiam horroremque improviſo ſenſit, brevi temporis ſpatio morbo oppreſſus, compos ſui, amicoſque a ſe longius abduci monens, quos ignotae neceſſitatis vi morſu ſalutare compelleretur. Baiulum quoque anno 1750. Piſis obſervabimus, qui poſt ſeptem ferè a morſu menſes repente hydrophobus nullam accuſaret deglu-

titionis difficultatem, sed post ingurgitatam, vel quomodocumque contrectatam aquam, incredibilem sentiret illico praecordiorum anxietatem, respirationis subsultum, iactationem; minorem ac fere nullam ab ingesto pane, quem ignota sibi vi devorare potius quam mandere cogeretur. Quique sanae mentis, nisi quod vix unâ ante mortem horâ delirans, morsuque minax, quarta eius morbi die miserrime extinctus est. Quin & gracilem in Nosocomio Florentino mulierem, quae anno 1749., 60. a morsu diebus elapsis cum nulla hydrophobiae signa prodidisset, frequentissimam tamen passa semper corporis agitationem & inquietam mobilitatem, delatâ juxtâ Nosocomii illius consuetudinem quotidie mattutino tempore ad expurgandas manus aquâ, ablutionem illam perpetuo respueret, neque in id nisi vi compulsa, manus ab aqua ipsa cito subduceret, & innumeras exponeret mendacesque, quo se ab aquae quomodocumque praesentia liberaret, excusationes. Quam relicto deinde Nosocomio, in quo neque difficilis deglutitionis, neque febris, neque morbi ullius effecta pertulerat, domi suae quatuor à morsu mensibus sexagesimo aetatis anno sustulit hydrophobia. Neque aliud quidpiam in aegris hisce paulo antea observatum, quam quod ea, quae ab iis raro expeteretur, potandi opportunitate, vino praeter morem liberalius indulgerent, eoque paucissimâ aquâ temperato. At quae apud Hunaultium occurrunt (1) insigniora multo exempla, sapientum jure optimo sibi vindicant admirationem. Eiusmodi sunt primo quae de rustico memorantur ex lupi morsibus hydrophobo, in quo jam omnium opinione mortuo, & expiantis aquae guttulis a sacer-

dote

---

(1) *Entretiens sur la rage & ses remedes &c. par. M. Hunault.*

dote consperso, violentae subitaeque convulsiones latentem animam revocarunt, brevem infecti corporis hospitem. Secundo quae de moriente hydrophobo refert, quem suis ex oculis prodeuntes lachrymae in tremitum compulerunt, quod & de hydrophobo Medico refert Eudemus Themisonis sectator (1). Tertio quae hydrophobi cuiusdam exponuntur incommoda, quem in Nosocomium pluvio tempore adductum, pluviae guttae immani sensus genere contorquebant. Hisce omnibus addi potest quod ad explodendam ex difficili deglutitione hydrophobiae originem exhiberi plura possent hydrophoborum cadavera, in quibus nullum gulae vitium deprehensum est, nulla pharyngis inflammatio, anginae indicia nulla.

Praestat itaque laboriosae illi deglutitioni, vel novo potius & singulari aquae quomodocumque sentiendae metui communiorem causam accomodare. Is ergo dubitationi locus esset, an ex alteratione quadam nervosis exteriorum pharyngis membranarum papillis veneni vi communicata, per aquae contactum molestus quidam gravisque sensus in hydrophobis exoriatur. Ignoramus nempe, uti prudentiores Medici profitentur, qui ex morbosa constitutione possint in nobis rerum sensus excitari, quae sint male affectarum partium mutationes, quae mutationes hasce effecta consequantur. Qui autem nullam in insipido liquore, cuiusmodi aqua est, tanti momenti vim inesse posse obiciat, Chimico facile refelletur experimento, ostendente puram aquam calci vel oleo vitrioli admixtam, ingentem concitare effervescentiam (2), ut ea

 om-

(1) *Apud C. Aurelian. morb. acut. lib. 3.*

(2) *Ea est Petri Salii opinio, qui rabidorum humores ex affusa aqua ebullire suspicatus est ad instar aquae calci affusae.*

omnia praeteream experimenta, per quae ſingulares novique conſpiciuntur effectus ex aquae ſimplicis cum aliis determinatis corporibus admixtione, vel intenſum illa frigus, vel calorem excitent, quae longa ſerie exhibet clariſs. Van Muſſchenbroekius (1). Quod ſi laborioſum illum aquae ſenſum derivari nolis ex aquae cum aliis rabidi humoribus diſſentiente, ut ita dixerim, natura, nonne aliquando ſolida ipſa corporis noſtri ex ſimplici aquae contactu male affici poſſunt, ut incredibilis exinde dolor inſurgat? Nam ſi hominis in equuleo ſuſpenſi brachiis aquam leviter inicias, dolet is acerbiſſime humore minimas penetrante fibras, tenſaſque ità divellente, ut vel doleant maximopere, vel & facile diffringantur. Quae transferenda ſunt ad ſingularem in hydrophobis membranarum omnium tenſionem cultro anatomico manifeſtam. Quis ergo phyſicâ rerum analogiâ perculſus dubitare prudenter nequeat, aquâ rabidi ſalivae, aliiſve humoribus affusâ, moleſtum ſenſum inſurgere? Vel ſi de ſolidis partibus ſermo ſit, hydrophobi corporis & aquae contactum nullo modo invicem conſentire? Quae quidem & pluribus morbi phaenomenis fuſius accomodari poſſunt, & morbi ipſius hiſtoriâ confirmantur. Neque enim ab aquae contactu hydrophoborum gula duntaxat offenditur, ſed non rarò partes omnes, oculi ipſi, unde vel novae partium conſtitutionis aquae contactum effugientis, vel maximae tenſionis vi ſiccitatiſque in membranis nerveis, adeoque & in retina, id uſuvenire poſſit, ut non ab aqua ſolum, ſed ab iis etiam obiectis, quae radios plurimos reflectunt, hydrophobi perturbentur (2).

Cum

---

(1) *Tentam. exper. nat. &c. pag.* 133. *Lugd. Batav.* 1731.

(2) *Faleſe, Trattato ſopra l' Idrofob.*

Cum vero uti aliorum plurium, ita & morbi huiusce indoles varia sit, & ad unum eumdemque effectum plures non raro conspirent diversaeque causae, hinc inficiari nolumus in illius phaenomeni originem convenire aliquando posse difficilem deglutitionem, vel imaginationis vitium, vel inmechanicae causae praesentiam; unde ab ipso nomine, idea ipsa, saepe & ante laboriosum deglutitionis experimentum, ex hydrophobis aliqui contremiscant.

Atque hic ad ulteriorem rei omnino admirabilis intelligentiam observandum est, exoriri frequenter in hydrophobis ante perfectam & manifestam hydrophobiam paulatim tenuem quamdam, & accurata duntaxat multaque interrogatione deprehendendam aquae quomodocumque sentiendae fugam, de qua licet conscii sint, tamen quod singulare est fateri ipsi renuunt. Neque enim vel dolorem quempiam, vel molestiam ab aquae praesentia sibi fieri per se profitentur, neque de re ulla conqueruntur, aquam tamen respuunt, quam si exhibeas, inviti excipient: unde iis morbi confessio pudorem veluti facere censeatur: licet autem illi, ut ita dixerim, pudori moralis causa videatur accomodari, quatenus morbi confessione, incusso omnibus metu, de amicorum subsidiis dulcique frequentia actum sit, tamen causam hanc refellit accusatus saepe, uti nos observabimus, rabidi quondam canis morsus, & evitatus tamen, eodemque momento per artem occultus laboriosus aquae contactus. Exinde vero crescente morbo, tenuis haec & simplex aquae fuga, vel ignota haec liquidorum antipathia in horrorem vergit.

Cum ergo tantam aquae praesentia, quacumque demum ratione id fiat, aegris hisce molestiam pariat, singulare est adeo in morbo ipso vel sublevando, vel extinguendo, decantatam fuisse, quin & plurimis adhuc exemplis decantari subitam in aqua ipsa immer-

mersionem. Quod si veritati semper consonet, nulli jam morbo faciliorem nacti sumus promptioremque medicinam. Animadvertendum tamen plures quae per aquae immersionem celebrantur morbi huiusce curationes rabidos aegros, non adhuc tamen hydrophobos exhibere. Quod si & in hydrophobis id accidisse dicatur, singulares paucaeque, fortasse & dubiae, historiae perpetuo veritatis argumento inservire nullo pacto possunt, vel insuetas quasdam in hisce, uti & in aliis pluribus, admirari cogimur naturae vias fortunatos aliquando vel ex contrariis effectus promoventis: aut animi potius quam corporis actiones perpendendae sunt, videndumque quantum in plurimis nervosi sistematis affectionibus valeant aliquando, aut subitus timor, aut quaecumque agitatae mentis commotiones. Quae tamen adhuc non satis ad rem nostram videntur accomodari, cum hydrophobi aquae contactum & deglutitionem impune nunquam ferant, proindeque nulla esse possit terroris utilitas quae ex principio quodam profluat pessimos necessario effectus adducente, curandumque sit C. Aureliani monito non ut hydrophobi bibant, sed ut bibere velint, & possint. At vero de hac re alibi differendum est, ubi de variis hydrophobiae remediis.

De morbi curatione.

Subducatur ergo legentium oculis atrocis morbi contemplatio, & ampliori aegrorum commodo quid illos a tristi conditione sublevare, quid periculo subferre possit inquiratur. Antequam vero variam luis huiusce medicinam exponamus, animadvertendum perpetuo est plures rabiei curationes decantari, cum tamen manifesto non constet de communicata rabie sed morsu tantum; & rabidis etiam dentibus inflictum vulnus innoxium esse aliquando possit, vel ampliori affluentis sanguinis copiâ, vel dentium ariditate, succique virulenti inopiâ, vel temperamenti vi aliisque de causis animantium aliorum morsui communibus.

Quid

Quid quod imperfectae semper censendae sunt historiae illae, quae de sublata per quodcumque pharmacon rabie fidem faciunt, ni de coniuncta hydrophobia quidpiam affirment. Quod tamen apud scriptores ferme omnes comune est. At quae cum hydrophobia jungitur rabies diversum certè constituit morbi genus, quam quod a simplici rabie constituitur. Licet enim rabidi fortasse plures Orci faucibus evaserint, at qui iam hydrophobi medicam opem invocarunt, pauci se morti sustulerunt, neque unum idemque semper est, ut vidimus, rabies & hydrophobia, cui certe aegros suos subduxisse non ita facile gloriantur Medici illi prudentiores, in quorum manibus iactata plerumque medicinae miracula evanescunt.

Quoniam ergo in acutorum morborum curatione principem sibi locum vindicat venae sectio, videndum primo est quid ab eiusdem usu in peracuta hac aegritudine polliceri sibi possit divinae artis autoritas. Singularis est quae in Philosophicis Transactionibus (1) legitur historia hominis iam hydrophobi, qui post 120. uncias sanguinis septem vicibus detracti, pulsu adhuc violento convaluit. Huc etiam referri potest, quam superius innuimus, de hydrophobo non rabido enarratio, quem repetita ad uncias 116. venae sectio restituit immunem, aliaeque in Parisiensi Academia occurrentes rabidorum historiae, quos in pallentis Erebi limine constitutos luci reddidit eductus copiose sanguis (2). Cum vero cerebri inflammatio, & phreniticae affectionis genus quodpiam non raro deprehendatur in hydrophobis, dubitandum occurrit an utilior esse possit instituta uberrime per venas *Venae sectio.*

(1) *Num.* 448. *pag.* 274.
(2) *Hist. de l' Ac. R. de Scienc. du* 1699.

venas jugulares effusio sanguinis, qua transferendi ad cerebrum humoris cohibeatur affluxus.

Sed in eo totus sit Medicus necesse est ut infusum morsu virus per infectas venas educat, proindeque memoriâ repetat quaecumque de cutis incisione, suctione, scarificatione alibi dicta sunt. Quo promptissimi remedii genere, dum in angusto res est, de vita ipsa decernitur. Ad coetera etiam artis praesidia confugiendum est, quorum certè utilissimum, in canibus praesertim, esse novimus ustionem vulneris ferro candente citius institutam. Quod in illis idcirco tutius praestantiusque esse arbitramur, quod in animantibus muscularem corporis texturam sortitis non adeo alte virus, at superficie tenus, intrudatur, proindeque facilis agendi aditus combustione praecludatur, cui maiorem praestant difficultatem altiora in homine, & humidiora cutis integumenta, in quo tamen optima quoque est combustionis institutio. Neque vero dissimulandum ea quae Chirurgorum Medicorumque consensu in hac re combustioni tribuuntur commoda, difficultatibus obduci plurimis, iisque momenti certe non mediocris. Nam si aperte non constet partem illam eo usque combustam fuisse quousque virus insederit, quae combustionis vi exoritur crusta, & laceratorum vasculorum constrictio, proindeque hiantium osculorum impeditus effluxus, infuso per vulnus toxico viam claudit, & veneficam materiem detinet, exitum in laceratione ipsa, quin & subsequente per pus lacerationis ipsius incremento facilè repertaram. Quod si a vulneris, ulcerisve inspectione, contagii in vicinis partibus diffundendi timor sit, lacerata pars abscindenda proxime est, curandumque ne longior escharae locus detur, & combustorum canalium oscula diutius occlusa permaneant, & malignum, quo turgent, liquidum ad interiores partes traducant. Quod ut intelligatur perspicacius, ani-

Combustio.

animadvertendum nullum alium esse salubris apud Medicos combustionis usum quam vasculorum destructionem, humorum effluxum, eoque ipso momento concretionem. Quod ab insurgente illico durissima siccaque eschara comprobatur, a qua destructis licet vasculis effluentis, immotique liquidi signum extat nullum cum ignis actione in solidam molem coeant fluida, ut egregie notat immortalis famae Vir Gerardus Van Swieten (1).

Nostri muneris non est, qui naturales duntaxat effectus perscruramur, iis immorari curationum historiis, quas apud Italos, Gallos, Germanos, aliasve gentes contulisse dicuntur prodigiosa quaedam ferri gelidi candentisve fragmenta, variis Divorum nominibus adscripta. Neque enim adcederet per me quidpiam illorum autoritati gloriaeque, qui coelestibus fastis inserti, & omnium cultu ac veneratione dignissimi, orbem terrarum diffusis undique portentosae beneficentiae testimoniis impleverunt. Hujusmodi sunt primo in Etruria nostra Clavus ille, quem rusticana quaedam prope Volaterras familia S. Donnini munere suscepisse fertur rabidorum vulneri imponendum. II. Contactus Clavis Aedium D. Bellino sacrarum, de qua Coelius Rodiginus (2), & Matthiolus (3). III. Sigillum stylo ferreo Westhusae prope Elwangen existens, quod ab Hierosolyma Rupertus eques in eas terras transtulisse memoratur (4). IV. Clavis S. Petri, Betteni, Huberti, quae aurea est, apud Gallos, aliaque diversis etiam formis, charactere, ritu, patro-

 cinio

(1) *In Comment. Boheraav. de Combust.*
(2) *Antiquar. lection. lib.* 17.
(3) *In Dioscorid. lib. VI. cap.* 37.
(4) *Gockel. Tract. de Venen.*

cinio diversis in terrae partibus coelesti nomine hydrophobis commendata.

Quae autem purissimam veritatis lucem non raro deturpat sacrarum rerum imperitia, tam singulares apud varias gentes & in hac re methodos excitavit, quibus adeo vulgi insipientis animi delectarentur. Nam quis a risu sibi temperet, ea perpendens quae elegantissimus superstitionum diruendarum auctor de iis quoque observavit, quae in avertenda rabie publicae comunesque sunt superstitiosis consuetudinibus (1)? Ea vero est superstitionis autoritas, ut licet Parisiensis Facultatis consulto decretum fuerit (2) de iis abolendis, quae jungebantur Stolae usui & Clavis aureae, quam D. Huberto a S. Petro Apostolo traditam ferunt, fidem tamen omnem superet quanta pro aris & focis suis in medium adduxerit facilis quorumdam doctrina, quae sibi & medicos adiunxit aliqua in parte consentientes, praepotentis auri luce a veritatis contemplatione facile distentos.

Neque involvendum silentio est, non modo portentorum plurium titulo cohonestari religiosum hunc ferri vel gelidi, vel candentis usum, sed & vetustate sua celebratissimam marinae immersionis consuetudinem. Cujus rei cognitionem integram perquirenti, praesto erunt apud rei medicae scriptorem plura illa tot linguis commendata in pago trium Divarum (3) portenta, non ferro candente, sed marinis ablutionibus perficienda. Elegan-

---

(1) *Hist. critique des pratiq. superstit. qui ont seduit les peuples &c. par le P. le Brun a Roven* 1701.

(2) *Saint Beuve Cas de Theologie Tom. II. cas.* 193.

(3) *Vulgo les Sainctes Maries. Valeriol. Observ. Medic. lib.* 3. *observ.* 3.

Elegantissimae Celsi doctrinae primam debemus celebratae in hoc morbo submersionis cognitionem, quae tamen & antiquioribus Medicis verosimillime videtur adfuisse. Eam vero consuetudinem iam paene obsoletam restituit Helmontius, magnisque post illum ausis produxit Tulpius: Deinde immersionem hanc in aqua vel marina, vel dulci non uno recentiores exemplo confirmarunt. Rabidum quippe hominem exhibet Academia Parisiensis vitae periculo sublatum, postquam arbori devinctus aquae situlas 200. toto corpore superiniectas excepisset (1), alios repetita immersione aquae per artem salsae a morbi exitio immunes. Effectus ergo rarissimi, & fortasse in tenui solum morbi gradu, neque semper utilis, originem variis causis Medici tribuendum censuerunt. Et primo in medium adducta est marinae aquae compressionis efficacia (2), utpote quae gravitatis vi, aquae comuni plurimum antecellat. II. Internae liquidorum rarefactionis impedimenta ex frigido aquae contactu profluentia (3). III. Ignotae eaeque admirabiles animi facultates ab improvisa perturbatione consurgentes (4). Quam vero hisce omnibus acquiescendum sit, quam suspecta jure optimo reputetur decantata illa immersionis utilitas, expositum satis superque a nobis est ubi de hydrophobiae origine sermonem instituimus. Ne igitur e latebris erumpat suis Pereirae singu-

Immersiones in aqua.

---

(1) *A. R. an.* 1699.

(2) *Wainewright a mechanical account of the non naturals &c. Elias Camerarius dissert. Taurin. epist. Tubingae* 1712.

(3) *V. nunquam sat laudatum Mead.*

(4) *Boheraave de rab. canina.*

singularis opinio (1) immersionem ea de causa efferentis, quod aquae-igneo principio in horum elementorum alterutro majores vires adepto (quae rabiei lepida sane origo est) aequilibrium restituat. Quin & ea quam superius adduximus verosimilior ratio tremitus, convulsionumque ex immersione hydrophobis insurgentium, in amplissimo hypothesium somniorumque regno collocari suadet scriptorum asserta referentium hydrophobos aquis iniectos ea de causa perterreri, quod canes in iisdem latrantes audiant, & morsu minaces intueantur, nisi fortasse haec aliquando delirii titulis inserenda sint (2). Quo insaniae genere nonnisi gravissima veritatis documenta Philosophum illum abduxerunt, qui sub ipsum rabiei initium aquis immersus, consuetum uti ferebatur canis phantasma terroremque rejecit, Celso teste, nihil aquae & cani comune reperiri jurans.

Alia remedia plura.

Neque vero silentio praetereunda sunt quae in canibus aliisve animantibus in rabiem actis experimenta Philosophi susceperunt. Licet enim non exinde quod animantibus quidpiam profuerit, & homini necessario prodesse arbitremur, tamen & profuit non raro, & ignotam rei veritatem illustravit saltem prudens experimentorum analogia. Ingentis ergo autoritatis remedium, & multorum suffragiis comprobatum decantatur mercurialis salivatio. Canibus nonnullis pro-

---

(1) *Gomez Pereira de novae veraeque medicinae experimentis. Pereiram hunc, de quo loquimur, Hispanum Saeculi XVI. medicum, celebrem fecit ab eo primum evulgata (libro cui tit. Antoniana Margarita) ignota veteribus opinio, quae bestias ceu machinas habet, hoc est non cogitatione solum, sed & sensu destitutas.*

(2) *Luc. Tozzi medicin. practic. pars altera.*

propinatum turbith minerale jam hydrophobis vitam restituit, quin & hominibus quibusdam duodecim ut plurimum granorum dosi singulis diebus, ita ut emeticas dumtaxat vires exereret, vel copiosiore in canibus praesertim, ita ut salivationem plurimam excitaret. (1) Quin & alia plura ex mercurio conflata medicamenta maximae in tollenda hydrophobia utilitatis fuisse praedicantur, ipsumque tum arte, tum naturâ paratum cinnabari, ex quo constare dicitur rubicundus ille pulvis in Tonkino frequens laudatusque, quem ex India Orientali Cobbius Britannis suis comunicavit ex musco & cinnabari conflatum (2). Aliud quoque contra rabiem summae spei remedium praeclarissimus Dampier in peculiari quodam pulvere venditavit, isque ille est qui in Pharmacopea Londinensi sub pulveris antilyssi nomine occurrit a celeberrimo Hans-sloane Regio Medicorum Londinensium Collegio primò exhibitus (3). Componitur is ex aequalibus piperis partibus, & lichenis cinerei terrestris, cujus vim antilyssam, hoc est contra rabiem, & Morisonus celebravit (4). Fluviatilis cancri pulverem exhibet post Dioscoridem & Galenum Robertus Boyle (5). Aneti herbae pulverem non solum homini sed omnibus rabie correptis animantibus utilissimam praedicat Riedlinus (6); mungos radicem,

---

(1) *Some experiments made on mad dogs with mercury by D. Robert James Philos. Transact. n.* 441.

(2) *Trans. Philos. n.* 474. *n.* 16.

(3) *Derham's collection of Philosophical letters &c. Lond.* 1716.

(4) *Morison plantar. histor. Oxford* 1699. *pagin.* 632.

(5) *De specific. remed. cum corpusculari Philosoph. concordia.*

(6) *Lib. cui tit. curar. medicarum millenarius.*

radicem, universale illud antidoton, (de quo & parte prima nostri operis) Kaempherus (1) admixtam pulveri, quem contra rabiem indicavit Ponzetus (2). Quid enim loquar de praeclara illa cynorrhodi spongia, quae Raii sententia (3) insectorum glomer est, Bocconii (4) vegetabile in omnium ferme animalium morsu adeo commendata, ut autoritate Plinii ab oraculo divinitus in vulgus emissa praedicetur (5)? Eodem intendunt aliorum plurium remediorum nomina, quae homines fere ad exitium eo morbo deductos luci reddidisse perhibentur. Sic vetusti in Batavia Medici testimonio haleces sale conditi rabidorum vulneri imponendi sunt, & horarum 24. intervallo retinendi: Si putruerint, recentes alii apponendi. Quo facto nulla erit morbi vis, vel nulla saltem hydrophobiae adcessio (6). Alia plura praetermittimus, quorum vires negligent facile qui diruto ingentium pharmacorum, perniciosae ut plurimum ostentationis, imperio serviles sortiti non sunt animas & alienae potius autoritati quam liberae veritati consecratas.

Qui pulveris cantharidum usum in rabie magnis laudibus extulerunt, non ut Medicis quibusdam visum est recens jactant inventum, sed antiquiores, & Arabes ipsos, Rhasim precipue, hac in re ducem habent praeceptoremque. Eo pulvere hydrophobiam asserunt praecaveri: quod sali cantharidum diuretico tribuendum putant, quo promota citissime affluentis urinae separatione limphatici sistematis vitia repurgentur

gentur

---

(1) *Amoenit. exotic.*
(2) *De venen. lib.* 3. *cap.* 19.
(3) *Hist. plant. tom.* 2.
(4) *Museo di piante rare osserv.* 2.
(5) *Hist. nat. lib.* 6. *cap.* 41.
(6) *Haller in Comment. Boher. n.* 1154.

gentur, novaeque purioris limphae ſalubrior immutatio conſequatur. Quam vero coeteris omnibus antecellat liberalis in pulveris illius uſu Hungariae Medicina docent Ephemerides Germanicae quae remedii hujuſce copiam exhibent ad decem uſque cantharides productam (1). Eo ipſo auctae diuraeſeos merito praedicatur in rabie pulvis ex ſcaraboeis, & maialibus comunibus melle ſuffocatis, cujuſmodi ſpecifici genus eos omnes morti ſuſtuliſſe dicitur, qui non adhuc tamen hydrophobi, externique vulneris curatione inſtituta admirando pulveri vitam commendarunt ſuam (2).

Operae pretium eſſet, in rabie praeſertim, (ſubitum quippe nimis eſt coeterorum animantium virus) primo in morbi ingreſſu copioſiſſimas ex infuſo limonum ſucco, vel reliquis acidorum generibus potationes, & uſum quacumque demum ratione experiri. Neque hominum graviſſimorum autoritate duntaxat in id impelli profitemur (3), ſed obſervatione maxime incredibilis utilitatis, quam ab eodem ſucco praeſtitam novimus in hebetanda vel ſufferenda prorſus venenorum quorumdam, & aquae Peruſinae (4) efficacia, morborumque a lento alkali profluentium. Cum enim canini toxici lenta ſit & diuturna operatio, hinc libera eſt anſa remediorum quorumdam actioni neceſſario lentae, & univerſae, quae paulatim exinde conſequitur, humorum immutationi.

Sed ea ipſa de cauſa mercurialem ſalivationem coeteris omnibus praeferendam eſſe arbitramur. Quid quod

---

(1) *Ephem. German. dec. 1. a 1. o. 133.*

(2) *Acta Ac. Curioſ. Tom. VI. Obſerv. XCII.*

(3) *Volcamer diſſert. de malor. citreor. cultura & uſu.*

(4) *Vulgo l' Acquetta.*

quod ea quae ex mercuriali ſalivatione fit humorum immutatio ſalivam ſpectat intenſius, quae primam ſine ulla dubitatione morbo illi praebet ſedem. Quod non oſtendit ſolum ab infuſa ſaliva comunicandum virus, ſed & major quaedam ad rabidi fauces & vitioſa motus violentia, frequentior ſputi copia, ſalivaeque amplioris affluxus, & in prima morbi periodo obſervanda primarum viarum, quae ſcilicet ſalivali latice irrorantur, incomoda. Jam vero nulla ſalivalis laticis, limphaeque univerſae immutandae methodus eſt vel tutior, vel facilior, quam quae unctione illa perficitur. Incredibiles etiam ea in re ſtimulos addit unicuique Roberti James epiſtola clariſs. Hans-Sloanio inſcripta, ex qua canes rabidos plurimos ingens ſalivatio atroci peſte liberavit, & in aliis qui morſi fuerant imminentes lethalis morſi cohibuit effectus (1). Quod vehementer optantes experiri nos prohibuit aegrorum praeſentia jam hydrophoborum, cum in primo morbi ſtadio vix ulli de latente morbo cogitent, proindeque nullam conſulant medicinam, aegroque jam hydrophobo quomodocumque tentata ſalivatio gulae convulſiones adducat, mortique per ſe properanti promptiorem ſternat viam.

Poſtremo inobſervata pluribus cautio exponenda eſt, quae veſtes reſpicit aliave, quae lethali ſalivâ vel imbui, vel afflari potuerunt; quae quidem deponenda, atque expurganda ſunt cum ab ipſo veneficae ſalivae contactu periculum aliquando adfuiſſe alibi docuerimus.

Publicae autoritatis neceſſaria de hoc morbo cura.

Si hactenus imbecillem adeo in ejus morbi antidoto novimus Medicinam, quid ni diminuendae ſaltem funeſtae luis origini conſulat publica autoritas? Cui ergo dulce potius patris quam ſuperbum domini nomen

(1) *In Philoſoph. Tranſact. Tom. XXXIX.*

nomen in deliciis ſit, optimus Princeps, ea etiam in populi ſalutem cura vigilet neceſſe eſt, ut ocioſa inutilium canum turba perpetuo ſufferatur: neque in agris modo, ſed & in urbibus, neque adcedente dumtaxat aeſtate, (quae apud gentes plurimas viget conſuetudo) cum toto anni curſu, ut vidimus, in rabiem ferantur canes. Curam hanc inſipientum oculis delicatam fortaſſe, aut ridiculam eam re ipſa non eſſe oſtendent luctuoſa publicae ſalutis incomoda, quae unus aliquando intulit canis, neque certe ut ſaepe accidit ſubito notus, quin a morſu ſeu parto jam morbo dignoſcendus, & nonniſi poſt diffuſam facile in ignotis aliis morbi luem.

Cumque vulgarium duntaxat opinionum errore fiat ut ab heri morſu abſtinere dicantur domeſtici canes, vel rabiei impervii reputentur, qui aquam habent facilem, neque aliorum canum morſibus exponuntur, tamen & de iis cautos nos eſſe adhortantur eorum Manes, quos domeſticorum canum deliciae in Eliſia tranſtulerunt, ac praecipue illuſtris legum interpres Baldus, quem a Meliteñſi Cane in labro morſum quatuor poſt menſes viventium numero ſuſtulit hydrophobia (1). In qua Baldi hiſtoria adnotandum quod canis illius rabiem abſorpto piperato juri plurimi tribuant (2): id vero quanta cum veroſimilitudine diſputent alii. Ex eo tamen vulgaria de murenis praecepta revocantur in memoriam, quas

T aceti

(1) *Panzirol. de claris leg. interp. licet ex humano morſu obiiſſe Baldum aſſerat Garmannus de mirac. mortuor. part. VI. cap. 3.*

(2) *V. ſupracit. Panzirol. & Matthiol. in lib. VI. Dioſcorid. cap 36. is (canis) piperato jure abſorpto rabioſus effectus conludenti Baldo dente labrum transfixit.*

aceti gustu in rabiem agi tradit Plinius, qua, Columella teste, corripiantur immaniter squammososque pisces insectentur (1).

Diversae conditiones plurimae, quibus venefica vis animantibus inseritur.

Ab exposita huc usque rabiei historia manifesto constat, primo animalia, quae nullo naturaliter toxico instructa sunt, naturalium tamen causarum vitio virulenta fieri. Secundo, quod in naturali veneno minime contingit, vim eamdem iis quae infecerunt ita comunicare, ut ab illis in alia deinde corpora, infinitâ ferè morbi serie, transferri traducique possit. Quod autem lugubre Philosopho spectaculum facit, illud est, quod infausta illa vis non exiguis duntaxat rabiei finibus continetur, sed in morbis ferme innumeris longe lateque grassatur. Quae enim, quocumque demum pacto, contagiosa fiunt animantia corporum classi veneno acquisito nocentium inferenda sunt. In eo autem differt a coeteris contagiosum virus, quod scilicet primo ejusdem particulae tenuissimo ferantur extensionis intervallo, ita ut ab alio in aliud corpus aut contactu, aut per fomitem nonnisi proximi loci conditione adducantur. Secundo, quod hae particulae alias sibi similes in sano corpore, quod invadunt, excitent copiosissime, explicent, & contactu multiplicent, seu in sui naturam convertant.

Animantium ejusmodi incrementum facit amplissimum eorum opinio, qui orbem terrarum veneficis vermium turbis impleverunt per hominum viscera debacchantibus, & fatales ex Oriente, aliove coelo colonias in pestis originem ad nos usque transtulerunt. Noxiam hanc animantium oculi vires eluden-

(1) *Harduin. in not. ad lib. 9. Plin. sect. 39. ea vero, qua corripiuntur, rabies nil aliud fortasse est quam furor quidam ebrietatis.*

eludentium familiam philoſophicae ut plurimum mentis intuitu, veteres plurimi, Columella praeſertim (1), manifeſtiſſime vero M. Varro (2) toto aere pervagari gignique docuerunt. Recentiores vero nonnulli Phyſicis edocti inſtrumentis, & analogicae rationis vi, ceu peſtis aliorumque morborum originem accuſarunt (3). Quin & animalia plurima coeteroquin innoxia furente peſte mortiferas adipiſci qualitates ſenſere Mercurialis, Kircherus, aliique, & veneno inſici corporibus bene ſe habentibus morſu puncturave inſerendo. Animus non eſt aetatis illius hiſtoriam componere, qua Philoſophorum oculos, mentemque totam, vermes impleverunt. Nam in ea opinione, quam tanti nominis ſcriptores indicarunt, eo uſque producta res eſt, ut impudentem hanc & aliis adeo exploſam vermium ſtirpem, ipſa omnibus neceſſariae mortis accuſatione mulctaverit eruditus rei medicae ſcriptor, ut non alia tandem quam vermium cauſa moreremur (4). Quod ſi veritati conſonet, dicendum ergo eſt hoc tam nefario eorumdem ſcelere omnino labefactari ingentia illa in humanum genus merita, & honorificam quam de iisdem Philoſophi quidam protulere ſententiam, qui vermes in humore ſpermatico deliteſcentes conſpexerunt, hominum deinde natura ſuſcepta nobile quidpiam evaſuros, proindeque ingentem Philoſophicae admirationi cumulum

---

(1) *De re ruſtica lib. 1. cap. 5.*

(2) *De re ruſt. lib. 1. cap. 12.*

(3) *Kircher in peſt. Scrutin. Chriſt. Langius in pathem. animi cap. 63. Cogroſſi, Ant. Valliſner. aliique plures.*

(4) *Chriſtiani Franciſci Paulini diſquiſitio an mors naturalis ſit plerumque ſubſtantia verminoſa? Lipſiae 1703.*

adcedere ex Hartſoekeri, Lewenoekii, aliorumque obſervatione, qui oculis ſingularium microſcopiorum uſu defatigatis inſpecto humano ſemine, caſte, ut inquiunt, religioſeque (1), & ſine illorum familiae detrimento, & vel in una ejusdem liquidi guttula deprehenſis vermibus propemodum infinitis vitae mortiſque originem ſub una diverſorum animantium claſſe conſtituerunt.

Si quae ergo ſunt animantia, quae lethales inſpirant morbos, vel comune contagium, veneficis profecto beſtiis adiungenda ſunt. Vti vero illorum pars maxima ab eruditione & controverſia Medicorum vitam habet, atque exiſtentiam ita ſummae mihi difficultatis negocium imponeretur, ſi forte ab ignotarum rerum ſtudioſo percunctarer, naturali ne & perpetuo, an periodico ſolum, vel acquiſito veneni genere inſtruantur. Id ſane vetuſtiſſima regionum quarundam oſtendant documenta, peſtem ſcilicet, aliosve ſub eo coelo morbos epidemicos, animalium quorumdam praeſentia graſſari conſtantiſſime. Quae tamen an morborum eorumdem primae origines reputanda ſint, an vitiatis perditiſque vitae gulaeque ſubſidiis, & malignae tempeſtatum conſtitutionis genio vel devota vel praevia, ſecundariae vel coniunctae potius cauſae nuncupentur, alii judicent. Neque enim e. gr. facilis adeo veritatis notas redolet, incredibiles illas murium (leming lemos vocant) cohortes campeſtri gazae annonaeque infenſas, ex vicinis inſulis adfluentes, peſtem apud Norvegos inferre (2). De illo duntaxat veneni genere ſermonem inſtituimus, quod a vi vitae elaboratum a vivente

---

(1) *Venus Phiſique pag.* 133.

(2) *Derham dimoſtraz. dell' eſiſt. di Dio cap. V. Lib.* 3. *& Muſeum Vormianum.*

vente corpore diffunditur. Quod enim ex cadaverum putredine inſurgit contagii toxicique genus, ſuſceptae a nobis provinciae fines excedit, quin & ad plura etiam corpora pertinet, quae nulli unquam animae ſedem praeſtiterunt ſuam.

Peculiari quoque ciborum quorumdam proprietate beſtias quasdam coeteroquin innoxias conſtat fieri virulentas. Cavendum diligenter eſt, inquit Clariſs. Joh. Sloanius, ne vaccae marinae, aliique piſces nonnulli in Jamaica comedantur, qui iis in partibus capti fuerint, in quibus creſcit planta mancenille lethifera, & lethiferi veneni vires iis piſcibus inferens, qui eâ in pabulum utuntur (1). Si ex apocyno Syriaco, quod mortem inferre muſcis ſolet, apes mella paraverint, funeſta melli vis adiungitur, recenti tamen; in annoſo nimirum evolat volatilis veneni vis & facultas (2). Nimium humano generi metum incuterem certam traducens Cardani fidem, referentis (3) hominem veneno velut in cibum diutius ingeſto humores deinde adeo noxios contraxiſſe, ut occurrentes ſputo extingueret, aut Vincentii *le Blanc* (4) memorantis hominem toxico aſſuetum toto corporis ambitu tam funeſtis praeditum fuiſſe carnibus, ut vel muſcis ipſam ſugentibus lethalis eſſet, aut Santis Hardoini (5), feminam exhibentis, quae napello veſci adſueta, funeſto illi inſipientum terrori baſiliſco aemula, viventes halitu ſufferret. Vel enim exaggeratum quidpiam hiſce teſtimoniis

---

(1) *Voyage to the Islands Madera, Barbados &c. by Joh. Sloane Lond.* 1707.

(2) *Haller in Comment. Boher. n.* 2137.

(3) *De venen. lib.* 2. *cap.* 5.

(4) *Voyage chap.* 15.

(5) *De venen. lib.* 1. *cap.* 6.

moniis inesse dicendum est, vel in lepidioris fabulae gratiam ita exhibitos fuisse celeberrimos venenorum conditores, quos maligna quaedam animi vis, & alienis duntaxat exultans infortuniis, in id sceleris impulerit (1). Quaecumquae autem supra recensitis historiis habenda sit fides, fieri tamen potest ut innoxia cuipiam sint, quae coeteris omnibus funesta sunt, proindeque virulentos quispiam si non humores omnes, aliquos certe (id vero non sine salutis suae detrimento) contrahat: cum praecipue peculiarium ciborum usu peculiares fiant in corporibus constitutiones (2), & ex citriorum pomorum suctione odor in muscas traducatur (3). Quae omnia vel cibi duntaxat ipsius vi fiunt, vel diversâ, quam cibi iidem in diversis corporibus subeunt, immutatione.

Quid quod & humani corporis fluida tam atrocem aliquando nanciscuntur qualitatem, ut ipsos excitent effectus, qui ex assumpto veneno derivantur; unde acerrimae medicorum contentiones emanarunt, in observandis pro oblati veneni suspicione cadaveribus (4), Hippocrates sane (5) exempla refert morborum a bile profluentium, in quibus iisdem aegri effectibus correpti sunt ac infelices illi, qui veneni periculum fecerunt. De quibus tamen minime solliciti animadvertimus veneni acquisiti titulos amplissimis

---

(1) *Singularem incredibilis tam nefarii sceleris historiam suppeditat liber cui titulus „ Causes celebres &c. tom.* 1. *pag.* 330.

(2) *Bruyerin de re cibaria lib.* 1. *cap.* 16.

(3) *Chimentelli de muscis odorat.*

(4) *Joh. Bohnius de officio Medici forens. Paul. Zacchiae lib.* 2. *tom.* 2. *quaest.* 6. *Silvatic. consil. & respons. Caesalp. lib.* 3. *cap.* 7.

(5) *Lib.* 5. *de morb. popular.*

mis omnino finibus contineri, si corporum venefica lue aliqua, Gallica e. g. infectorum vires perpendamus, aut quae molestae haereditatis jure traducuntur morborum plurium semina, & quas diversa haec aliaque interioris veneni genera in corporibus, virus idem acquisituris, induant proprietates, mutationes, successiones (1) si endemiorum quorumdam, quin & novorum morborum, (quorum plurimi contagio cuipiam junguntur) origines, extensiones, leges perscrutemur, si morborum quos malignos vocant veneficam atmosphaeram & funestos habitus in memoriam revocemus.

Quodcumque autem sit vel epidemici, vel contagiosi, vel quacumque demum ratione traducti morbi principium, id certe asserendum tuto est, venefica jure optimo nuncupari posse animalia omnia in quibus vel exoriatur contagiosum virus, vel comunicetur. Neque alia certe de causa factum est, ut vel ampliori ejusmodi morborum serie, vel animantium ita infectorum numero minorem virus illud Medicis fecerit admirationem, & angustis adeo finibus veneficorum animantium classis contineri censeatur. At vero rem ipsam vel superficie tenus consideranti, patebit facile quam longe acquisiti veneni vires naturali veneni viribus antecellant. Cum enim id contagio cuicumque peculiare sit, ut contactu, vel halitu ipso juxta morbi diversitatem diffundatur; hinc ergo non faciliorem duntaxat & ampliorem nanciscitur extensionem, verum etiam intrudendi sese tot vias, quot in corpore patent superficies; (2) externa primo absorbens, exhalansque. Secunda respirans, inspiransque. Tertia alimen-

(1) *Dermut de Meara dissert. de morb. haereditar. Lond.* 1665.

(2) *Haller in Patholog. Boheraave n.* 744.

alimentaris. Quae omnia innotescent facile, si perpendantur effectus vaporum cujuscumque corporis in aliud transfusorum. Quid quod & venis insertum in animalia traducitur, uti variolosae luis insitio demonstravit, pro qua molestam Academicae pugnae voluptatem, Philosophicae tranquillitatis amici, Theologiae relinquimus, & Jurisprudentiae, diuturna invicem contentione dimicaturis, humanas ne insitio, divinasve leges offendat, curiosisque ne de funesta experientis Medici doctrina apud inferos aegri conquerantur.

F I N I S.

Hoepli
May 03